

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Çin Mitolojisi

İnanışlar, İmparatorlar ve Ejderhalar

John C. Ferguson

ÇİN MİTOLOJİSİ

Maya Kitap: 215, İnceleme: 59 / Mitoloji: 4
1. Baskı, İstanbul Şubat 2020

ISBN: 978-605-7605-26-9

Orijinal Adı: The Mythology of All Races: Chinese

Copyright © Çin Mitolojisi. Türkçe yayın hakları Maya Kitap'a
aittir. Telif hakları sahibinin izni olmaksızın, hiçbir yolla çoğaltılamaz,
kopyalanamaz, dağıtılamaz.

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç

Editör: Selin Saraçoğlu Bayraklı

Redaksiyon: Ayşe Göç

Mizanpaj: Duygu Şimşek

Kapak: Gülay Tunç

Maya Kitap * Sertifika: 14079

Gürsel Mah. Erzincan Sokak No: 36/B Kağıthane / İstanbul Tel: 0212 296 97 12
e-posta: info@mayayayinlari.com / www.mayayayinlari.com

Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu * Sertifika: 18569

Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi C Blok No: 256 Topkapı / İstanbul
Tel: 0212 577 72 08

ÇİN MİTOLOJİSİ

İnanışlar, İmparatorlar
ve Ejderhalar

John C. Ferguson

Çevirmen

Cemal Can Tarımcıoğlu

İçindekiler

Önsöz	7
Giriş	9
Birinci Bölüm	
Taoizm	15
İkinci Bölüm	
Üç İmparator	27
Üçüncü Bölüm	
Tarih Öncesi Dönemdeki Diğer İmparatorlar	34
Dördüncü Bölüm	
İlk Dini İnançların Karışımı	46
Beşinci Bölüm	
Kozmogoni ve Evrenin Kökenine İlişkin Teoriler	52
Altıncı Bölüm	
Ruhani Doğa Güçleri	61
Yedinci Bölüm	
Yerel Dini Törenler	73
Sekizinci Bölüm	
Büyük Ulusal Kahramanlar	84
Dokuzuncu Bölüm	
Hayvanlar ve Bitkiler Âlemi	96
Onuncu Bölüm	
Doğaüstü Varlıklar	106

On Birinci Bölüm	
Okültizm	128
On İkinci Bölüm	
Halk Hikâyeleri	142
On Üçüncü Bölüm	
İbret Verici Kıssalar	156
On Dördüncü Bölüm	
Dramatik Kıssalar	169
On Beşinci Bölüm	
Budist Mitler	182
On Altıncı Bölüm	
Eleştiriler	192

Önsöz

Aslında bu çalışmayı “Çin Mitolojisinin Ana Hatları” olarak isimlendirmek daha doğru olur. Kitap, tamamı için pek çok cilt gerekecek Çin mitolojisi hakkında çok kapsamlı bir çalışma olma iddiasında değil. Çin mitolojisinin temel unsurlarını bu ufak cilde sığdırmak, yabancı kökenden geldiğine dair en ufak bir şüphe uyandıran bütün mitleri dışarda tutarak ve Çin mitolojisiyle diğer ülkelerin mitolojileri arasında mukayese yapmaktan kaçınarak mümkün oldu. Yalnızca doğa güçleri, yaratılışın kaynağı ya da devlet kurumlarının gelişimi ve Çinliler arasında yaygın olan âdetlerle ilgili geleneksel hikâyeler incelendi.

Çin’in ilk yazılı kayıtları tutulmaya başlandığında, kurulu bir devlet geleneği ve düzenli bir hayat çoktandır varlığını sürdürüyordu. Ayrıca engin bir sözlü gelenekten de bahsedebiliriz. Fikirlerini yazı yoluyla aktarabilenlerin görevi devleti ve organize hayatı sözlü gelenek ışığında açıklamaktı. İlk hükümdarların, uhrevi ve dünyevi varlıkların çevresinde yoğunlaşan bütün mitolojiler bu çabanın bir sonucuydu. Her ne kadar bu mitler yazıya geçirilirken biçim olarak pek çok değişikliğe uğramış olsa da içerikleri şüphesiz tamamen korundu; yani bu çalışmanın konusu yazılı geleneklerdir.

Yazar, konuyu tedbirsiz okurların karşısına her köşede çıkabilecek tuzakları hesaba katarak ele almıştır. Çin yazınının kapsamı, sözlü farklılıklar arasındaki ince detaylar, yavaş yavaş değişmez anlatılara dönüşen hikâyelerin çeşitli versiyonları, yalnızca merkezdeki olaylarla ilgilenen yazarların hayal güçlerini alabildiğine geniş bir şekilde kullanmaları ve buna benzer pek çok durum alanda çalışanların yolunu kaygan ve tehlikeli hale getirmektedir. Yazar, konunun uzmanı Çinli arkadaşlarının yardımlarının pek çok hatayı düzeltmiş olmasını ve bu çalışmaya kadar kimsenin ele almayı cüret etmediği geniş kapsamlı bir konunun ana hatlarını sunabilmeyi umut etmektedir.

John C. Ferguson

Ocak 1927

Giriş

Sarı Nehir Vadisi boyunca yerleşerek Çin ulusunu oluşturan kavimlerin kökeni halen incelenmeye açık bir konu. Bu ilk yerleşimciler nereden gelmiş olursa olsun güçlü fiziki yapılarıyla şüphesiz macera düşkünü insanlardı. Onlara Yangtze Nehri boyunca, şimdiki Hankou şehri civarında ve Zhejiang tepelerinin epey doğusunda, dağılmış bir vaziyette rastlıyoruz. Ayrıca güzergâhlarına Sarı Nehir'in kuzey ve güney ağzına doğru devam ettiklerini biliyoruz. Çin'in bu büyük nehri doğuya doğru akar, dolayısıyla Çin anakarasındaki nüfusun batıdan doğuya doğru gelmiş olduğu makul bir varsayım olarak görünüyor.

Guangdong, Fujian ve Zhejiang'ın güney kısmı gibi Çin'in sahil eyaletlerine ilk olarak Malay kökenli denizci halkların yerleştiğini gösteren kanıtlar bulunuyor. Filipin adalarının ve Japonya'nın ilk yerleşimcileriyle akraba olan bu halklar, pek çok lehçe konuşmakta olup ufak gruplara ayrılıncaya kadar uzun bir süre kendi benliklerini korudular. Çin medeniyetinin ana toprağı, bu okur yazar olmayan insanlarla birlikte yavaş yavaş güneydoğuya doğru yayıldı. MS yedinci yüzyılda, Tang hanedanı zamanından itibaren bu halklar hem siyasi hem de manevi olarak Çin'in nüfuzu altına girdiler. Çin bu kavimleri yazıyla, sanatla ve devlet kurumlarıyla öyle bir donattı ki birkaç nesilde egzotik

kökenlerine ait neredeyse bütün izler yok oldu. Geriye hatıra olarak yalnızca Kanton halkının kendilerine verdikleri “Tang İnsanları” ismi kaldı. Dolayısıyla bu kavimlerin Çin medeniyetinin dünyasına Tang hanedanı zamanında girdiği ve devletin denetimi altında düzenli hayatlarının başladığı unutulmamalıdır.

Çin’in ilk tarihçilerinin, uluslarının kökenini ilahi veya doğüstü bir kaynağa dayandırmak gibi bir çabaları yoktu. Böylesi bir aşırılığa en yakın girişime, Zhou hanedanının efsanevi kurucusunun doğumu hakkındaki bir anlatıda rastlanır. Zhou hanesinden kendisine kurbanlar verilen Hou Ji, Chiang Yüan’ın oğludur. Bir süre çocuksuz olan annesi Tanrı tarafından yaratılan bir ayak parmağı izinin üzerine basıp bu şekilde hamile kalır ve Hou Ji’yi doğurur. Bu harikulade oğul, aşk dolu bir ilgiyle onu koruyan koyun ve öküzlerin desteğiyle büyütülür. Kuşlar kanatlarıyla onu koruyup destekler. Henüz küçük yaşta fakir ve yoksul ve buğday ekerek kendini besleyebilecek hale gelir. Halkına güzel darı tohumlarını verir. Tohumlar, bol miktarda mahsul verip yardıma muhtaç halkının beslenmesi için toprağa istifle-

Hou Ji

nir. Bu rivayet, eski zamanlarda bir masal olarak kabul edilir ve inanılmamasına rağmen hoş görülür. Çinli yazarlar uluslarının kökeni meselesine şaşırtıcı derecede az ilgi gösterirler. Hou Ji anlatısında annesinin kökenine ilişkin hiçbir şeyin söylenmiyor olması enteresandır. Çin ulusunun çağlar boyunca en önemli özelliği olan keskin sağduyusu onları kendine özgü kökenlerini bir ilaha atfetme çılgınlığından uzak tutmuştur.

Tarihçi Sima Qian, kroniklerini MÖ 2704-2595 yılları arasında hüküm sürmüş beş hükümdarın ilki

Çin Şi Huang ile başlatır. Bazı yazarlar daha eskiye, mitolojik Üç İmparator Dönemi'ne kadar giderler fakat tarihi temellere sahip olabileceği düşünülen olaylar Çin Şi Huang döneminden bile sonraya aittir. Elimizdeki bilgilerle Çin'in tarihi döneminin başlangıcını Shang hanedanının çöküşü ve Zhou hanedanının yükselişinden daha eskiye, MÖ 1122'ye dayandırmak pek sağlıklı değildir. Güvenilir tarihin başlangıcı olarak, Sima Qian'ın Shiji'de esas aldığı ilk kesin tarih olan MÖ 841'i kabul etmek daha doğru olur. Bu dönemde insanların yalnızca tarımda değil yazı yazma sanatında da iyi olduğu, çoktan kurulmuş bir medeniyetle karşılaşırız. Daha eski dönemlere ait kalıntılar, kemik üzerine oyulmuş ideogramlar veya bronzdan yapılmış kurbanlık kapların üzerine dökülen işaretlerden oluşuyor. Bu tarz kalıntılardan elde edilen tarihi bilgiler kısıtlı olmakla beraber, medeniyetin ilk dönemlerini anlamamıza pek bir katkı sağlamıyor. Yine de kalıntılar, Çin medeniyetinin bildiğimiz kadarıyla Zhou hanedanı döneminde Çin'in gerçek sakinleri tarafından kurulan ilk medeniyetten türediğini ve bu kesintisiz gelişimin dışarıdan gelen unsurlara kapalı olduğunu doğrulaması açısından önemli. Çin, antik dönemdeki diğer uluslardan farklı, kendine has bir medeniyet geliştirmiş olup bu medeniyeti pek çok değişim ve büyük gelişimlerle günümüze kadar taşımıştır. Bu medeniyet, dünyanın şimdiye kadar tanıklık ettiği diğer ulusların hepsinden daha uzun bir sürekliliğe sahiptir.

Antik Çin medeniyetinin göze çarpan iki özelliği vardır. Bir tanesi kehanet yöntemleri ve merasim geleneklerinden oluşur. Bir diğeryse aile ve kabile kavramıdır. Bu özellikler, bireysel ve toplumsal gelişimin birbiriyle çelişen amaçlarını temsil eder. Kişinin kendi özünde olan doğru ve yanlış anlayışı tarafından şekillenen birey algısı, devletin temelini oluşturarak kehanet yöntemleriyle ilişkilendirilir. Buradaki mantık şudur: Bireyin dolaysız eylemleri nihai olmalıdır ve bunlar önceden belirlenmiş eylemlerin sonucudur. Vesayet başlığıyla temsil edilen devlet algısı ise bireyler için neyin doğru neyin yanlış olduğunun

belirleyicisi olarak merasim gelenekleriyle ilişkilendirilir. Eski düzen bireyci olarak özgürlükçüken, sonraki düzen muhafazakârdır. Eskisi değişen şartlara uyum sağlar; yenisi bir şeyleri var olan gelenekten yola çıkarak kesin olarak tasarlar.

Ulusun felsefi kavrayışları, Çinli yazarlar arasında geleneksel olarak dokuz okula bölünmüştür. Bu okullar şunlardır: (1) Düalizm Okulu, (2) Edebiyat Okulu, (3) Eşitlik Okulu, (4) Sözcükler Okulu, (5) Hukuk Okulu, (6) Doktrin Okulu, (7) Ziraatçılar Okulu, (8) Hoşgörü Okulu ve (9) Seçmece Okul. Şimdilik bu dokuz okul arasındaki karmaşık felsefi ayrımlara girmemiz gerekmiyor. İki genel başlık altında sınıflandırmak yeterli olacaktır: Temsilcileri Lao Tzu ve Tao Chia olan liberaller ile Ju Chia ve Konfüçyüs'ün önderliğindeki muhafazakârlar. Bu iki okulun gelişimi ve eğilimleri hem antik hem de modern dönemde Çin düşüncesini tümüyle çevrelemektedir.

Bu iki okul arasındaki ayrım, bir tarafın ejderha atının sırtında bulunan işaretlerden yola çıkılarak Fu Xi tarafından geliştirilen ünlü Sekiz Diyagrama bağlı olması, diğer tarafın ise imparatorluk otoritesinin işareti olarak Konfüçyüs tarafından kabul edilen törensel Dokuzlu Sehpa'yı kabul etmesi olarak açıklanabilir. Liberal Okul kadim yetkiyi *Değişimler Kitabı*'nda bulurken muhafazakârlar *Bahar ve Güz Kronikleri*'nde bulur. İlki, insanın evrenle ilişkisini açıklamak için hayvanların ve bitkilerin alemine yayılmakta özgüdü. İkincisi ise kendisini sosyal yapılanmalarda bulunan insan etkinlikleriyle sınırlandırmıştı. Bunlar yalnızca genel ayrımlar olsa da Çin'deki düşünce eğilimlerinin başlangıçtan bu yana farklılaşmasını açıklamakta yardımcı olur.

Her ne kadar bu kişiler, çoktan kurulmuş sistemlerin yalnızca birer savunucusu olsalar da iki sistemin de dayandığı ortak nokta olarak MÖ altıncı yüzyılın düşünürleri Konfüçyüs ve Lao Tzu ile başlamak gerekir. Tao yani doğa, savunduğu sürekli değişimle imparator tarafından temsil edilen Konfüçyüsçü mutlakiyet teorisine karşı liberalizmin merkezi haline gelmiştir. Liberal Okul, devletin başındaki kişinin şahsi eylemleri için en

sıradan insan kadar hesap vermesi gerektiğine inanır. Oysa Konfüçyüs'ün muhafazakâr sisteminde imparator kanunla kısıtlanamaz. Ahlaki yargıların imparatorun yönetimine yön vermesi gerektiği kabul ediliyor olsa bile, ona sıradan bir insana uygulanan hiçbir kanuni yaptırım uygulanamazdı. Liberal Okul'un sembol yorumcusu Pan Ku, MÖ on sekizinci yüzyılda yaşadığı söylenen İ Yin'i Tao ilkelerinin ilk savunucusu olarak kabul eder. İ Yin, Tang'a mevcut Xia hanedanına karşı isyan çıkarmasını tavsiye eden kişiydi ve Tang yeni Shang hanedanını kurduğunda danışman olarak onun yanında yer aldı. Pan Ku'ya göre Tao öğretisinin diğer önemli savunucuları Tai Kung ve Yü Hsiung idi. Wen Wang, Shang hanedanının son yıllarındaki acımasız yönetime karşı bir isyan planladığında yanında yer almışlardı. Qi devletinin veziri Kuan İ-wu ise bir diğer önemli Tao savunucusuydu. Vezir, Zhou hanedanının sembolik yönetimini kabul edip diğer devletler arasında üstünlük kazanarak feodal bir devlet kuran ilk kişiydi. Erken dönem Tao öğretisinin bu otoriter temsilcileri, hükümdarların eylemlerine yalnızca hükümdar oldukları için müsamaha gösteren muhafazakârların Edebiyat Okulu'yla zıt anlayışlara sahiptir. Çin hanedanının kurucusu İmparator Çin Şi Huang, liberalizmin en büyük politik destekçisiydi. Başveziri Li Si, Muhafazakâr Okul'un tutkulu bir karşıtıydı. İmparator ve başvezir, Tao'nun, ya da Doktrin Okulu'nun, ilkelerine sıkı sıkıya bağlıydı. Çin Şi Huang, hükümetinin kurulması ve idaresinde olduğu gibi kişisel kararlarında da Lao Tzu Okulu'nun öğretisine layık şekilde davranmadı. Huang acımasız bir tirandı, hırslı bir mizaca sahipti ve her türlü muhalefete karşı tahammülsüzdü. En sonunda tümüyle zorba idare gücünün boyunduruğu altına girdi. Muhafazakârların kitaplarını yaktı ve kendisinden öncekiler tarafından dayatılan sınırlamalardan kurtulup yeni bir düzen tesis etmek umuduyla merasim eşyalarını imha etti. Eylemlerinde kısmen başarılı oldu diyebiliriz. Zira genel ilkeleriyle 1911-12 Cumhuriyet Devrimi'ne kadar süren bürokratik bir hükümet biçimi tesis etti. Bu sistem ölümünden sonra hem inanmış olduğu ilkelerce hem de Muhafazakâr Okul'un ilkelerince kont-

rol altında tutuldu. Şi Huagn'ın hanedanından sonra gelen Han hanedanının işi, Huang tarafından kurulan hükümet biçimini desteklemekten ve onu Muhafazakâr Okul'un felsefi düşüncelerinin hükmü altına sokmaktan ibaretti. Şi Huang, yüce bir kişiliğe sahip olsaydı kurucusu olduğu hanedanın ayakta kalma ihtimali daha fazla olabilirdi. Gerçekte olansa şuydu, yönetimi şeklen ayakta kaldı fakat tümüyle zıt bir görüşün kontrolü altına girdi.

Konfüçyüs'ün sözleri, onunla aynı soydan gelen Kong Anguo tarafından Han hanedanı zamanında yaklaşık olarak MÖ 150'de derlendi. *Lun Yü Hsün Tz'u* denilen bu derleme iki metnin karşılaştırmasına dayanıyor. Bu metinlerden biri, *Pi Chung Shu*, Konfüçyüs'ün evinin duvarında Kung Wang tarafından imha edilecekken bulundu. Kung Wang, babası İmparator Ching Ti'nin tarafından Lu eyaletinin (günümüzde Shantung) Kralı olarak atanmıştı. Bu metin “kurbağa larvası” denilen, *k'o-tou wên* karakterleri ile yazılmış ve “antik metin”, *ku wên* olarak bilinmektedir. Zhou hanedanının son zamanlarında kullanılan karakterlerle yazılan diğer metin Chi'nin komşu eyaletinden gelmiştir ve “yeni metin”, *chin wên* olarak biliniyor. Kong Anguo'nun derlemesi bazı düzeltmelerle nesiller boyunca Muhafazakâr Okul'un normlarını sürdürdü. Ayrıca *Chun Chi*'yu, başka bir deyişle “Bahar ve Güz Kronikleri”ni içerdiği için Çin'in antik medeniyet anlatısında çok eski zamanlarına kadar gider.

Öyleyse antik dönemden beri Çin düşüncesinde biri muhafazakâr diğeri liberal olmak üzere iki yolun gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Aslında bu iki yol birbirini dışlayan düşünce tarzları değildir. Aynı kişinin yazılarında sık sık bir arada gördüğümüz iki farklı düşünce tarzı birbirini zenginleştirmiştir. Batının bakış açısına göre bu iki okul arasındaki ayrım yeterince belirgin değildir. Çinlilere göreyse muhafazakârlar ve liberaller arasındaki zıtlık detaylardan ziyade genel düşüncelerinde aranmalıdır.

Birinci Bölüm

Taoizm

Tao, bir diğer deyişle Doktrin Okulu, Çin tarihinin neredeyse bütün mitolojik özellikleri etrafında toplanmıştır. Bu okulun Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizmden oluşan Çin'in ulusal üç dininden birisine dönüşümünü kavramak önemlidir. Bu kitabın odaklandığı nokta Taoizmin bir din olarak kurulmasından sonraki ahlaki yaklaşım değil, mitolojik konular olacak. Bu nedenle ilerleyen sayfalarda Doktrin Okulu yani Tao teriminden daha fazla faydalanmaya gerek olmayacak. Bunun yerine Taoculuk terimi, genel anlamıyla Taoculuğun bir din olarak kabul edilmesinden hem önceki hem de sonraki her şeyi kapsayan bir kavram olarak kullanılacak.

Taoculuğun üç farklı aşaması vardır. Ahlaki olarak nitelendirilebilecek ilk aşama, Lao Tzu ve onun *Tao Te Ching*'i de içeren yazılarıdır. Bu dönem, yaklaşık olarak MÖ altıncı yüzyılın sonunda başlayan felsefi tartışmalara denk düşer. Büyüsel denebilecek ikinci aşama MS birinci yüzyılda başlamış olup Zhang Daoling'in benliği etrafında şekillenmiştir. Daoling, Batı Çin dağlarında inzivaya çekilerek kendisini simya çalışmaları-na ve zihinsel soyutlanma yoluyla arınmaya adanmıştır. Burada

himayesi için kendisine günlük otuz sekiz kilo pirinç ödeyen çok sayıda müridi tarafından takip edilmiştir. Böylece öğretisi Wu Tou Mi Tao yani “Otuz Sekiz Kilo Pirinç Öğretisi” olarak bilinir hale gelmiştir. Zhang’ın müritlerinin oluşturduğu bu cemaat sonradan bir dine dönüşecek olan hareketin ilk kıpırtısıydı. Zhang kendisini “Tanrısal Öğretmen” (*tien shih*) olarak adlandıırıyordu. Bu, Chuang Tzu’nun kullandığı isimdi ki kendisi bu ismin Sarı İmparator tarafından genç Hsiang Ch’êng’e bir unvan olarak verildiğini ifade etmişti. *Su Wên*’e göre bu unvan Sarı İmparator’un yardımcılarında birisi olan ve iyileştirme sanatının kurucusu olarak bilinen Chi Po’ya da verilmişti. Bu dönem büyü sanatlarının gelişme aşamasıydı. Ayrıca Lao Tzu’nun ahlaki öğretilerinden ziyade *Değişim Kitabı*’nın gizemlerine dayanıyordu. Üçüncü aşama veya organize bir dinin aşaması, Tang hanedanının meşhur kurucusu, hanedana ait unvanı Tai Tsung olan Li Shimin’in hükümlerli sırasında MS yedinci yüzyılda yayılmıştır. Tai Tsung, Lao Tzu’nun soyadının Li olmasından ve lakap geleneğinden etkilenecek nüfuzunu, Taoculuğun gelişmiş Budist diniyle aynı temellere dayanan bir din olarak kurulmasında kullanmıştır. Bildiğimiz kadarıyla kurucu Tsung, Budizmin gizemlerine de temelden inanıyordu. *Fên Yen Chien Wên Chi*’de yazdığına göre Tai Tsung, Lao Tzu’nun Li ailesinin kendi kolunun öncüsü olduğunu iddia etmiştir.

MS yedinci yüzyılda bir din halini alan Taoculuk, dinsel öğelerini büyük oranda Budizmden aldı. Zahitlerin dini ritüelleri yerine getirmek ve öğretilerini yaymak amacıyla toplandıkları Budizme has tapınaklar Taoizm tarafından benimsedi. Erken Çin tarihi, Çin’i Budizm ile tanıştıran Hintlilerle eşleşebilecek önemli kişileri bulmak için araştırıldı. Lao Tzu, Sakyamuni’nin yerini aldı. Dört Lokopolas’ın yerini Dört Semavi Kral (Ssu Tien Wang), Kıymetli Üçlü’nün (San Pao) yerini Saf Üçlü (San Ching) aldı. Yeni Taocu din tarafında Hint Budizminin herhangi bir öğretisini çürütmek için çok az girişime rastlıyoruz. Fakat iki mezhebin öğretileri yakından incelenecek olursa, temel mesele-

Konfüçyüs ile Lao Tzu'nun Buluşması

lerde pek de uyum içinde olmadıkları görülüyor. Budizm hem ruhu hem de bedeni öldürmeyi amaçlar, oysa Taoizm ölümsüzlüğe ulaşıncaya kadar bedeni ruhani hale getirmeye gayret eder. Öğretiye ait radikal farklılıkların üstü, Tang İmparatoru'nun Budizmdeki popüler inancı ulusal bir çizgiye taşıma gayretiyle örtülmüştür. Taoizm tümüyle Çin kökenlidir ve biçimsel açıdan her ne kadar Budizmden kaynaklı unsurlardan etkilendiği düşünülse de öğretinin temel yapısı yerel kaynaklara dayanır. Taoizm, Budizme karşı bir isyan hareketidir. Bunun en önemli nedeni Budizmin yabancı kökenleridir. Fakat aynı zamanda Budizmin bütün örgütlenme sistemini körü körüne taklit edilmiştir.

Taoizmin gelişiminde Lao Tzu'nun ahlak felsefesinin etkisi büyük ölçüde, otoritesini tesis etmek için Lao Tzu'dan daha eski bir kaynağa yönelen Zhang Daoling'in büyü sanatlarının gölgesinde kalmıştır. Zhang Daoling, *Değişimler Kitabı*'na kadar gitmiştir. Bu kitap hakkında Konfüçyüs *Seçmeler*'de (*Lun Yü*) şöyle demektedir: “Daha fazla ömrüm olsaydı *I King*'i incelemek için 50 yılını verirdim. Böylece büyük kusurlara sahip olmayan biri olabilirdim.” *Değişimler Kitabı* Çin klasiklerinin en eskisidir, hatta birçok insana göre en anlaşılmasız olanıdır. Konfüçyüs'ün ve Lao Tzu'nun zamanından birkaç yüzyıl öncesinde yazıldığı tahmin ediliyor. Fakat orijinal Sekiz Diyagramı altmış dört genişleten Wên Wang döneminden sonra (MÖ 1231-1135) bu klasikte karşımıza çıkıyor. *I King* gizemli bir şekilde altmış dört diyagramın ismiyle iç içe olan uğurlu ve uğursuz olayları konu alır. Eş seçme, eve dönme, bir sefere gitme gibi olaylardan iyi talih olarak bahseder. Ahlaklı olmayı iyi talihle şöyle eşleştiriyor: “Tavrı doğru olan kahraman için refah vardır.” Devletin hükümdarına büyük bir onur bahşedilir. Konfüçyüs'ün kitabın öğretisini yürekten kabul edip büyüsunü es geçmesinin sebebi muhtemelen budur. Metin, Çin'in ilk yönetimlerinde üst düzey memur olan kâhinlerin kullandığı unutulmaması gereken resmi tabirlerden oluşur. Bu klasikte felsefi bir devlet algısına değinen az sayıda pasaj, iyi ile kötü talihe ve kehanete sürekli yapılan göndermelerle bastırılmaktadır.

Olağanüstü hadiselerle dolu olan erken tarihli üç kitap daha vardır. *Shan Hai Jing* (Dağ ve Deniz Klasığı) isminden anlaşıldığı kadarıyla coğrafyaya odaklanmış bir kitapken *Shui King* (Su Klasığı) su yollarından bahsettiği tahmin edilen bir kitaptır. Klasik olarak değerlendirilen bu iki eser aslında hayvanlar alemi ve su dünyasındaki her türden ilginç hadise hakkında anlatılar içeriyordu. *Shan Hai Jing*, miladi sıfırın sonrasına kadar derlenmemiştir. Fakat içindeki hikâyeler, kökeni en az Zhou hanedanı dönemine kadar uzanan yaygın bilinen efsanelere dayanıyor. İmparator Ch'ien Lung'un kütüphanesinde bulunan *Titiz Kata-log* yani *Ssu Ku Chüan Shu*, kitabın öğretisinin Lao Tzu öğretileri olduğunu kabul etmez. Buna karşın Taocu yazarlar genellikle bu klasiğin kendi mezheplerine ait olduğunu iddia ederler. Üçüncü klasik, Taocu çevrede yazarının mitolojik imparator Huang Ti olduğuna inanılan *Yin Fu King*'tir (Gizemli Ahenk). Kitap çoğunlukla ahlaki tartışmalar üzerine kurulmuştur. Etrafımızdaki gözle görünür olaylar ile görünmeyen dünya, birbiriyle uyumlu hale getirmeye çalışılmıştır. Bütün canlı varlıklarda mevcut olan gizli uyumdan ve uyumsuzluğun yalnızca yüzeyde belirlediğinden söz edilip görünen ile görünmeyen arasındaki belirgin ayrılık uzlaştırılır. Bu klasikte, Lao Tzu'nun yanı sıra itibar sahibi başka Taocuların da olduğunun altı çizilir. Bunlar arasında ahlaki meselelerle ilgilenenler olduğu kadar kendilerini büyüye ve doğaüstü sanatlara adayanlardan oluşan daimi bir silsile de vardır.

Tao Te Ching'in ismi, Tang hanedanının yedinci imparatoru Hsüan Tsung tarafından MS sekizinci yüzyılın ilk döneminde verilmişti buna karşın Lao Tzu'nun vecizeleriyle tanınmayı daha çok hak ediyordu. Milattan önce birtakım düşünürler bu eserden alıntılar yapıp yol gösterici hakikatlerini yorumlamışlardır. Lao Tzu dönemine en yakın düşünür yüzyıldan biraz daha fazla yaşamıştır. Lao Tzu gibi bir şahsın gerçekten yaşadığından ve *Tao Te Ching*'de vecizelerin kaydını ortaya koyan tarihi gelenekten şüphe etmek için pek fazla sebep yok gibi gözüküyor. Fakat kitaba sonraki yazarlar tarafından birtakım eklemeler yapıldığı-

nı hesaba katmalıyız. Lao Tzu'nun öğretilerinin muğlak cümlelerle ifade edilmesi hem Çinli yorumcular hem de yabancı araştırmacılar tarafından bitmek bilmeyen yorumların yapılmasına sebep olmuştur. Bunların ilki daha sonra Taoculuğa ismini verecek olan “Tao” kelimesi hakkındaki tartışmadır. Tao her şeyin başlangıcıdır, dünyanın yaratılmasından önce var olandır. Tao bir form kazandığında Ming, “bir isim” diye adlandırılır. Bir düşünürün evrenle olması gereken ilişkisi eylemsizlik (*wu wei*) ve sükûnettir (*ching*). Bu klasik, Tao'nun genel hatlarıyla insanlara alçakgönüllülüğü, irade gücünü, sükûneti, başkalarına ve uysallığa önem vermeyi öğreterek nasıl insanlığın gerçek öğreticisi olduğunu göstermiştir. İnsanlar Tao'nun ilkelerini takip ederek çaba harcamadan veya bunu yapar gibi gözükmeden başarıya ulaşabilirler. Ayrıca, daha sonraki Taocu öğreticiler tarafından büyü uygulamalarını ve esrarengiz incelemelerini desteklemek için saptırılmış doğaüstü hükümlerin izlerine rastlıyoruz. Yine de bir bütün olarak ele alacak olursak, üst düzey ahlaki tartışmalar içerdiğini söyleyebiliriz. Bu klasiğin Tang hanedanı döneminin Taocu diniyle zorlama bir ilişkisi vardır. Bu ilişki, Tang hanedanından Tai Tsung'un (Li Shih-min) *Tao Te Ching*'te vezirleri bulunan Li Erh (Lo Tzu) ile arasında bulunduğu iddia edilen zorlama ilişkiyle karşılaştırılabilir.

Kendi çalışmalarının yanı sıra Lao Tzu öğretilerine referanslarda bulunan Chuang ve Lieh isimli düşünürler daha çok ahlak meselesiyle ilgileniyorlardı. Tartışmalarının amacı, Lao Tzu öğretilerini büyücülüğe dayalı bir yapının ve yeni bir din anlayışının kurulmasına karşı korumaktı. Han hanedanlığından Zhang Daoling ve Tang hanedanlığından İmparator Tai Tsung'un ele geçirdiği bu yaklaşıma karşı koruma görevlerinde başarılı olduklarını söyleyebiliriz. Bunu yapamamış olmalarının tek makul izahı, Daoling'in büyü sanatları ile Konfüçyüs tarafından temsil edilen Muhafazakâr Okul'un öğretilerini bağdaştırmanın imkânsız olmasından kaynaklanıyordu. İmparator Tai Tsung'un ulusal bir din bulmak için başvurabileceği son çare Lao Tzu idi.

Lao Tzu'nun öğretilerinin muğlak terimlerle ifade edilmesi farklı yorumların yapılmasına imkân veriyordu. Muhafazakârlık kurulu düzen anlamına geliyordu, oysa yeni bir din demek değişim demekti. Tai Tsung imparator olarak yardımına koşan, geleneksel edebiyat ve sanatın korunmasını takdirle karşılayan muhafazakâr sınıfa gereken saygıyı gösterdi. Aynı zamanda Budizmin dini öğretilerine olan yürekten inancı onu Budizmin esas ilkelelerini almaya zorladı. Çin için yeni bir ulusal dine dönüşmesi için bu ilkelerin üzerinde liberalizm baz alınarak değişiklikler yapılması gerekiyordu. İki okulun da Antik Çin medeniyetinde ortak kökleri olduğundan Tai Tsung, Konfüçyüsçü muhafazakârlık ile zıt düşme riskine girmede.

Yukarıda bahsedilenler, Taoizmin Tang hanedanında ulusal bir dine dönüşmesine rağmen son derece karmaşık bir kökene sahip olduğunu kanıtlar nitelikte. Lao Tzu'yu bu dinin felsefi kurucusu olarak benimseyen Taoizm, büyü sanatı ve simyanın lehine yorumlanmaya müsait olduğu ve yeni dine dahil edilen inceliksiz unsurlara karşı kullanılabilecek hiçbir şey içermediği için *Tao Te Ching*'de bulunan eski vecizeleri derlemiştir. Lao Tzu'nun öğretisinin standart yorumcuları olarak kabul edilen Chuang Tzu, Lieh Tzu, Han Fei Tzu ve Huai-nan Tzu tarafından yapılan ilavelerle genişletilmiş hali, gizemli olaylara ve doğüstü yeteneklere *Tao Te Ching*'in asıl vecizelerinden daha fazla yer vermektedir. Bu yorumcular Lao Tzu'nun ölümsüzlükle ilgili görüşlerini; Zhang Daoling'in büyü teknikleri, mistik tılsımlar ve kimya çalışmalarına doğru giden yolda pekâlâ taşırlar. Daoling döneminden Han hanedanının başlangıcındaki Tai Tsung dönemine kadar Muhafazakâr Okul'un ve Konfüçyüs klasiklerinin etkisi, bu dönemde bir sel gibi Çin'e akan Budist öğretisinin yükselen popülerliğinden dolayı yok denecek kadar azdı. Bu sıradışı altı yüzyıl boyunca düşünme biçimi, mucizevi olaylara inanmaya, putlara tapmaya ve dini arınmayı en iyi sağlayan unsur olarak münzevi hayatın takdir edilmesine doğru yönelmişti. Tai Tsung çok uzun süren bu düşünme biçimi sayesinde, Lao

Tzu'nun ahlaki öğretilerinin onayıyla riyazetin ayrıcalıklı olduğu ve büyü sanatlarının icra edildiği yeni bir Taoizm dini için uygun bir zemin bulmuş oldu. Muhafazakâr Konfüçyüsçüler, riyazet ve büyüün karşısında yer aldı. Buna karşılık Lao Tzu'nun ahlaki öğretisinin Taoizm ile karışmış olması ve Taoizmin Çin'in hem tarihi hem de mitolojik karakterlerinden beslenen geriye dönük duruşu bir koruma vazifesi gördü. Bu durum muhafazakâr sınıftan gelecek herhangi bir eziyete karşı yalnızca ortaya çıktığı zaman değil, yüzyıllar boyunca korudu. Budizm ise yabancı kökenli olduğu için zulme uğradı. Yabancı rakiplerinden daha fazla batıl inanç içeren Taoizm, yapısı Çin'e özgü olmasından dolayı hoş karşılandı.

Taoizmdeki milliyetçi yapı, destekçilerinin kadim İmparator Haung Ti'yi yeni dinin gerçek kurucusu olarak kabul etmesine müsaade etti. Böylelikle dönem olarak Lao Tzu'dan daha gerilere, saygınlık açısından da çok daha yüksek makamlara ulaşıldı. Konfüçyüs tarafından savunulan ilkeler, MÖ yirmi dördüncü ve yirmi üçüncü yüzyıllarda yaşamış olan Yao'ya ve Shun'a atfediliyordu. Ne var ki Taoizm, tarihin başlangıcında hüküm sürdüğüne inanılan beş hükümdarın öncesine kadar gidiyordu. Genellikle Sarı İmparator olarak bilinen Huang Ti, Taoizmin vaat ettiği din anlayışı için ahlak filozofu Lao Tzu'dan daha uygun bir başlangıç noktası oluşturdu. Zira Huang Ti hem mucizevi bir doğuma hem de olağanüstü olaylarla dolu bir hükümlürlüğe sahipti. Etrafına altı büyük veziri toplamıştı. Bu vezirlerin yardımıyla altmış yıllık döngüsel bir periyot düzenleyip takvim oluşturdu. Matematiksel hesaplamalar başlatıldı. İnsanlar ahşaptan, metalden ve topraktan aletler yapmayı, tekne ve araba inşa etmeyi, para kullanmayı, Çin'e ilk defa onun döneminde getirilen bambudan müzik aletleri yapmayı ve başka pek çok harika şeyi öğrendi. Bu amaç için yapılan ilk tapınakta Yüce Hükümdar Shang Ti'ye kurbanlar keserek kurban kültürünün kurucusu haline geldi. Ayrıca sıradan insanların evlerinden ayrılacak biçimde bir saray inşa etme hakkı tanınan ilk

hükümdardı. İnsan ömrünü uzatmayı amaçlayan ilaçlar yaptı. Çeşitli bitkilerin özellikleri ve doğanın zıt ilkelerinin işleyişi üzerine çalıştı. Yüz on bir yaşında dünyadan ayrılmadan önce, anka kuşu (*fêng-huang*) ve tek boynuzlu at (*ch'i-lin*) sembollerini, merhametli yönetiminin nişaneleri olarak ortaya çıkmışlardı. Sarı İmparator ile ilgili bu gelenekler, Tai Tsung'un Taoizmi bir din haline getirme düşüncesinden çok önce Çin'de sağlam bir şekilde kurulmuştu. Hiçbir şey, mucizevi ve harikulade ulusal hadiselerin başlangıç noktası olan Sarı İmparator'un, Taoizmin beslendiğini gerçek bir kaynak haline gelmesinden daha doğal olamaz. Bütün bunlar ahlaki öğretiyi vurgu yapan Muhafazakâr Okul'un etkili olması için yapılmış olmasaydı, Taoizme Lao Tzu ile bağlantısından dolayı büyük bir önem verilmeyebilirdi. Nitekim bir din olarak Taoizmin herhangi bir türden ahlaki öğretiyle ilişkisi oldukça zayıftır. Taoizmin asıl önemi büyücülük ve doğaüstü uygulamalarla ilgiliydi. Dinin Çin'deki gelişimi, Tang hanedanı döneminden günümüze kadar Lao Tzu ile ilişki kurulmamış halinden çok da farklı olmazdı. Taoizmin gerçek kaynağı ahlaki bir münzeviliktense, yani Lao Tzu'dansa, mitolojik ve büyüsel Sarı İmparator ile münzevi Zhang Daoling'e atfedilir. Kuang Chêng-tzu ise Sarı İmparator ile ilişkilendirince ünlü bir karakter haline gelmiştir. Kung-tung Dağı'ndaki taş bir evde bir keşiş gibi yaşamıştır. Chuang Tzu'ya göre Sarı İmparator bir defasında Kuang Chêng-tzu'ya felsefi meselelerle ilgili sorular sormak için bu dağa gitmiştir. Kuang Chêng-tzu genellikle yüzü yukarı kalkık, kolları uzun giysi kolunu sıvayacak şekilde katlanmış ve kemerinden uzun bir madalyon sarkmış vaziyette ayakta dururken tasvir edilir. Madalyonun üzerine Sekiz Diyagram işlenmiştir. Gökyüzündeki ikametgâhı Sükutun Başkentidir (Yü Hsü Kung). Kötü güçleri kontrol etme ve savaşta zafer getirme gücü olduğuna inanılır.

Lao Tzu'nun Taoizmdeki mevkisi Yüan hanedanı döneminde değişmez halini almıştır. Lao Tzu, Tai Tsung tarafından "Gizemli Neslin İmparatoru" anlamına gelen Hsüan Yüan Huang Ti

unvanıyla kutsanmıştır. Yüan hanedanı bu geleneksel ismin ilk iki karakterini benimseyip bunları kendi isimleriyle ilişkilendirmiştir. Tıpkı Tai Tsung'un bilinen bir soyadına sahip olmak için kendisini derin bir saygıyla Lao Tzu ile ilişkilendirilmesi gibi. Saltanat aileleri ile Lao Tzu arasındaki bu zorlama bağlantılar (Tang soyadı benzerliğiyle Yüan ise hanedan adı ile Lao Tzu'ya bahşedilen geleneksel ad arasındaki benzerlik yoluyla) Taoizmin bir din olarak insanlar arasında yayılmasında son derece etkili olmuştur. İlk Yüan İmparatoru Cengiz Han döneminde Chiu Chu-chi (Chiu Chang Chun) isimli meşhur bir münzevi, Karlı Dağ'da (Hsüeh Shan) inzivaya çekildiği köşesinde aranıp bulunmuştur. Böylece imparator ondan Taoizmin öğretilerini öğrenmiştir. Bu öğreticinin şerefine Pekin sakinleri birinci ayın on dokuzuncu günü Hsi Pien Mên'in dışındaki ünlü bir Taocu tapınak olan Po Yün Kuan'ı haccederler. Bu hac yolculuğunun ismi Yen Chiu olarak bilinir. Tapınak Yüan hanedanı döneminde Chang Chun sarayı olup İmparator Cengiz Han tarafından Chiu Chu-chi'ye hediye edilmişti. Geleneğe göre Cengiz Han kızını Chiu ile nişanlamak istemiş ancak Chiu böyle bir evliliğin muhtemel sonuçlarından korkarak ilk ayın on dokuzuncu günü hiçbir şekilde evlilik yapmamaya karar vererek münzevi olmuştu. Anlatıya göre yıllık hac ziyareti Chiu'nun bu kararının şerefine yapılıyor. Oysa bu popüler anlatının gerçekliğini sarsan bir durum söz konusu. O gün aynı zamanda Chiu Chu-chi'nin doğduğu gün olarak biliniyor. Yüan İmparatoru Tien Li'nin MS 1329-1332 yılları arasındaki hükümdarlığı sırasında büyük devlet adamı ve âlim olan Chao Mêngfu, devasa bir taş tablet üzerine yazılar yazmıştır. Tablet, Chao Yang Mên'in dışında bulunan ve Tien Li'nin seleflerinden birisinin himayesi altında inşa edilen Tung Yo tapınağına bağışlanmıştır. Bizzat hükümdarın bağışladığı tablet tapınakta iyi şartlarda korunmuştur. Tabletin üzerindeki yazılar Taoizmin araştırmacılar tarafından ulaşılabilen hem en ilginç hem de en güvenilir açıklamalarından birisidir. Yazıtta Taoizm, yaygın ismi olan Tao Chiao yerine Hsüan Chio olarak anılır. Hsüan Chiao ifadesi hiçbir zaman popülerlik

Kuang Ch'eng-Tzu

kazanmamıştır fakat Yüan hanedanı imparatorları Lao Tzu'yu yüceltmek için bir adım daha ileri gitmişlerdir. Lao Tzu'ya Tang İmparatoru Tai Tsung tarafından bahşedilen azizlik mertebesine kendi onaylarını ekleyip bu dini isimlendirirken saygın bir isim kullanmışlardır. Sung imparatorluk ailesinin bir torunu olan Chao Mêng-fu, Konfüçyüs'ün gökyüzü ve yeryüzünün dengi olduğunu onaylayarak onu en yüce idol haline getirmişti. Chao buna rağmen Taocu tapınak için yazılan yazıtta edebi kelime haznesini bir ata olan Sarı İmparator ve bir torun olan büyücü Zhang Daoling ile ilişkilendirdiği Lao Tzu'yu övmek için tüketmiştir. Dolayısıyla T'ang hanedanının Taoizmin kurucusu olduğu Yüan hanedanının ise onu sağlamlaştırdığı söylenebilir.

Taoizmin Çin'in mitolojik karakterleriyle olan bağlantısı, bütün inanılmaz eylemleri ve evren hakkındaki gizemli teorileriyle eksiksizdir. Harfler Okulu'nun (Ju Chia) yorumlarına ve kayıtlarına bel bağlamış olsaydık elimizde çok az malzeme olurdu; zira bir devletin kurulmasını ve geliştirilen medeniyetin yayılmasını sağlayan büyük isimlerle sınırlandırılmış olurduk. Budizm hakkındaki çalışmalar bizi Hindistan'ın eski mitolojisine doğru çok uzaklara yönlendirmektedir. Günümüzde Sarı İmparator'dan geldiği düşünülen Eski Çin'in mitolojik karakterlerini ve hayat hakkındaki görüşlerini bir arada Taoizmde buluyoruz.

İkinci Bölüm

Üç İmparator

Çin mitleri hakkında bir değerlendirme yapacak olursak, Sarı İmparator yani Huang Ti bir hareket noktası olarak kabul edilebilir. Üç İmparator'dan üçüncüsü olan San Huang bağımsız bir kişilik atfedilen ilk imparatorudur. Fu Hsi, yani ilk imparator, Çin'e yerleşen ilk göçebe kavimlerin oluşturduğu Avcı Çağı'nın bir örneğidir. İkinci imparator Shên Nung, kalıcı yerleşimlerin kurulup tarımsal uğraşların başladığı Tarım Çağı'na örnek gösterilebilir. İnsanın bireyselliği yalnızca Sarı İmparator ve Çin medeniyetinin başlamasına sebep olan yüce eylemlerle ilişkilendirilmiştir. İsimleri unutulmuş birtakım şahsiyetlerin başarıları ve şanları Huang Ti'de toplanmış olabilir. Onda en azından Fu Hsi ve Shên Nung gibi tamamen masalsi çağlara ait soyadlarının dışında mitolojik bir karaktere rastlıyoruz.

Han Li Chih (Han Hanedanının Kronolojisi), erken Çin kronolojisini on büyük çağa ayrılmış iki milyon yıldan bile daha eskiye götürür. Bu çağlardan birincisi hem ilk yaratılan varlık hem de ilk yaratıcı olan Pan Ku ile başlamıştır. Bu çağlar Dokuz Hükümdar'ın adlarıyla (Chiu Ti) anılır. Ardından en yaşlı, ikinci,

Üç İmparator: Huang Ti, Fu Hsi ve Shên Nung

üçüncü, dördüncü ve en genç olarak isimlendirilen “Beş Ejderha” (Wu Lung) çağı gelir. Beş Ejderha’ya gamdaki beş notanın isimleri ve gezegen isimleri de verilmiştir. Üçüncü çağ elli dokuz nesilden meydana gelir. Üç neslin dördüncüsünden, altı neslin beşincisinden ve dört neslin altıncısından oluşur fakat bu dört çağda yaşamış hiçbir hükümdara bir isim verilmemiştir. Yedinci çağda yirmi iki hükümdar vardır. Bunlar o kadar erdem sahibi insanlardır ki yöntemleri dönemin insanları tarafından memnuniyetle takip edilmiştir. Sekizinci çağda on üç kişi hüküm sürmüştür. Bunlardan ikincisi günümüzde Siçuan denilen bölgenin hükümdarıydı ve burada insanlara ipek yapmayı öğretmişti. Bu çağda “Yuva İnşacıları”ndan (Yu-chao) iki nesil, “Ateş Yakıcılar”dan (Sui-jên) dört nesil ve “Başaranlar”dan (Yung-chêng) sekiz nesil vardı. Dokuzuncu çağ hayal alemi ve gerçek dünya arasındaki köprüdür. İsmi, veraseti evrenin sabit kanunlarına göre hareket eden kişiye geçiren Shan Tung’un erdeminden alır. Başlangıç çağlarının sonuncusu olan onuncu çağ Huang Ti, Sarı İmparator ile başlatılır. Sonu içinse Hsia hanedanının kurucusu

Yüce Yü ya da Zhou hanedanının kurucusu Wu gibi farklı hükümdarları içeren senaryolar vardır. Çin'in ilk mitlerinin, tarihi dönemlerde yaşayan insanların çalışmalarının sonucu olduğuna inanılır. Çağların ayırımına yalnızca bu konuda başvurulur. İnsanlar efsaneleri, halk hikâyelerini, halk türkülerini ve diğer bütün ulaşılabilir bilgileri bir araya getirerek tarihi dönemin başlangıcında kurulan medeniyetin gelişimini açıklayacak bir sistem tanımlamışlardır. Çağların Sarı İmparator Huang Ti ile sona eriyor olması onun Çin mitolojisi çalışmalarının hareket noktası olarak kabul edilmesinin bir diğer sebebidir. On çağdan oluşan bu dönem, Çin yazarları tarafından güven verici tarihi bilgiler olarak kabul edilmez. Dönemden tümüyle hayal ürünü olarak bahsedilir.

Sarı İmparator'un bu unvana Toprak unsuruna denk olan wu ssu gününde doğduğu için sahip olduğuna inanılıyor. Atası Shên Nung tarafından toprağın özelliklerine sahip olduğunun göstergesi olan tablet (*jui*) ile ödüllendirildiği söylenir. Toprak sarı renklidir, bu yüzden o da Sarı İmparator diye anılmaya başlanır. Soyadı Kung-sun, kendisine verilen adıyla Hsien-yüan'dı. Babası, günümüzdeki adı Lo-yang olan Yu-hsiung'un valisiydi. Namuslu bir insan olarak tanınırdı ve karısı Fu-pao bütün seyahatlerinde kendisine eşlik eden yetenekli bir kadındı. Anlatıya göre çift bir bahar akşamı Fu Hsi'nin ve Shên Nung'un mezarlarını ziyaret eder. Bu ziyaret sırasında gökyüzünde altından bir daire ile Büyük Ayı takımyıldızının etrafını saran göz kamaştırıcı bir ışık belirir. Eve dönüş yolunda Fu-pao hamile olduğunu fark eder ve yirmi dört ay sonra dünyaya bir erkek çocuk getirmiştir. Doğum sırasında pek çok harikulade işaret gözükmüş, gökyüzü kendisini en güzel bulutlarla süslemiştir. Gençlik dönemindeyken çocuğun hem zihinsel hem fiziksel olarak sıradışı vasıflarla kutsandığı ortaya çıkar. Bu mucize çocuk, babasının ölümünden sonra Yu-hsiung eyaletinin valisi olur.

Ülke, Sarı İmparator'un Shên Nung'un imparatorluk kuvvetleriyle mağlup ettiği Chih Yu zamanında harabeye dönüş-

müştü. Bu olaydan sonra prensler tarafından imparator ilan edilmiştir. Prensler arasından en şanlı olanlarını veziri yapmıştır. Eşi Hsi-ling Shih, ülkeyi ipek böceği yetiştiriciliği ve kumaş üretimiyle tanıştırmıştır. Tarihi temeli olan bu olay mitolojik bir karaktere atfedilmiştir. İmparatorun hayatındaki diğer olaylar Lieh Tzu ve *Huang Ti Ping King Su Wên*'in yazarı tarafından kaydedilmiştir. Sarı İmparator'un rüyalarında, havada yürüyüp boşlukta uyuyan ruhların yaşadığı uzak diyarlara yolculuk ettiğine inanılıyordu. Bu ruhlar ne suda batır ne de ateşte yanarlarmış. Acı, keder veya korku nedir bilmeden yaşadıklarına inanılırmış. İmparator üç ay süren böylesine bir rüyadan uyandıktan sonra, insanlara doğanın güçlerini ve kendi kalplerini nasıl kontrol edeceklerini öğretmiştir. Bir başka uzun uykudan sonra öğretme yetisini kazanmış. Ülkeyi yirmi yedi yıl boyunca öyle başarılı bir şekilde yönetmiş ki, insanların hava soluyup normal yiyecekler yerine çiy yudumladıkları bir periler ülkesi kadar mutlu bir yer meydana getirmiş. İnsanlar doğuştan gelen bütün ihtiraslarını kontrol altına alabiliyormuş. Dolayısıyla bu toplum, dört dörtlük erdem kurallarına göre yaşamış.

Su Wên'de Sarı İmparator ile Chi Po arasında geçen tıp ve doğa bilimleri hakkındaki bir konuşma bulunuyor. Diyaloğa göre, kadim zamanlarda iyi bir adam Gök'ü ve Yer'i avuçlarının içinde tutuyorumuş. Temiz havayı soluyup, ruhunu havanın mükemmelliğinde muhafaza edip ışık ve karanlıkla ilgili ilkelere öğreniyormuş; bedeni ruhuna sadıkmış. Bu yüzden Gök ve Yer gibi ölümsüzlüğü elde edebilmiş. Bu iyi insan, bir münzevi olup sonsuza kadar Gök'te ve Yer'de dolaşabilmek için ruhunu özenle muhafaza etmiş. Sarı İmparator ve sohbet arkadaşı önce dört mevsimin anlamı üzerine sonra ise evrenin düzenine açıklık getirmek için sohbet etmiştir. Üç tür hava vardır: Gök'ün (*t'ien-ch'i*), Yer'in (*ti-ch'i*) ve dönüşümün havası (*yün-ch'i*). Bir de insanlara saldıran, bütün hastalıkların kaynağı olduğu için uzak tutulması gereken kötü bir buhar vardır. Kitapta Yer, havada asılı durup doğuya doğru hareket eden bir beden olarak tasvir edilir. Gök ise batıya doğru hareket eder. Sarı İmparator,

Chi Po'dan bu durumu açıklamasını ister. Chi Po cevap olarak beş elementin (metal, ateş, hava toprak ve su) sabit devinimini tarif eder. Bu devinim güneş, ay ve gökyüzündeki diğer gezegenlerin hareketine benzer. Yukarıdaki boşluk yeryüzünde bulunan bütün canlı formların saf cevherini tutmaktadır. Chi Po, Sarı İmparator'un "Dünya aşağıda değil midir?" sorusuna şöyle cevap verdi; dünya insanların altındadır fakat uzayın ortasındadır ve etrafını saran büyük hava ile yukarıda durmaktadır. Doğâ bilimsel bu soruşturmaların arasına insanı ölümsüz kılacak tıbbi tedavilerle ilgili tartışmalar da girmektedir.

Her ne kadar biz Sarı İmparator'u erken Çin mitlerinin geliştiği kaynak olarak belirlemiş olsak da onun iki selefi olan Fu Hsi ve Shên Nung da dikkat edilmesi gereken imparatorlardır. Fu Hsi'nin imparator olarak resmi adı Tai Hao idi (Her Şeye Gücü Yeten Yüce Varlık). Bir kısmı insan bir kısmı doğaüstü şekilde tasvir edilir. Kung-chang yakınlarında (günümüzde Kansu eyaleti) mucizevi bir şekilde doğmuştu. Fu Hsui'nin günümüze kadar gelen en eski temsili MS 160'ta Shantung eyaletinde Wu Liang Tz'u'nun taş tabletlerinde bulundu. Bu temsilde ona bedeninin alt kısmı yılan kuyruklarıyla sarılmış bir kadın figürü eşlik etmiştir. Bu varlık günümüze ulaşan en eski tarihi kanıt olarak değerlendirilir. Buradan Han hanedanının Fu Hsi'yi insan olarak kabul etmediğini anlıyoruz. *Shên Hsien Tung Chien*'e göre Fu Hsi "Sekiz Diyagram"ı (*pa kua*) şu şekilde bulmuştur: "Mêng Nehri sahillerindeyken suyun yüzeyinin üzerinde oynayan devasa büyüklükte bir canavar görmüştür. Bu canavarın bedeni at şeklinde olup üstü balık pulları ile kaplıdır ve pek çok ayağı vardır. Bedenin alt tarafları kıllarla kaplıdır, sırtında bir tablet taşır. Fu Hsi canavara seslenip sahile çıkmasını rica etmiştir. Canavar hemencecik bu dileği yerine getirmiş ve Fu Hsi tabletin sahibi olmuştur. Tablette figürlerin iç içe geçtiği elli beş satıra rastlanır. Tableti boş vakitlerinde üzerinde çalışabileceği Fu Shan'a götürür. Çalışmaların sonucunda Sekiz Diyagram oluşturulmuştur." Geleneğe göre evlilik kurumunu tesis eden ve aynı soyadına sahip iki insanın evlenmesine yasak getiren de Fu

Hsi'dir. Demiri keşfeden Fu Hsi, avlanma ve balıkçılık gereçleri icat etmiş, vahşi hayvanları ülkeden kovmuştur. Ülke boyunca günümüzde Shantung, Honan ve Shensi olarak bilinen yerlere doğru, doğruya seyahat etmiştir. Merkez şehri Honan eyaletindeki Kai-fêng yakınlarındaki Chên'deydi. Yazı yazmaya ilk defa kurallar getiren ve meydanda adak taşı üzerinde Gök'e ilk defa kurban veren odur. Bunlara rağmen en dikkat çekici işi, Sekiz Diyagramı bulmasıdır. Ya da Sekiz Diyagramın bulunmasının Fu Hsi mitinin icat edilmesine sebep olduğunu söylemek daha doğru olacaktır.

Fu Hsi'den ayırt edilmesi için Dünyevi İmparator olarak adlandırılan Shên Nung tarımsal uğraşlar çağını temsil eder. Günümüz Hupeh eyaletinin sınırları içerisindeki Lieh Dağı'nda doğduğu varsayılır. İki buçuk metreyi aşkın boyda ve insan bedeni üzerinde bir boğa kafasıyla tasvir edilir. Doğumundan üç gün sonra konuşan, beş günlükken yürüyebilen, yedi günlükken bütün dişleri çıkmış olan imparator üç yaşındayken tarlaları sürebilmiştir. Konfüçyüs'ün doğum yeri olan Chü Fu'daki krallığı için bir başkent kurduktan sonra, at arabasını ve çeşitli zirai aletleri icat ettiği söylenir. Ülkenin bir ucundan diğer ucuna ürünlerin takas edilebileceği pazarlar tesis etmiştir. Dünyevi İmparator'un bitkiler üzerinde incelemeler yapıp onları bedensel hastalıkların tedavisinde kullandığına ve hatta yetmiş çeşit bitkisel zehir keşfettiğine inanılır. Üç yüz altmış beş adet şifalı bitkiyi sınıflandırıp haklarında bir kitap yazmıştır. Yüz altmış sekiz yıllık uzun bir ömür sürmüş ve sonrasında ölümsüzlüğe ulaşmıştır.

Üç İmparator döneminin diğer iki mitolojik hikâyesinden de söz etmek gerekir. Bunlardan biri dört gözü olduğu söylenen, yazı sanatının efsanevi mucidi Tsang Chieh hakkındaki hikâyedir. Yazıyı icat ederken kuşların kum üzerinde bıraktığı izlerden ve “kuş ayak izi yazısı” (*niao chiwên*) olarak bilinen beş yüz kırk adet özel eski karakter biçiminden ilham almıştır. Diğer hikâye Fu Hsi'nin kız kardeşi ve halefi olduğu söylenen Nü Kua hakkındadır. İsmi oluşturulan iki karakter doğal olarak bir kadın

olduğuna işaret etse de bazı eski gelenekler ismin anlamını görmezden gelerek Nü Kua'nın bir erkek olduğunu ileri sürmüştür. Wu Liang Tz'u yarım kabartmasında vücudunun Fu Hsi'nin vücuduyla iç içe geçmiş halde olması bu ikisinin abla kardeş veya karı koca olduğuna işaret eder. Kanaatimce gerçeğe en yakın gözüken üçüncü bir açıklama vardır: Nü Kua ağabeyinin hükümdarlığı sırasında ona yardımcı olmuştur. *Ti Wang Shih Chi*'de Nü Kua'nın bir yılın vücuduna ve bir öküz kafasına sahip olduğu ifade edilir. Nü Kua evlilik törenlerini başlatma görevini yerine getirmiş ve ağabeyi Fu Hsi tanrılara dua ederken yanında hazır bulunmuştur. *Shih Chi*'de geçen ifadelerle göre, Nü Kua'ya ilahi bir feraset bahşedilmiş olup hükümdar olarak ağabeyi Fu Hsi'nin halefi olmuştur. Saltanatının sonuna doğru Kung Kung isimli feodal prenslerden biri ayaklanarak Nü Kua'yı tahtan indirmeye çalışmıştır. Kung Kung savaşta yenildikten sonra kafasını Pu-chou Dağı'na vura vura paramparça etmiştir. Bu olay Gök'ün sütunlarını sarmış ve yeryüzünün köşelerini yok etmiştir. Gökkubbeye verilen zararı onarmak için Nü Kua bir ritüel uygulamıştır. Beş renkten taşları eritip Yer'in dört köşesine yerleştirmek için kaplumbağanın ayaklarını kesmiştir. Büyük selleri durdurmak için kamış otlarını yakıp kül etmiştir. Böylece, daha sonraki Çin hükümdarlarının yuvası olan Chi topraklarını felaketlerden kurtarmıştır.

Bu bölümde Fu Hsi'yi Shên Nung'u ve Huang Ti'yi Üç İmparator olarak sınıflandıran yazılı kaynakları kullandım. Wu Liang Tz'u yarım kabartmalarında farklı bir sınıflandırma söz konusudur. Fu Hsi ve Nü Kua birlikte ilk heyeti oluştururlar. Chu Jung bir sonrakini işgal eder ve üçüncüsü Shên Nung'undur. Huang Ti, daha sonra Beş Hükümdar arasında bir konuma atanır. Üç İmparator'u anlatan bu iki listedeki farklılık Han hanedanında görülür. Buna rağmen benim benimsediğim liste sonraki hanedanlarca genellikle kabul edildiğinden, bugünkü anıtların tanıklığını kitaptakilere tercih etme yöntemimi terk edip genel olarak kabul gören listeyi benimsemek daha akıllıca olur.

Üçüncü Bölüm

Tarih Öncesi Dönemdeki Diğer İmparatorlar

Nasıl ki Fu Hsi Avlanma Çağı'nı, Shên Nung Tarım Çağı'nı ve Huan Ti İcat Çağı'nı temsil ediyorsa Yüce Yao ve Shun da doğruluk üzerine kurulu muhteşem bir yönetim için efsanevi modellerdi. Eski iki hükümdar, Konfüçyüs tarafından köylülere bütün nesillerin gözlerini kamaştıracak erdemleri olan örnek yöneticiler olarak kabul ettirilmiştir. *Shujing*'te Yao'nun engin bilgi birikimine sahip, akıllı, yetenekli, düşünceli ve imparatorluğunun görkemiyle dolu olduğu yazmaktadır. *Chu Shu* (Bambu Kitapları) adlı tarihi kayıtların yorumlarında Yao'nun hükümdarlığının yetmişinci yılında, eşsiz takımyıldızlarının birinde parlak bir yıldızın belirlediği ve sarayın avlularında anka kuşlarının görüldüğü anlatılmaktadır. Yao'nun şerefine sedef otları yeşermiş ve tohumlar bereketlenmiştir. Tatlı çiyler yeri ıslatmış, berrak su kaynakları tepelerden yayılmıştır. Güneş ve ay bir çift mücevher gibi belirmiş, beş gezegen inci gibi dizilmiş. İmparatorluk mutfağında yelpaze kadar ince bir dilim et vardır. Bu et

Lo Tanrıçası ve Lo Shên

parçası sallandığında bütün yiyecekleri serin tutup bozulmalarını engelleyecek bir rüzgâr sağlıyordur. Saray merdivenlerinin her iki tarafında ayın on beşinci gününe kadar her gün bir koza veren otlar bitmiştir. Her gün olgunlaşan kozalardan bir tanesi nedense düşmez. Bu koza şanslı tohum ya da takvim tohumu olarak isimlendirilmiştir. Ayrıca bu dönemde büyük bir sel imparator tarafından durdurulur fakat imparator yaptığı işin faziletini istifasını istediği veziri Shun'a atfetmiştir. Sel yaşandıktan sonra perhize girip kendisini arındırmıştır. Uğurlu bir gün belirleyip Shun'u ve diğer takipçilerini Shou Dağı'na gönderdikten sonra Ho ve Lo nehirlerinin yakınında adak taşları inşa etmiştir. Ho adasında ise beş yaşlı adamın görüldüğü söylenir. Bu insanların beş gezegenin ruhları olduğuna inanılmıştır. Birbirleriyle sohbet edip "Ho Tu yakında ortaya çıkıp imparatoru uğurlu tarih hakkında bilgilendirecek. O, her iki gözünde de iki gözbebeği olan Huang Yao'yu görünce anlayacak," demişler. Bunun üzerine beş yaşlı adam kayan yıldızlar gibi akarak Mao (Ülker) takımyıldızına ulaşmışlar. İkinci ayın Hsin-chou gününde öğle vakti merasimler düzenlenmiş. Güneş batarken göz kamaştırıcı

bir ışık Ho Nehri'nde saklandığı yerden ortaya çıkmış, güzel buharlar bütün ufku kaplamış. Beyaz bulutlar gökyüzünde yükselmiş ve bir ejder-at ağzında pullarla kaplı, yeşil zemin üzerinde kırmızı çizgileri olan bir zırh taşırken belirmiş. Bu ejder-at adak taşına tırmanmış, t'u resminin üzerine uzanıp can vermiş. Zırh, dört metre genişliğinde bir kaplumbağa kabuğu gibiymiş. Tu, altınla kaplı, kırmızı mücevherden yapılmış kutunun içinde beyaz mücevherden bir not içeriyormuş. Yeşil bir iple bağlanmış notta, "İmparator Shun'a minnetle hediye edilmiştir," yazıyormuş. Ayrıca Yü'nün ve Hsian'ın Gök'ten özel emirler aldığı da notta belirtilmiş. İmparator bu sözcükleri kaydettirip doğu sarayına göndermiştir. İki yıl sonra ikinci ayda vezirlerini Lo Nehri'ne göndermiştir. Lo Nehri, efsaneye göre imparatorun yuvarlak bir disk attığı nehirdir. Merasimden sonra dinlenip günün bitmesini beklemiştir. Bekleyişin sonunda kırmızı bir ışık belirmiş. Arkasında kırmızı çizgiler bulunan yazıtlı sudan çıkan kaplumbağa bir süre sunakta dinlemiş. Yazıda imparatorun tahtı Shun'a devretmesi gerektiği yazıyormuş. İmparator da gereğini yapmış. Bu anlatı, "ho tu" ve "lo shu" yani resim ve güzel yazıyı kapsayan grafik sanatlarının kökeni hakkındaki versiyonlardan biridir.

Shujing'te anlatılana göre Shun üstün zekâsı duyulup Yao tarafından tahtın varisi olma fikriyle sınandığında güçsüz ve sönük bir mevkidedir. *Bambu Kitapları*'nda Shun'un mucizevi bir şekilde doğduğu yazmaktadır. Gözlerinde Yao'nunki gibi iki gözbebeği vardır. Bu yüzden "Çifte Parıltı" olarak biliniyordu. Yüzü ejderhaya benziyordu, kocaman bir ağızla ve siyah bedenle tasvir ediliyordu. Kendi anne ve babası bile ondan hoşlanmazdı. Anlatıya göre ailesi alçıdan bir ambar yaptırır ve sonra orada onu ateşe verir fakat Shun üzerindeki kuş kıyafeti sayesinde uçarak kurtulur. Daha sonra onu kazması için bir kuyunun içine sokup üzerini taşlarla doldurmaya çalışırlar fakat bu sefer de ejderha yapımı kıyafet giydiği için kaçıp kurtulur. Bu olaydan sonra rüyasında saçlarının saçları kadar uzun olduğunu görür.

Shun'un tahta çıktığı gün uğurlu fasulye merdivenlerin üzerinde büyümüş, anka kuşları avlulara yuva yapmıştır. Taştan yapılma müzik aletleri dokuz merasim gösterisinde çalındığında bütün hayvanlar gülüp oynamaya başlamış ve parlak bir yıldız belirmiş. Hükümrânlığının on dördüncü yılında çanlar, çınlayan taşlar, orglar ve flütlerle sergilenen büyük bir gösteride tören sonlanmadan önce korkunç bir fırtına kopar. Kuvvetli bir rüzgâr evleri altüst edip ağaçları paramparça eder. Bagetler ve davullar yerlere saçılır, çanlar ve taşlar tarumar olur. Dansçılar düşer, müzik direktörü delicesine kaçır. Shun çanların ve taşların asılı olduğu çerçeveleri tutmaya devam ederken gülererek şöyle demiştir: “İmparatorluğun bir adama ait olmadığı nasıl da belli. Böyle olmadığı, şu çanlardan, orglardan ve flütlerden anlaşıyor.” Sonra, Yü'yü Gök'e çıkarıp yalnızca bir imparatorun üstlenebileceği türden merasimler icra ettirmiştir. Sonra ahenkli dumanlar her taraftan karşılık verir, mutlu bulutlar ortaya çıkar. Dumanlara benzerler ama tam olarak duman değildirler; bulutlara benzerler ama bulut değildirler; ıslıl ıslıl, birbirine dolanmış, dolambaçlı ve fırlı fırıldırlar. Memurlar hep beraber mutlu bulutlar hakkında şarkı söylemişler, imparator koroya önderlik edip şöyle demiş: “Mutlu bulutlar ne kadar da parlaksınız! Ne güzel bir düzene girmişsiniz! Güneşin ve ayın parlaklığı her sabah tekrar eder.” Bütün vezirler ortaya çıkıp öne eğilerek şöyle demişler: “Parlak yıldızların sıraya girdiği gökkubbe ne kadar da nefis. Güneşin ve ayın parlaklığı imparatorumuzu yüceltiyor.” İmparator bunun üzerine tekrar şarkı söylemeye başlar: “Güneş ve ay sabittir. Yıldızlar ve diğer semavi cisimler devinimlerinde hareket ederler. Dört mevsim onların kurallarına uyar. İnsanlar içten hizmet ederler. Ne zaman müziği düşünsem gökyüzüne karşılık veren beyinler, bilginlere ve saygıdeğer kişilere naklediliyor gibi gelir. Her şey onu dinler. Dalga sesi ne kadar da heyecan vericidir. Dansa nasıl da ilham verir!” Yüce parlaklık tükendiğinde bulutlar büzüşüp gözden kayboldular. Sekiz rüzgârın hepsi neşeyle esti ve mutlu bulutlar kümелendi. Ejderhalar

çömelmiş vaziyette aceleyle inlerini terk etti. Iguanadonlar¹ ve balıklar derinlerdeki yuvalarından çıktı; tosağalar ve kaplum-bağalar deliklerinden çıkıp geldi. Böylelikle Yü'yü Hsia hane-danını kurması için desteklediler. Ardından Shun, daha önce Yao'nun yaptığı gibi Ho Nehri'nde bir adak taşı inşa etti. Güneş battığında güzel ve parlak bir ışıık belirdi ve sarı bir ejderha sır-tında kırmızı ve yeşil çizgilerin iç içe geçtiği bir t'u çizimi olduğu halde adak taşına geldi. T'unun üzerindeki yazı Shun'un Yü lehi-ne karar vermesini sağladı.

İmparator Yü dokuz eyaletin sınırlarını çizdi, bir dizi te-penin planını yaptı, nehirlerini derinleştirdi. Toprağa ve hedi-ye olarak sunulması gereken eşyalara vergi koydu. Bunlar *Shu-jing*'ten onunla ilgili elde ettiğimiz bilgiler. *Bambu Kitapları*'nda annesinin ismi Hsiu-chi olarak geçiyor. Hsui-chi kayan bir yıl-dızdı ve bir rüyada hamile kalıncaya kadar bulanık bir zihni vardı. Daha sonra bir inci yutmuş ve bir erkek çocuk dünyaya getirmişti. Oğlanın kaplan gibi bir burnu, geniş bir ağzı ve üç delikli kulakları vardı. Büyüdüğünde bir bilgenin erdemine sa-hip oldu ve boyu yaklaşık üç metreyi buldu. Rüyasında Ho Neh-ri'nde banyo yaptığını ve nehrin bütün suyunu içtiğini gördü. Ayrıca iyi talih getirdiğine inanılan dokuz kuyruklu beyaz tilkiyi de gördü. Bir gün Ho Nehri'ne bakarken beyaz suratlı ve balık vücutlu uzun bir adam gelip "Ben Ho'nun ruhuyum. Wên Ming, nehrin sularına bir düzen verir," dedi (Wên Ming, Yü'nün kişi-sel ismi oluyor). Çokça konuştuktan sonra imparatora Ho'nun taşkın suları kontrol etmekle ilgili gerekli düzenlemeleri içeren planını verip ortadan kayboldu. Yü hemen işe koyuldu. İşini bi-tirdiğinde gökyüzü ona koyu renkli bir topuz verdi ki bununla herkese ilan edebilsin. Yü'nün temelini attığı Hsia hanedanının serveti giderek artıyordu. Bütün bitkiler gürleşmişti, yeni ejder-halar ortaya çıkmıştı ve tosağanın kabuğunun üzerinde Lo'dan "Yüce Plan" denilen yazı geldi.

1 Yaklaşık olarak 135-125 milyon yıl önce yaşadığı düşünülen otobur bir dino-zor türünün adıdır (ç.n.)

Yü ile alakalı ihmal edilmemesi gereken bir başka mit daha var. Güneye doğru yol alırken geçtiği nehrin ortasında iki sarı ejderha teknesini sırtlanır. Mahiyetindekiler korkarken Yü gülererek şöyle der: “Gökyüzünden görevimi aldım ve insanlara faydam olsun diye tüm gücümle çalıştım. Doğmak doğanın işleyişidir, ölmek ise Gök’ün emriyle olur. Ejderhaları niçin dert ediyorsunuz?” Ejderhalar bunu duyunca kuyruklarını arkalarında sürükleyerek uzaklaşırlar.

Bir diğer büyük imparator, Shang hanedanının kurucusudur. Tang veya Chênng Tang, yani “Başarılı Tang” diye anılır. Ailesinin eski bir soydan geldiği varsayılır ve mucizevi doğumundan önce, mucizenin gerçekleştiği başka bir zaman vardır. Yüzünün alt kısmının geniş, üst kısmınınsa konik uçlu olduğu söylenir. Beyaz bir yüzü ve bıyıkları vardır, vücudunun bir kısmı diğerinden daha geniştir, güçlü bir sese sahiptir. Anlatıya göre boyu yaklaşık iki metre yetmiş santimdir ve her bir kolunun dört eklemi vardır. Yao tarafından dikilen adak taşını görmek için doğuya, Lo’ya gelmiştir. Suya bir mücevher atıp belirli bir mesafeden izleyen Tang’ın etrafında sarı balıklar çiftler halinde hoplamaya başlamıştır. Onu takip ederek adak taşının üzerinde duran siyah kuş büyüklü bir biçimde siyah bir mücevhere dönüşmüştür. Bir de ideogramlar oluşturan kırmızı çizgili bir kaplumbağadan bahsedilir. Bu ideogramlar üzerinde şöyle yazarmış: “Hsia İmparatoru Chieh Kuei, düşük ahlak sahibi bir adamdır ve bu nedenle Tang onun yerini almalıdır.” Bir ruh, ağzındaki kancayla beyaz bir kurdu sürükleyerek Tang’ın kurduğu Shang hanedanının avlusuna girmiştir. Tang’ın hükümranlığı sırasında tepelerden gümüş akmış ve tüm değerli metaller bollamış.

Shang hanedanının hükümünün yaklaşık altı yüz yıl sürdüğü düşünülüyor. Buna rağmen mitolojik hikâyelerle örülen göze çarpan bir figür bırakmamıştır. En iyi bilinen figürü zalimliğinden dolayı sonu gelen zorba Chou Hsin’dir. Acımasız eylemlerinden dolayı tarih kitaplarında kötü anılır. Keskin duyulara sahip, olağanüstü zihinsel yetenekleri olan ve fiziksel anlamda çok

güçlü bir adam olarak temsil edilmektedir. Engin bilgisi vezirleri tarafından sık sık yapılan itirazları önemsememesine imkân vermiştir. Etkili konuşma yeteneğiyle korkunç eylemlerini gizleyebilmiştir. Sürekli olarak yeteneklerini övüp, yapmış olduğu fevkalade işleri ön plana çıkararak imparatorluğunun şöhretini artırmaya çalışmış. Şaraba ve çapkınlığa düşkün bir adam olarak anılır, gönlünü kaptırdığı eşi Ta-chi aklını başından almıştır. Eşinin icraatları, bir imparatorun ahlaksız bir kadının etkisi altına girmesiyle ilgili öğretici hikâyeler olarak kurgulanmıştır. Ta-chi, *Shujing*'de yüzüstü, şehvet düşkünü ve zalim olarak tanımlanmıştır. En ahlaksız şarkılar onun eğlenmesi için bestelenmiş ve en iğrenç danslar onun için sergilenmiştir. Chi'de onun için nadide hayvanların bulunduğu bir park hazırlanmış, genişliği yaklaşık beş yüz metre olan terasıyla meşhur bir saray yapılmıştır. Bu saray için yapılan masraflar ağır haraçları zorunlu kılmış, bu da insanları öfkelenmiştir. Sha-chiu'da (günümüzde Chihli eyaletindeki Ping-hsiang bölgesinin olduğu yer) aşırı savurganlık ve israf hâlâ devam etmekteymiş. Bölge tasvir edilirken şarap dolu bir göletten ve ağaçlardan sarkan insan etlerinden bahsediliyor. Erkekler ve kadınlar neredeyse çıplak bir şekilde birbirlerini kovalıyorlarmış. Sarayda içki alemlerinin yapıldığı, büyük partilerin gece boyunca sürdüğü bölümler varmış. Bu aşırılıklar prenslerin ayaklanmasına sebep olunca İmparatoriçe Ta-chi tahtın görkeminin korunmuyor oluşuna, cezaların hafifliğine ve idamların seyrek yapılmasına karşı çıkmış. Bu nedenle yeni işkence aletleri geliştirilmiştir. Bunlardan bir tanesi "ısıtıcı" olarak bilinir ve insanların ellerini soktukları, ateşte ısınan bir metalden oluşur. Diğer harlı bir ateşin yandığı çukurun üstünde uzanan, yağ sürülmüş bakır bir sütundur. Suçlular bu sütunun bir ucundan diğer ucuna yürümeye zorlanır ve ayakları kaydığında ateşin içine düşerlermiş. Ta-chi "kavurma" adı verilen bu cezadan büyük keyif almış. Bahsedilen kötülükler ve işkenceler bütün imparatorluğun öfkeyle dolmasına yol açmış. Chou'nun zalimliğinin en kötü örneklerinden birisi Pi Kan'a yaptıklarıdır. Pi Kan zorbanın iyi huylu bir akrabasıdır. Chou'ya

sarayda yaşanan aşırılıklardan dolayı karşı çıkar. Chou çok kızar ve üstün erdemlere sahip bir insanın kalbinin yedi deliği olduğunu dile getirir. Duyduğu bu bilginin doğruluğunu ve akrabası Pi Kan'nın erdemli olup olmadığını öğrenmek için Pi Kan'ın kalbinin sökülmesini emreder.

Chou Hsin'in hükümdarlığı sırasında Zhou'nun ufak beyliği önem kazanır ve Zhou Beyi Wên Wang olarak kutsanır. Shang hanedanını tahtından eden isyana öncülük eder. Zhou'nun beyliğinin yerleşim alanı günümüzde Shensi eyaletinin merkezi olan Hsi'an şehrinin yakınlarındadır. Zhou Beyi'nin genç oğlu ismini bu ufak beylikten alan yeni hanedanın ilk hükümdarı olur. Adı tarihe Wu Wang olarak geçmiştir. Bekleneceği üzere gelenek, Zhou hanedanının kurucusu etrafında çok sayıda hari-kulade hikâye doğurmuştur. Çinlilere göre bu hanedan medeniyetlerinin kurulmasında diğer hanedanlara göre daha fazla pay sahibidir.

Wu Wang'ın soyu, karısı tuhaf bir şekilde anne olan İmparator Kao Hsin'e dayanmaktadır. Kadın çocuğunu doğurduktan sonra ondan kurtulmaya karar vermiş ve onu dar bir geçitte terk etmiştir. Fakat kuzular ve sığırlar tarafından bulunan çocuk hayatta kalmıştır. Anne çocuğunu ormana terk etse de çocuk bir ormancı tarafından bulunur ve yaşamaya devam eder. Son çare olarak kadın çocuğu nehirde buzun üzerine yatırır fakat büyükçe bir kuş gelip bir kanadıyla onun üstünü örter. Nihayetinde kadın çocuğundan kurtulmak için uğraşmaktan vazgeçer, bilakis onu emzirip büyütür ve Chi yani "Kazazede" ismini

Pi Kan

verir. Çocuğun yüzünün alt kısmı gereğinden fazla gelişmiş ve görünüşü de oldukça sıradışıymış. Büyüdüğünde imparatorluğun tarım bakanı olmuş ve insanlara büyük hizmetler sunmuş.

Wu Wang'ın harikulade soyunda bir sonraki durağımız “Kazazede”nin torunu Kung Liu'dir. Kung Liu o kadar erdemli biriymiş ki prensler onunla bir imparatorun hakkı olan merasimler aracılığıyla görüşürmüş. Kung Liu'nun on üçüncü kuşaktan torunu Chi Li'dir. Li'nin doğumunun, Huang Ti döneminde, “Kuzeybatının reisinin muayyen bir yılda kral olması gerekir; Chang krallara layık haysiyetin temellerini atmalı, Fa bunun için gerekli hükümleri yerine getirmeli ve Tan onun ilkelerini geliştirmelidir,” diye bir kehanet yapıldığında belli olduğu söylenir. Doğumu önceden bildirilen Chang Chi, Li'nin oğludur ve ilerleyen zamanlarda Wên Wang olarak bilinir; Chang'ın oğlu Fa, Zhou hanedanının kurucusu Wu Wang olmuştur ve Tan ise Zhou Kung, yani Zhou Beyi olmuştur. Bu hikâyeden anlaşıldığı üzere hanedanın bu ünlü kurucusunun soyunu açıklamak için hem kehanete hem de mucizeye başvurulmuştur.

Wu Wang'ın babası Wên Wang ejderha gibi bir yüzü ve kaplanınki gibi omuzları olan bir insan olarak tarif edilir. Üç metre boyundadır ve göğsünde dört tane meme ucu vardır. Batı'nın reisi, yani Hsi Po olmuş ve Fêng'de kendisine bir başkent yapmıştır. Fêng, Zhou beyliğinin en önemli merkezidi ve Çin'in merkez bölgesi yüzyıllar boyunca buranın yakınları olarak kabul edildi. Burası Çin'in güvenilir tarihi kayıtlarının ortaya çıktığı dönemde Çin'in merkezidi. Merkezin Zhou hanedanının kurucusu tarafından seçilmesiyle ilgili bu anlatı, sözlü geleneğin bir örneği veya ilk kayıtların tutulmaya başlandığı zamandan edebi bir buluş olarak kabul edilebilir.

Wu Wang'ın soyuna daha fazla değer atfetmek için Zhou Beyi olan babası Wên Wan ve annesi Tai Ssu hakkında pek çok hikâye kayda geçirilmiştir. Bir sonbahar günü kırmızı bir kuş gagasında bir yazıyla başkente gelir ve yazıyı Zhou Beyi'nin kapisına bırakır. Bey kuşu saygıyla karşılayıp yazıdan Zhou ha-

nedanının mevcut hanedanı yok etmesi gerektiği hükmünü çıkarır. Bir av gezisine çıkmak üzereyken yardımcılarının biri, seyahatinde bir bozayının hakkından gelemeyeceğini fakat ilahi öğüt tarafından destekleneceğini söyler. Av partisi gezintilerle devam eder ve sahilde Lü Shang (Tai Wang Kung) isimli, balık tutan bir adama rastlar. Bey adama yedi yıldır kendisiyle karşılaşmayı istediğini söyler. Lü Shang bu sözcükleri duyar duymaz ismini değiştirip kendisini Wang yani “Umut” olarak takdim ederek suyun içinde, üzerinde Chang’ın, Bey’in şahsi isminin, yazılı olduğu bir mücevheri aradığını söyler. Bu, hanedanın oğlu tarafından kurulması gerektiğini gösteren bir işaretir.

Wu Wang’ın babasından bahseden bir başka hikâyede, rüyasında güneş ve ay ile giydirildiğini görmüştür. Baharın ilk ayında beş gezegen bir aradaymış. Gagalarında yazı taşıyan bir erkek bir dişi anka kuşu başkente gelmiş. Gagalarında şöyle yazıyordu: “İmparator ilke sahibi birisi değildir. İnsanlara zulmedip imparatorlukta düzensizliğe yol açmaktadır. Gök’ün kendisine daha fazla müsamahası yoktur. Yer’in güçlü ruhları onu terk ettiler. Beş gezegenin birliği dört denizdeki her şeyi aydınlatacaktır.” Bu mitle, Wu Wang’ın soyunu anlatan hikâyedeki kehanet ve mucize ile ilgili önceki iki mite astroloji eklenmiştir.

Wu Wang’ın da olağanüstü bir görünüme sahip olduğu söylenir. Hem alt hem de üst dişlerinin her biri kemikten oluşmuştur ve bir çobanın hiç uyumayan gözlerine sahiptir. Mêng Nehri’nin üstünden geçerken beyaz bir balık nehrin ortasında teknesine atlar. Wu Wang öne doğru eğilip onu alır. Balık yaklaşık bir metre boyundadır ve gözlerinde kırmızı çizgiler vardır. Bu çizgilerde şöyle yazdığı söylenir: “Chou Hsin öldürülebilir.” Sakıncalı karakterlerin ilkinin üzerine kral, hanedan anlamına gelen bir karakter yazmış ve diğer bütün sözcükler anında silinmiş. Bu olay üzerine balığı yakarak kurban edip olayı Gök’e bildirmiş. Gök’ten derhal bir ateş inmiş fakat bu ateş yavaş yavaş boşlukta süzölmüş, gagasında bir tanecik olan kırmızı bir kuşa dönüşmüş. Bu tanecik ülkenin refahı için hayırlı bir alamet, ateş

ise yeni imparatorun dualarına doğrudan bir cevap olarak kabul edilmiş. Olaydan sonra Wu Wang doğuya gidip bütün ülkeyi kolayca fethetmiş. Bunu öyle kolay başarmış ki askerlerin kılıçlarının kanla lekelemesine gerek kalmadığı söylenir. Böylece insanlar onu sevmeye başlamış, erdemli ve soylu bir hükümdar olarak tanımışlar. Mahsuller bollanmış, ağaçlar ise bir imparatorluk sarayı inşa edilebilmesi için kereste vermiş.

Wu Wang öldüğünde varisi Chêng Wang henüz küçükmüş ve Zhou Beyi Tan yedi yıldır kral naibiymiş. Yeni hanedan için kurumlar ve müzik tesis etmiş. Ruh benzeri kuşlar ve anka kuşları ortaya çıkmış, gizemli fasulye yeniden yeşermiş. Kral naibi yeni kral ile birlikte Ho ve Lo nehirlerini ziyaret etmeye gitmiş. Suyu bir mücevher atıp bütün merasimleri bitirdikten sonra kral köşesine çekilip günün bitmesini beklemiş. Sonra ihtişamın ışınları parlayıp bütün Ho'yu kaplamış ve gri bulutlar gökyüzünde süzölmüş. Yeşil ejderha ağzının içinde, üzerinde bir figür olan koyu renkli bir kabuğu adak taşına yerleştirip gitmiş. Kabuğun üzerinde naibin suretini çıkardığı ideogramlardan oluşan kırmızı çizgiler varmış. Bu yazı, imparatorluk talihinin yükselişi, Çin ve Han hanedanının çöküşü hakkında bir kehanetmiş. Kral eline bir ut alıp şarkı bestelemiş. Alçak gönüllü kralın bestelediği şarkı, gereken erdeme sahip olmadığını ve anka kuşlarının ortaya çıkışının tamamen, nüfuzu halen en aciz kullarının evlerine kadar uzanan eski kralların erdemine bağlı olduğunu anlatır.

Bambu Kitapları'ndaki ve *Shujing*'deki hikâyelerde bulunan farklılıklara odaklanmak gereksizdir. Bu farklılıklar daha çok kronolojik bilgiler, Shun hükümeti ve Yü'nün çabaları hakkındaki anlatılarla ilgilidir. Mitolojinin bakış açısına göre en büyük farklılık *Bambu Kitapları*'nda geçen doğaüstü ve hayret verici olaylar hakkındaki eksiksiz hikâyelerde mevcuttur. Konfüçyüs *Shujing*'i düzenlerken metni azaltmış ya da gizeme olan güvensizliği gereğince bunları tamamen yok etmiştir. *Bambu Kitapları*, doğaüstü olayları vurgulamış ve eski mitlerin gelecek nesillere ulaşmasını sağlamıştır. Bu, daha sonraki zamanların inançlarını anlama konusunda çok önemlidir.

Zhou hanedanının kurucusunun babası Wên Wang'a atfedilen *Değişimler Kitabı*'nın içerdiği zıtlıklar ile Wên Wang'ın dördüncü oğlu Chow Kung'a atfedilen *Chow Li*, Çin'in eski dönemlerindeki olağanüstü fikir ayrılıklarının en iyi örnekleridir. *I King* okültizm hakkında bir kitaptır. Bu kitapta *pa kua* yani "Sekiz Diyagram" altmış dörde genişletilmiştir. Orijinal sekiz diyagramın her biri kesintisiz ya da kesik hatlardan oluşur; bu ikisinin birleşiminden oluşan diyagramlara da rastlarız. Diyagramlar kehanet ritüellerindeki alametlerin yorumlanmasında kullanılıyordu. Çin ulusunun bütün esrarengiz incelemeleri ve uygulamaları bu kitaptan çıkmıştır. Devletin kuruluşundan ve görevlerinden bahseden *Chow Li*'de göze çarpan zıtlıklar mevcuttur. "Tanrının Oğlu" (*t'ien tzu*) olarak kabul edilen imparatorun etrafı, vezirleri ve feodal beyliklerin reisleri tarafından sarılmıştır. Hükümetinin altı bölümünün (*liu pu*) başında vezirleri bulunur. Her bir vezirin görevi maddeler halinde özenle belirlenmiştir. İmparatorluk sarayının planları detaylıca verilmiştir. Kıyafet, yemekler, özel durumlarda kullanması gereken kelimeler ve merasimlerde sergilenmesi gereken tavırlar gibi imparatorun kişisel hayatının bütün rutini özenle belirtilmiştir. Bu kitaptaki her şey gerçek hayatla ilgilidir. Eski Çinlilerde böyle zıt sistemlerin bir arada var olabilmesi, her şeyi mantık dahilinde ele almaya alışmış Batılılara anlaşılmaz gelmiştir. Bir bireyin iki farklı görüşü eşit derecede onaylayabildiğini görmek Batılıları hâlâ şaşırtsa da Çin medeniyetinin gelişimini anlamanın püf noktası tam bu durumun altında yatmaktadır. Çin medeniyetinin ihtişamı, yüce ile sıradan olanın, değerli ile tuhaf olanın, gerçek ile bilinen yanlışların karışımında yani uyumsuzluğunda yatmaktadır. Antik dönemde bu düşünce yapısı, *Chow Li*'deki muhteşem merasimleri ve *I King*'deki basit gizemleri uyumsuzluklarına hiçbir şekilde hayret etmeden benimsemiştir. Aynı düşünce yapısı yüzyıllar boyunca etkisini göstermiştir. Çin zihniyetinin kendine özgü yapısını anlamadan, devlet merasimlerindeki gelenek ve kurumlara şiddetle karşı çıkan bir halk arasında mitlerdeki inançların kabul edilmesini anlamak mümkün değildir.

Dördüncü Bölüm

İlk Dini İnançların Karışımı

Erken dönem Çin inançlarındaki iç içe geçişler, *Chow Li*'de Dini Merasimlerin Efendisi için belirlenmiş yeşim taşlarıyla, bu nesnelerin Dr. Berthold Laufer tarafından “Yeşim Taşı” üzerine yazdığı kitabının beşinci bölümünde yorumlandığı gibi pekâlâ gösterilmektedir. Gök’e, Yer’e ve “Pusulanın Dört Yönü”ne bağlı olan altı tane açık yeşil nesne vardır. Yeşil renkli yuvarlak tablet *pi*, Gök’e bağlıydı. Sarı yeşim tüpü *ts’ung*, Yer’e bağlıydı. Yeşil tablet *kuei*, doğu bölgesine bağlıydı. Kırmızı tablet *chang*, güney bölgesine bağlıydı. Beyaz tablet *hu*, batı bölgesine bağlıydı. Hilal şeklindeki siyah yeşim taşı *huang*, kuzeye bağlıydı. Yeşim taşları, renklerine uyumlu olan kurbanları ve ipek parçalarını bu bölgelere ait ruhlara kurban verirken kullanılıyordu.

Chow Li’nin yorumcuları, bu taşların imparatorluk hanesinden vefat edenlerin tabutlarına yerleştirilmesiyle ilgili kesin talimatlar ilave etmektedir. Merhum tabuta yerleştirilirken yeşil tablet *kuei* sola ve bölünmüş bir tablet baş tarafa konurdu. Beyaz tablet *hu* sağ tarafa ve hilal şeklinde olan *huang*, ayakların oraya konurdu. Yuvarlak tablet *pi*, sırtın altına yerleştirilir ve yeşim

tüpü *ts'ung*, karnın üzerine konurdu. Bu şekilde kurban törenlerinde bir amblem olarak iş gören parlak bir küp *fang-ming*, temsili olarak meydana getirilirdi. Yuvarlak disk *pi* ve kare boru *ts'ung*, gökyüzünü ve yeryüzünü sembolize eden farklı taşlardı. Kuralları belirlenmiş merasimlerde ve ölü gömme törenlerinde kullanılan yeşim taşları arasındaki yakın ilişki kolaylıkla fark edilmektedir.

Chow Li'de bu sembolik yeşim taşlarına yapılan göndermeler dini ibadetlerde kullanılan bronz kaplar hakkında bildiklerimizle tamamen örtüşmektedir. Bu kaplar hem aile içi hem de ulusal ibadetlerde kullanılıyordu. Her iki durumda da kapların kökeni *Shujing*'te yazanlara göre mitolojik imparatorlar zamanına ait atalardan kalma ibadetle ilişkilendiriliyordu. Legge, *Shujing*'te İmparator Shun döneminde dinden sorumlu devlet görevlisine verilen unvanın "Atalara Ait Tapınağın Düzenleyicisi" olduğunu ifade etmiştir. Konfüçyüs'ün "Ebeveynleriniz öldüğünde onları munasip bir şekilde gömün," buyruğu, Çin'in en eski zamanlarından beri nesilden nesile aktarılan uygulamayla örtüşüyor. Ölmüşlerin ruhlarının, torunlarının ne şartlar altında yaşadıkları hakkında bilgi sahibi olduğu ve onları etkileyebiliyor olduğuna inanılıyordu. Bir ailede gerçekleşen önemli olaylar, ölmüşlerin ruhlarıyla bağlantılıydı. Pek çok devlet meselesi atalara ait tabletlerin huzurunda hallediliyordu. Yao devlet işlerini Shun'a devrettiğinde merasim Yao'nun yüce haysiyete sahip olduğuna inandığı "Mükemmel Atanın Tapınağı"nda gerçekleşmişti. Yao, ömrü boyunca Shun'un ülke genelindeki idari işler için gittiği gezintilerinden başkente dönüşünde bu önemli kişinin türbesinin önünde bir öküz takdim ederdi. Aynı şekilde Shun devlet işlerinin altından kalkamayacak gibi hissedip Yü'den yardım istediğinde merasim Shun'un atalar silsilesinin en başında bulunan "Manevi Atanın Tapınağı"nda yapılıyordu. Zhou Beyi Tan erkek kardeşi Wu Wang'ın tehlikeli bir hastalıktan iyileşmesi için dua eder. Olağanüstü anlatıya göre, kardeşinin yerine ölmesi için biri babalarına, diğeri büyükbabalarına ve üçüncüsü büyük büyük-

babalarına olmak üzere üç tane adak taşı inşa edip sanki Gök'ten torunlarına göz kulak olma ihtimalleri varmış gibi onlara dua eder. Kehanet yoluyla Wu Wang'ın iyileşeceğini öğrendiğinde tahtın sahiplik hakkının yönetici hanedanın sürekliliğine izin veren üç atanın faziletlerinin araya girmesiyle yenilendiğini ilan eder. MÖ 1401-1373 yılları arasında hüküm sürmüş imparator P'an Kêng, varlıklı ve güçlü feodal beylerin tedbirlerine muhalefet edip insanları kendisine karşı kıskırtmalarından dolayı öfkelenmiş ve yüce dedesi Tang'ın üzerlerine musallat edeceği felaketlerle hepsinin gözünü korkutmuştur. Vezirlerine, seleflerine sadakatle hizmet eden dedelerinin ve babalarının şu anda Gök'te ruh halindeki Tang'a, torunları üzerine sert cezalar göndermesi için yakardıklarını anlatmıştır.

Shang ve Zhou hanedanlarına ait bronz kaplar üzerindeki ibareler, Çinli âlimler tarafından hiçbir zaman tam olarak ne açıklanabilmiş ne de anlaşılabilmiş olsalar da en azından bir açıdan kesinlik içeriyor: İsimlerini oğullar olarak kaydeden insanlar, bu kapların dikkatli bir şekilde nesiller boyunca korunabilmesi için gerekli talimatları torunlarına bırakmıştır. Buradan kapların atalara ait tapınaklarda yapılan kurban merasimlerinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bronz kap setlerinden en iyi bilinenlerden biri, şu anda New York'taki Metropolitan Müzesi'nde bulunan Chi Hou setidir. Setin üzerindeki yazılar, kapların Chi Marki için yapıldığını ve kesinlikle bu ufak beyliğe önem kazandıran eski hükümdarların şerefine düzenlenen kurban merasimlerinde kullanıldığını gösteriyor.

Yüce Hükümdar için icra edilen tapınmalar hakkındaki en eski anlatılarda birbirinin içine geçmiş dini inançların daha fazla örneğine rastlanabilir. Hristiyanlıkta tanrı ne ifade ediyorsa o şekilde kabul edilen Shang Ti tabiri *Shujing*'te çevirmenler tarafından Huang T'ien yani "İmparatorluk Cenneti" ile ilişkilendirilmektedir ve dört karakter Huang Tien Shang Ti, "İmparatorluk Cennetinin Yüce Hükümdarı" şeklinde birlikte yazılmaktadır. Yüce Hükümdar Shang Ti'ye yüklenen güçler ve yetkiler aynı

zamanda Tien'e yani "Cennet"e atfedilir. Hem Shang Ti hem de Tien ifadeleri Sung hanedanının klasik yorumcusu Zhu Xi tarafından Li'ye denk olarak yorumlanmıştır. Li ifadesi "Düzen", "Yasa", "İlke" ve "Soyut Hak" olarak farklı şekillerde tercüme edilebilir ama "Zekâ" kelimesi Li'nin Shang Ti'nin ve T'ien'in eşdeğeri olarak asıl vermek istediği fikri diğer bütün çevirilerden daha iyi taşıyor gibi gözüküyor. Yüce Hükümdar veya Tanrı, yüksek ahlaki ilkeleri temsil ediyordu ve dünyevi hükümdarlar bu ilkelerin emirlerine uygun olarak saltanatlarını kuruyorlardı. Bu ilkelere ters düşen davranışlarda bulunduklarında üst düzey mevkilerinden uzaklaştırılarak cezalandırılıyorlardı. *Shujing*'de şöyle yazmaktadır: "Tanrı farklı şekilde hareket eder; doğruluk üzerine bütün inayetini gönderir ve kötülük üzerine sefalet yağdırır." Hükümdarların ilk görevi insanlar iyi örneği takip edebilsin ve erdemli hayatlarını sürdürebilsin diye Gök'ten gelen kesin emirlere göre kendi idaresini buyurmaktır. İnsanların zevk ve eğlence düşkünü olmaları hükümdarın Gök'ten gelen hükümlere göre yaşamıyor olduğunun, Hsia ve Shang hanedanlarının başına geldiği gibi başka birilerinin onların yerini alacağını kesin bir işaretiydi. Eski Çinlilerin terimin genel kabul gören kullanımıyla tektanrıcı olduğunu gösteren bir kanıt yoktur. Shang Ti'nin eski Çin inancındaki konumu Yehova'nın "Rabbimiz yüce bir tanrıdır ve yüce bir kral bütün tanrıların üstendedir," ve ayrıca "Sen, Rabbimiz haşmeti bütün tanrılardan çok daha fazla olansın," sözlerine inanan eski İbraniler arasındaki konumuna benzer. Çinliler arasında Gök ve Yer ruhları Büyük Tanrı ve Yüce Hükümdar ile ilişkilendirilmekteydi. *Shujing*'de "Eski kralların doğuştan gelen erdemlerini geliştirdikleri, Gök'ün ve Yer'in ruhlarına, toprağın, tohumun ve atalara ait tapınakların ruhlarına, derin bir saygıyla hizmet edip boyun eğdikleri," ifade edilir. Aynı paragrafta başka bir ifade, tahtın yeni varisini atalarının ruhlarına itaat ile sorumlu olduklarını hatırlatır ve ataların anısına saygısızlık yapılmaması konusunda uyarır.

Eski Çin inançlarında Shang Ti'nin konumuna ilişkin pek çok yanlış düşünce vardı. Bunun en büyük sebebi Çinlilerin hiçbir zaman Yüce Hükümdarın insan biçiminde tasvirlerini yapmamış olmasıdır. Çinliler onu yüce haşmetin ve muhteşem gücün çok üzerine yerleştirmişlerdir. Hiçbir tanrı bu Yüce Hükümdar kadar büyük olamazdı. İnsanlar Gök'ün o kadar aşağısındaydılar ki ne bedenleri ne de zihinleri her şeyin üstünde olan hükümdarın görkemi ve haşmetiyle mukayese edilebilirdi. Her ne kadar Yüce Hükümdarın insan şekli model alınarak biçimlendirilen hiçbir tasviri olmasa da eski Çinliler soyut metafizik zihinlerinin ihtiyacına uygun başka tarz tasvirler yaptılar. Ortasında geniş bir delik olan bir yuvarlak yeşim diskisi yeryüzünü temsil ediyordu. Yeşim kalıpları ise dört ana yönün her birini temsil ediyordu: kuzey, güney, doğu ve batı. Laufer, bu konu hakkında şöyle der: "Çinliler kozmik tanrılarını insan olarak tasarlamadılar, bunun yerine etki alanı iyi belirlenmiş doğanın güçleri olarak tasarladılar ve büyük doğa olaylarına ilişkin olması gereken geometrik özellikleri temel alarak kendi simgelerini oluşturdular. Bu simgelerin şekilleri geometrik çizimler sayesinde bulundu." Toprağın, tohumun ve atalara ait tapınakların ruhları ile Yüce Hükümdara tapınma (prensler ve halk eşit derecede sorumluydular) arasındaki ilişki ikincisinin prestijini aşağılayan bir şey olarak görülüyordu. Çin'de İsrail'deki gibi insanları bu birleşime karşı uyaracak peygamberler yoktu. Sonuç olarak, İsrail'de kabileye ait bir tanrı tek tanrı haline gelirken Çin'de ise Yüce Hükümdar, insana veya yaşayan diğer canlılara benzer şekilde oluşturulan pek çok tanrı arasında kayboldu. Gökyüzüyle alakalı yüksek ahlaki kaideler, yükselmekte olan doğaya tapınma akıntısı içinde sular altında kaldı.

İmparator Shun, Liu Tsgun'u yani "Şerefli Altı"yı feda etti. Legge, bu konu hakkında şunları ileri sürmüştür: "Tepele, nehirlerle ve ruh yığınlarına tapınırken doğanın daha cazip nesneleri ve onun çeşitli süreçlerini yöneten bazı korucuyu varlıklar olduğunu düşünmüş olmalı. Bunlar tanrının altındaydılar ve

onun izin ve yetki verdikleri dışında hiçbir şey yapamazlardı. Fakat onlara tapınmak, büyük ölçüde günümüz Çin inançlarına giren panteizme giden bir yol hazırlamıştır. Bu, Zhou hanedanı ile başlayan ve yalnızca tanrı kelimesinin eşanlamlısı olarak Gök ifadesini değil ayrıca Gök'ün ve Yer'in birleşimini de kullanan uygulamada rastladığımız en eski adımlardan biridir.” Şerefli Altılı, Çinli yazarlarca farklı biçimlerde açıklanmıştır. Mên K'ang bunların yıldızlar, semavi cisimler, rüzgârın babası, yağmurun efendisi, kozmik uzayın ve kaderin efendisi olduğunun söylemektedir. Bir diğer uzman bunları üçerli iki sınıfa ayırmaktadır. Semavi sınıf güneş, ay ve yıldızlardan oluşurken dünyevi sınıf Tai Dağı, nehirler ve denizden oluşmaktadır. Doğru açıklama hangisi olursa olsun İmparator Shun'un bu Şerefli Altılıya tapmış olması, eski Çin ibadet sisteminin hepsinin üstünde olan Yüce Hükümdarın bütün ahlaki otoritenin kaynağı ve direği olduğu bir politeizm varlığını kesin olarak kanıtlıyor.

Beşinci Bölüm

Kozmogoni ve Evrenin Kökenine İlişkin Teoriler

Eski Çin kozmolojisinde evrenin kökenine ilişkin net bir biçimde tanımlanmış herhangi bir teori olduğunu söylemek mümkün değildir. Shang Ti'ye muğlak bir şekilde sonsuz bir yaratıcı güç atfedilmiş, “Evrenin Yüce Hükümdarı” sıfatıyla ilahlaştırılmıştır. Bununla birlikte Shang Ti'ye tapma atalara tapmayla olduğu kadar toprağın ve havanın güçlerine tapmayla da ilişkilendiriliyordu. Ayrıca Gök'e tapınmayla aynı şekilde değerlendiriliyordu ve ikisi birbirinin yerine geçebilir kabul edilmişti. Yüce Hükümdar Shang Ti cennetti ve cennet Shang Ti'nin ta kendisiydi; ikisi de evrendeki her şeyin uymakla yükümlü olduğu yüce kanunu temsil ediyordu. Shang Ti bedensel bir varlık olarak değil, var olan her şeyin etkisi altında yaşadığı, hareket ettiği ve mevcudiyet kazandığı her şeyi kuşatan bir güç olarak tasavvur ediliyordu. Bu düşünce, Muhafazakâr Okul'un kralların hükmetme ve prenslerin adil karar verme hakkına ilişkin anlayışı ile pekâlâ uyum içindedir. Yöneten ile yönetilenler ara-

sındaki biat ilişkisi, Gök'ün yüce hükmü altında bütün yaratılanların bir düzene sokulması gerektiğini göstermek için çok uygun bir örnektir. Devlet denetiminde, son tahlilde, daha çok Muhafazakâr Okul'un görüşleri geçerli olduğu için evrenin yüce yöneticisinin doğasının yakından incelenmesi onlar nezdinde gereksiz olarak kabul edilmiştir. Onlara göre gücünün mutlak ve iradesinin nihai olduğunu bilmek yeterlidir. Onun hakkında daha fazla görüş bildirmek muhafazakârlarca lüzumsuz kabul edilmekteydi; onların tek arzusu yüce yöneticinin değişmez hükümlerini yerine getirmektir.

Tao Te Ching'in altıncı bölümü hakkındaki en açık yoruma göre Lao Tzu kozmogoni sahasına girmeye cüret etmiş gibi gözüküyor. Metnin güvenilirliği hakkında ne düşünülürse düşünülün içerdiği görüşlerin Tao Okulu'nun daha sonraki bütün yazarları tarafından benimsendiğine şüphe yoktur. MS üçüncü yüzyılda yaşamış olan Wang P'i, *Tao Te Ching*'de geçen bu anlaşılması zor pasajın asıl anlamını ortaya çıkardığı için çoğunlukla kabul gören bir bağlam içinde yorumlamaktadır. Buna karşılık Giles bir defasında Wang P'i'nin "fikrin ifade ettiği şeyin en uç noktasına sahip olmadığını" ileri sürmüştür. Wang P'i *Ku Shên*'in (vadinin ruhları) anlamını açıklarken şöyle demiştir: "Vadide başka hiçbir şey bulunamasa da şekle sahip olmadan varlığını hâlâ sürdüren bir vadi hiçliğin ve sessizliğin yeridir." Dolayısıyla "vadinin ruhları" ifadesinin "hiçliğin ve sessizliğin ruhları" anlamına geldiği açıktır. *Hsü* kelimesini Hood'un sonesindeki anlamıyla "huzur" olarak tercüme ettim:

"Sesin hiç olmadığı yerde bir huzur vardır,

Sesin olmayabileceği yerde huzur vardır,"

Bütün bir pasaj (altıncı bölüm) şöyle tercüme edilebilir: "Vadinin ölümsüz ruhları büyük boşluk diye adlandırılır. Büyük boşluk, Gök ve Yer diye adlandırılır. Amaçsız bir gayretle çalışmaya durmadan devam eder." Bilinmeyen imalardan arındırarak olursak Lao Tzu'nun evren hakkında görüşü, değişmez

kanunlara sahip Gök ve Yer'den gelen büyük boşluğa dayanır. Zhuangzi'de veya Lie Yukou'da *Tao Te Ching*'in gizemli altıncı bölümünü derinleştiren veya açıklayan ya hiçbir şey yoktur ya da çok az vardır. Fakat *Hung Lieh Chuan*'da (Yüce Işığın Tarihi) daha çok Huainan Tzu olarak bilinen düşünür Liu An (ö. MÖ 122), bu metin üzerine gerçek bir yorum yazmıştır. Huai-nan Tzu, Lao Tzu'nun ahlaki öğretileriyle pek ilgilenmeyip daha çok metallerin dönüşümü ve ölümsüzlük iksirini bulmakla ilgilenmiştir. Zamanını esrarengiz yöntemlere ve araştırmalara adanmış münzevilerden (*fang shih*) oluşan geniş bir kalabalığı etrafına topladı. Bu tarz çalışmalar Huai-nan Tzu'yu doğa harikaları ve orijinal yaratıcı güçler hakkında değerlendirmeler yapmaya yönlendirmiştir.

Huai-nan Tzu, yaratılışın asli kanunu olarak tanımladığı kendiliğindenlik öğretisi üzerinde durmuştur. Ejderhalar suda, kaplanlar ve leoparlar dağlarda yaşar. Aşağıda bahsedilen bütün doğal içgüdüler onlara Gök ve Yer tarafından verilmiştir. Bahar rüzgârı estiğinde mis kokulu yağmur yağar ve her şeye hayat verir; kuş yavruları yumurtalarından çıkar, hayvanlar üreyip çoğalır, bitkiler ve ağaçlar tomurcuklanıp yaprak verir. Bütün bu süreçler gözle görülmez fakat yine de gerçekleşir. Benzer şekilde serin esintiler ve dondurucu hava ile sonbahar geldiğinde ağaçlar boyunlarını bükerek yapraklarını döker, sürüngenler ve böcekler yerin içine yuva yapar veya kış uykusuna yatar. Hâlâ dışardan gelen zorlayıcı bir güçten bahsedemeyiz. Kendiliğindenlik kanunu insanların hayatlarında da geçerlidir. İnsanlar kalplerinin özünde var olan nezaketi açığa çıkarıp doğuştan gelen masumluluğu ve saflığı bozan hilekârlıktan uzak durmalıdır. Filozofların yasayı daha yakından takip etmek için doğa olayları hakkında yaptıkları incelemeleri sırasında sesleri duymalarına ve formları görmelerine gerek yoktur; zira sessizliğin veya yalnızlığın ortasında ikisinin de farkındadırlar. Doğanın eserlerine her yerde rastlıyoruz. Yine de doğanın kendisi araştırılarak bulunamazken varlığını bize dayatıyor. Yukarı baksak orada değil;

Lieh Tzu

aşağıya baksak orada değil. Ne ilavelerle artırılır ne çıkarmalarla azalır. Tasarlansa incelmez, kesilse zarar görmemiş olarak kalır. Doğa ne derindir ne de sığ. “Belirsiz ve bulanık, şekle sahip değildir; bulanık ve belirsiz kaynağının sınırı yoktur.” Doğa, Gök’e ve Yer’e güç veren, dört bucağa yayılan, dört denizi dolduran; güneşe, aya ve yıldızlara ışık sağlayan, eril ile dişi özlere, Yang ve Ying’a bölünen yüce bir güçtür. Onun gücü sayesinde gök devinim içindeyken yeryüzü hareketsiz kalır; rüzgâr eser, bulutlar kümelenir, gök gürler ve yağmur yağar. Bütün bunlar doğanın kendiliğinden eyleminin sonuçlarıdır. Huai-nan Tzu bu kanundan yararlanarak insanların doğa, huzur ve öz ile uyum içinde olması gerektiği öğretisini geliştirir. Bu yasaya uygunluğun bir örneği olarak Huai-nan şöyle yazar: “Eski zamanlarda Fu Hsi ve Shên Nung doğanın yasalarını anlayarak yaratıcı ile bir olmuşlar

ve evrende ne varsa takdiri ilahiyle yerine getirilmesine yardımcı olmuşlar.” Huai-nan Tzu’nun metnindeki bazı pasajların ne demek istediğini tam olarak kavramanın önünde pek çok güçlük bulunmaktadır. Fakat taşıdıkları genel anlam, kendiliğindenlik yasasına uygun olmuştur gibi gözüküyor.

Kendisini Liu Hsiang olarak tanıtan MÖ 80-9 yılları arasında yaşamış yaşlı ve saygıdeğer bir mistik, yıldızlar üzerinde geceleyin yaptığı incelemelerini özümserken yaratılışın gizemlerini Huai-nan’a anlatmıştır. Mistik, doğanın beş unsurdan (*wu hsing*) yani su, ateş, tahta, metal ve topraktan meydana geldiğini açıklamıştır. Kayıplara karışmadan önce kendisini Tai İ Ching (Yüce Merkezin Özü), ilan etmiştir. Liu Hsian, *Han Hanedanının Tarihi* adlı kitabın yazarı ve modern tarih yazımının kurucusuydu fakat bütün boş vakitlerini doğaüstü çalışmalara ayırmıştı. Onun zamanından bugüne Tao Okulu’na mensup âlimler, büyüculük teknikleri için başlangıç noktası sayılan Zhang Daoling gibi, ahlaki meselelere çok az ilgi duymuşlar. Neredeyse bütün dikkatlerini hayatın kaynağı, uzatılması ve gizemleri hakkındaki yorumlara vermişlerdir. Liu’dan sonra, Tang ve Sung hanedanları zamanındaki yazarların *Sung Li Ch’üan Shu* gibi kitaplarında açıkladıkları gibi kozmolojik sistemleri şekillendiren çeşitli unsurların tam olarak ne zaman ortaya konduğunu belirlemek imkânsız. Hatta herhangi bir kronolojik düzenlemeye girişmek de pek faydalı değil. Biraz sonra açıklanacak olan teori için genel bir ittifak ve geniş çaplı kabul sağlanıncaya kadar kavram karmaşası ve görüş ayrılıkları had safhadaydı.

Teori şu yöndedir: Yüce öz varlık *wu chi*, sonlu varlık *tai chi*’yi meydana getirir. Sonlu varlık doğanın iki temel unsuruna evrilir: Yang ve Yin. Bunlar erkek ve dişi, pozitif ve negatif, aydınlık ve karanlık özler olarak anlamlandırılabilir. Zhu Xi, ilk olarak öz varlığın olduğunu, sonlu varlığın bir sonraki adımda meydana geldiğini ifade etmektedir. Sonlu varlık hareket etti ve orada Yang vardı (aydınlık veya erkek öz); sonlu varlık dinlendi ve orada Yin vardı (karanlık veya dişi öz). Başka bir deyişle

hayvanların çoğalmasıyla bilinen cinsel öz, sonlu varlıkta ortaya çıktığı gibi doğaya dayandırılmıştır. Fakat insan formları veya insan deneyimi bakımından sonsuz özün varlığını tarif etmek için hiçbir girişimde bulunulmamıştır. Başlangıçtan beri var olan bu öz, bilinemez ve açıklanamazdı.

“Nefes Kontrol Geleneği” olarak tercüme etmenin mümkün olduğu *T'ai Hsi King*'te Lao Tzu'nun altıncı bölümü daha ayrıntılı incelenmektedir. Bu klasik eserin yazılış tarihi ve yazarı bilinmese de içeriğinden anlaşıldığı kadarıyla muhtemelen Taocuların, solunum kontrolünü ölümsüzlüğün elde edilmesinde gerekli adımlardan biri olarak gördüğü, Yüan hanedanı döneminde kaleme alınmış. Bu kitabın öğretisi şu şekildedir: Evrende yalnızca bir aura, *ch'i* vardır. Bütün hayat ve yok oluş bu aurdan gelmektedir. Bütün sonlu şeyler, bu ruhun geniş ve tükenmez haznesinden meydana gelmiştir. Bu sebepten ruh anne diye isimlendirilir yani, Yang veya doğanın erkek özü ile birleşerek ebedi Tao'yu oluşturan Yin, bir diğer değişle doğanın dişi özü. Erkek öz Yang, “Hiçliğin Ruhu”dur (K'ung Sh'en). Bu ruhun kuvveti evrenin yaratıcı enerjisini oluşturmak için auranın gücüyle birleşir. Ruh da aura da aslında kaostan gelmektedir ve ikisi de hiçbir zaman ne çoğaltılabilir ne de azaltılabilir. Bu yaratılış teorisinin, ilgisini daha çok nefes kontrolüne tahsis eden Tao-cu Okul'un bir meyvesi olduğu bellidir. Okültizmle ilgili Taocu öğretilere dayanan daha sonraki kitaplarda evrenin doğumuna ilişkin daha başka teoriler de vardır. Bunların pek çoğu Budist teorilerle iç içe geçmiştir. *Hsin Yin King*, (Gönül İlhamı Klasığı) bu teorilerin bulunduğu kitaplara bir örnektir fakat eserin hem geleneksel Taocular hem de popüler algı üzerindeki etkisi detaylara girmeyi gerektirmeyecek kadar azdır.

Evrenin doğuşuna ilişkin yukarıda verilen ilmi yorumlar, Çin halkının büyük çoğunluğunun zihinlerini ele geçiren ve günümüz Taoculuk öğretileri olarak kabul edilen teorilerin gölgesinde kalmıştır. Bu teorilere göre “Yüce Yaratıcı” Pan Ku idi. Büyük kaostan türemiştii ve bedeni normal bir insanın dört katı

büyüklüğündeydi. Kafasında iki boynuzu ve üst çenesinde iki uzun sivri dişi vardı. Bedeni sık kıllarla örtülüydü. Hem Gök'ün ve Yer'in özlerini hem de doğanın çifte ateşlerinin içsel değişimlerini bildiği için derin vadileri kazıp yüksek dağları katlayabiliyordu. İnsanlara tekneler ve köprüler yapmayı öğretmişti. Kayaların kalitesinden anlıyor, insanlar için değerli olanları seçebiliyordu. Çekici ve keskisiyle evreni şekle sokmuştu. Yüce tahtından, soylular ve avam olmak üzere ikiye ayrılan halka talimatlarını bildiriyordu. Yukarıda güneş, ay ve yıldızlar; aşağıda dört deniz vardır diyordu. Kaosu düzene dönüştüren usuldeki nutuklarını dinleyerek insanlar yorgunluklarını unutuplardı. Sonra insanlara talimat vermekten yorgun düştü, bir sabah gözden kayboldu ve bir daha sesi duyulmadı. Dolayısıyla doğanın kişilik dışı güçleri, algıda tamamen insan şeklinde olan Pan Ku'da varlık bulmuştu. Altıncı yüzyılın başlarında *Shuh I Chi*'yi yazan Jên Fang'a göre bu mit Siyam Krallığı'ndan dönen elçiler tarafından Çin'e getirilmişti. Liu Shu, on birinci yüzyılda yazdığı *Tung Chien Wai Chi*'de bu mittten bahsetmedi.

Sung hanedanı zamanında klasik metinlerdeki Shang Ti, Yü Huang'a dönüştüğünde ortaya çıkan gayri şahsi kanunun kişileştirilmesinin bir diğer örneği Taocu öğretinin Yeşim İmparatoru idi. Chên Tsung'un MS 1005'te Kitan Tatarları ile yaptığı ve imparatorluğun kuzey kısımlarından vazgeçmek zorunda kaldıkları utanç verici barıştan sonra, imparator itibarını tekrar elde edebilmek için her yolu denerdi. Kahinlerin, falcıların ve rüya yorumcularının peşine düştü. Veziri Wang Ch'in-jo tarafından teşvik edilmişti. Veziri ona eski imparatorlara verildiği uydurulan yalanlar olduğunu söyledi. İmparator kendisiyle ilgili benzer hikâyeler uyduracak olursa, insanların kendisine olan sarsılmaz bağlılıklarını geri kazanabilirdi. MS 1012'de İmparator vezirlerini bir araya toplayarak onlara Yü Huang'dan mektup aldığı rüyasından bahsetti. Mektupta yazana göre, Yü Huang, Sung hanedanının kurucusu olan dedesine iki mektup göndermişti ve şimdi görkemli atası onu ziyarete geliyordu. İmparator

Yeşim İmparatoru Yü Huang

daha sonra muhterem atasının, Yü Huang'ın vaadine uygun olarak tam zamanında kendisine görüldüğünü vezirlerine bildirdi. *T'un Chien Kang Mu*, (İmparator Tarihi) bu olayları kayıt altına almıştır. Kitapta bunun Yü Huang'ın ilk ortaya çıkışı olduğu, kökeni veya hayatı hakkında kesinlikle bir şey bilinmediği ifade edilmektedir. İmparatorun rüyasından önce hiç kimse Yü Huang'tan bahsedildiğini duymamıştı. Yü Huang, düzenbaz bir imparatorun ve halefinin hükümlanlığı döneminde “ağza alınmaz” olarak bahsedilecek olan vezirinin ortaya attığı bir yalandan ibaretti. İmparator Chên Tsung'a gelen bu vahiy (*t'ien-shu*), bir başka ünlü vezir Wang Tan tarafından imparatorun kendisine verdiği büyük bir hediye karşılığında kabul edildi. Yaptığı alçaklık daha sonraki yazarlar tarafından sık sık dile getirildi.

Bu düzmece soya rağmen Yü Huang, İmparator Hui Tsung'un hükümdarlığı döneminde (MS 1101-1125) "Yüce Hükümdar, Her Şeye Gücü Yeten Tanrı, Yü Huang" anlamına gelen Hao T'ien Yü Huang Shang Ti unvanı verilerek mümkün olan en yüksek onur ifadesine sahip olmuştu. Daha sonra bu unvana yaratılışta kehanetin söz sahibi, zamanın denetleyicisi ve Tao'nun ta kendisi olduğu ifadesi eklenmiştir. Yü Huang'ın evrenin yüce hükümdarı Shang Ti ile bu şekilde özdeşleştirilmesi, muhtemelen ona yapılan en yüce atıftı.

Bu dönemden sonra Yü Huang'ın hayatı hakkında hikâyeler uydurulmaya başlandı. Hikâyelere göre babası masalsı bir ülkenin kralı olan Ching-Tê idi. Kraliçe ise Pao-yüeh, yani "Kıymetli Ay" olarak isimlendiriliyordu. Orta yaşlarına ulaştığında hâlâ bir erkek çocuğu doğurmamıştı. Kral rahipleri tahta bir varis sağlanması amacıyla dua etmeleri için saraya çağırıldı. Ertesi gece kraliçe bir rüya gördü. Rüyasında Lao Tzu, bir ejderhanın üzerinde kollarında bir erkek çocuğuyla ona görünür. Havada uçup ona doğru gelir. Bunu gören kraliçe, çocuğu tahtın varisi olarak kendisine vermesi için yalvarır. Lao Tzu kabul eder ve çocuğu kraliçeye fırlatır. Kraliçe dizlerinin üzerine çöküp Lao Tzu'ya şükreder. Bu yalnızca onun rüyasında gerçekleşmiştir. Fakat ertesi sabah kalktığına hamile olduğunu fark eder ve bir yılın sonra çocuğunu dünyaya getirir. Çocuk ilk yıllarından itibaren sarayın bütün zenginliklerini fakirlere dağıtarak cömertliğini gösterir. Babasının ölümü üzerine kraliyet tacını takar fakat birkaç gün sonra tahtını başvezire bırakarak Shensi eyaletindeki Pu-ming'te bir keşiş olmak üzere krallığı terk eder. Burada hayatın mükemmelliğine erişip vaktini hastaları iyileştirmekle geçirir. Hayır işleriyle geçen günlerden birinde hayata veda eder. *Sou Shên Chi*'de kayıtlı olduğu gibi bu, onun hayatı hakkındaki masalsı anlatıdır. Çinlilere göre Yü Huang ve Pan Ku bütün sonlu şeylerin yüce kaynağıdır ve onlara "Yüce Yaratıcı" olarak tapınılır.

Altıncı Bölüm

Ruhani Doğa Güçleri

Çin’de en kalıcı dini tapınma biçimi Yer’in ruhlarına tapınmaydı. Kadim imparator Shun’un, *wang* merasiminde ve daha sonraki mitolojik imparatorların lü merasiminde tepelere kurbanlar sunduğu söylenir. Zhou Beyi doğanın güçlerine ibadet ederken *shê* sunağına bir boğa kurban etmiştir. Bunların yanı sıra Yer’in dört yönüne adanan *fang* kurbanları, yağmur duası için yü kurbanı, kış gündönümünde Gök’e ve yaz gündönümünde Yer’e adanan *chiao* kurbanı vardı. Yer’in ruhları ve her feodal devlette yetişen tahıl için *shê chi* sunaklarına kurbanlar adanıyordu. Doğaya tapınma ile bağlantılı daha az önemli olan ritüeller şunlardı: *Tsu tien* kurbanı ve yola çıkacak olanların yolculuğa çıkmalarından bir önceki gece sundukları adak, yine yolcular tarafından yolculuklarının iyi geçmesi için verilen pa adağı, *Shik King*’te (Gazeller Kitabı) bahsedilen *po* merasiminde atların atalarına adanan kurban, yıl sonunda Zhou hanedanı döneminde *cha*, Ch’in hanedanında la olarak anılan ve alınan hasada şükran bildirmek için verilen kurban, ikisinde de hükümdarlar ve bütün prenslerin hazır bulunduğu baharda *yo*, güzde *ti* adıyla

verilen kurban, kötü güçleri kovmak için verilen *kuei* kurbanı ve aynı maksatla verilen *no* kurbanı.

Li Ki'de, (Ritüeller Kitabı), preslerin Yer ve tarım ruhlarına (*she chi*) kurban verdikleri yazmaktadır. Eski Çinliler bir tarım toplumdur ve haliyle ilgileri iyi bir hasat alınmasında etkili olduğuna inanılan bazı tanrılara yönelmişti. *Shê* toprağın *chi* ise tahılın ruhuydu; ikisi birlikte İmparator Shên Nung'un toprağın işlenmesinin kaynağını simgelediği gibi tarım tanrıları düşüncesini oluşturuyordu. Toprak ruhları, idare ettiği varsayılan arazinin alanına göre farkı mertebelerde saygınlık görüyorlardı. Bunların bazıları yereldi, diğerleri ise düklük veya feodal bir beyliğin bütün topraklarına yayılmaktaydı. Diğer taraftan bir ruha, imparatorluktaki bütün tarımın efendisi olarak hükümdar tarafından tapınılmaktaydı. Genel olarak kabul edilen geleneğe göre yerel toprak tanrısı T'u-ti Shên veya Hou-t'u Shên olarak putlaştırılan ilk kişi Ko Lung idi. Ko Lung'un, efsanevi İmparator Shên Nung'un on birinci kuşaktan torunu olduğu söylenir. Ko Lung, Beş İmparator'un sonuncusu olan Chuan Hsü'nün hükümdarlığı sırasında bayındırlık işlerinden sorumlu veziri olup gayreti ve yeteneğiyle kendisini fark ettirmişti. Ko Lung, toprağın efendisi olduğu bu mevkisini yalnızca iki kısa dönem sürdürebildi. Bunlardan ilki Han hanedanından İmparator Ping Ti'nin hükümdarlığı dönemindeyken, diğeri Ming hanedanının ilk yıllarındaydı.

Li Shê, Shih Chi'de bahsedildiği üzere toprak tanrılarına ibadet edilen yerd. Diğer bütün merasimlerde olduğu gibi verilecek kurban miktarı konusunda sabitlenmiş bir buyruğun olmaması ilgi çekicidir. Fakat genelde insanlardan mali güçlerine göre kurban vermeleri bekleniyordu, zengin bölgeler fakirlerden daha çok kurban sunuyorlardı. Doğaya tapmanın ilk örneğinin diğer önemli aşaması ruhsal varlıkların kişileştirilmesiydi. Ziraatın Babası (Tien Tsu), *Shik King*'teki (II. 6, VII. 2) atalardan biri olarak kabul edilir. Bu karakter ölmüşlerin ruhlarının kişiliğiydi ve yaşayanlarınkinden farklı bir kategoride değerlendirilirdi.

diriliyordu. Yine de insan formu üzerinden, farklı bir şekilde biçimlendirilmişti. Zhou hanedanında ortaya çıkan bu form eski Çin putları arasında insan biçimciliğin bilinen ilk örneğidir fakat soyut güçler, ilkeler ve yasalar olarak kabul edilen diğer tapınma nesnelere kadar yayılıp yayılmadığı hakkında elimizde bilgi yeterli bilgi yok.

Yerel ilahlar sunakların inşa edilip kurbanların verildiği bölgelerde topraktan alınan yüksek verimin kaynağını temsil ediyordu. Zengin ve müreffeh bir bölgenin yerel ilahları, fakir bir bölgenin ilahları ile aynı konumdaydı. Yerel bir ilahın kabilenin üstünlüğü veya propagandası için kullanıldığına dair hiçbir kayıt bulunmuyor. Bir bölgede refah varsa, yerel halkın toprak tanrısına değerli kurbanlar sunarak minnet gösterisinde bulunulurdu fakat bu tanrı ne komşu bölgelerin yerel tanrısından daha üstün ilan edilir ne de tanrısı daha aşağı mertebede olduğu düşünülenlere saldırırdı. Farklı bölgeler arasında üstün yerel ilahlardan medet ummak sözkonusu değildi. Bir tarafta İsrailoğulları ile Edom Sinagogları arasında diğer tarafta İsmailoğulları, Moab ve Hagarenler arasında bulunan kıskançlıklar veya bozuşmalara rastlanmıyordu. Bu ilahların saygınlığı tapınıldıkları yerin toprağının kalitesine göre değişiyordu. Eski Çinliler, yerel bir ilah kendi bölgesinden başka bir yere nakledilir nakledilmez bölgenin verimli toprağını bir başka bölgenin verimsiz topraklarına taşımayı düşünmüşlerdir. İlah yerel toprağın hayati özüydü ve ondan koparılamazdı. Dolayısıyla tanrılara her yerde tamamen eşit olmalarından yola çıkılarak tapınılmaktaydı. Bu henoteizm değildi, gözle görülür dünyayı kontrol edebilen yerel ilah, aynı zamanda doğanın gözle görülemeyen güçlerinin yüce hükümdarı Gök'tü.

Eski Çinliler arasında doğaya tapınma ulusal, kabileye özgü ve yereldi; günümüzde ise ulusal ve yerel olarak varlığını sürdürüyor. Büyük ulusal merkez, Pekin'deki Tarım Tapınağı'dır. Cennet Tapınağı'nın diğer tarafındaki sokağın batı tarafında bulunan etrafı çevrili geniş yerdir burası. Bahar aylarında im-

Tu-Ti Ve Eşi

paratorun inekler tarafından çekilen özel süslü bir sabanla üç tane saban izi açması âdetti. Bu âdete yerel bir dini uygulama olarak Çin'in her yerinde, Mançurya'nın seyrek nüfuslu zirai bölgelerinde ve ne Budist ne de Taocu tapınakların bulunduğu Moğolistan'da bile rastlanır. Tarlalarda, yol kenarlarında ve küçük köy sokaklarında yayılmış bir vaziyette yaklaşık olarak bir buçuk metre boyunda ufak yapılar görülür. Bu yapılar doğaya tapmanın kalıcılığını ve evrenselliğini kanıtlar niteliktedir.

Doğaya tapma teorik olarak Pekin'deki Merkez Parkı'nın iç duvarındaki yüksek platformda görülebileceği üzere dört yöne ve merkeze tapmak olma üzere ikiye ayrılmıştır. Ülke genelinde yerel ilaha (Tu-ti lao-yeh), tapınarak doğaya ibadet edilir. Bu ilah genellikle cömertliğinden veya istisnai karakterinden dolayı ömür boyu kabul gören, ölümüyle yörenin koruyucusu payesine yükselen yerel ünlü bir kişidir. Herhangi biri ölümünden sonra böyle bir onur için seçilebilir. Bir bölgede talihsiz olaylar

meydana gelirse çare bulmayı başaran kişiler, musibeti defetmedeki beceriksizliğiyle vadesi dolan kişinin yerine geçer ve ölümlüyle birlikte kesinlikle yerel ilah olarak seçilir. Üst düzey bir devlet görevlisi, önemli bir komutan, varlıklı bir tüccar veya büyük bir âlim olan ve doğduğu yerin esenliği için çalışarak orayı unutmamış kimselerin ölümüyle birlikte bir Tu-ti lao-yeh'e yani yerel ilaha dönüştürülmesi mümkündür.

Yerel ilahların derlenmesindeki kadar kapsamlı başka bir mit kaynağı yoktur. Bu mitler *Sou Shên Chi'*de kayıtlıdır ve şimdi anlatacağımız hikâye bu kitaptan alınmıştır. Chiang Tzu-wên Doğu Han hanedanının son günlerinde, MS 25-220'de yaşamıştır. Günümüzde Kiangsu eyaletinde Yang-chow olarak bilinen bölgenin bir yerlisi olan Chiang, ayyaş ve sefahat düşkünü biri olarak tanınır. Pek de iyi bir üne sahip olmayan bu adam, kemiklerinin limon küfü renginde olduğunu ve bu yüzden ilahlaştırılması gerektiğini ilan etmiş. Nanking yakınlarında Mu-ling'de bir komutanken, soyguncunun birini günümüzde Mavi Dağ olarak bilinen Chung Shan'ın eteğine kadar takip etmiş. Soyguncu ona saldırıp Chiang'ı alnından ölümcül bir şekilde yaralamış. Birkaç yıl sonra yeni kurulmuş Wu hanedanının imparatoru olan Ta Ti yolda Chiang'a rastlayınca hayrete düşmüştür. Chiang beyaz bir savaş atının üzerinde beyaz bir pervane taşıyormuş ve hayatı boyunca yanında olan mahiyeti de ona eşlik ediyormuş. Chiang imparatora şöyle demiş: “Şu anda bir ruhun olağanüstü görünüşüne şahit oluyorsun. Benim bir yerel tanrı, yani T'u-ti Shên yapılmam gerekiyor.” İmparator son derece kafası karışmış bir vaziyette ona başkentinin markisi unvanını bahşedip resmi bir mühür vermiş ve şerefine bir tapınak yaptırmıştır. Mor Dağ'ın ismini Chung Shan'dan Chiang Shan olarak değiştirip Chiang'ı dağın korunmasından sorumlu yerel ilah ilan etmiş.

Bu anlatı, ölmüş bir şahsın yerel bir ilah seçilmesini anlatan hikâyelerden yalnızca bir tanesi olmakla beraber pek de inandırıcı değildir. Çoğu durumda seçimler, az önce alıntılarımızdan daha sağlam sebeplerle meydana gelir. Pek çok büyük

savaşçı, yerlisi oldukları bölgelerde veya yaşadıkları coğrafyada ilahlaştırılmıştır. Son nesilden meşhur Hunanlı General Pêng Yü-lin, Poyang Gölü ağzındaki Hu-kou'nun koruyucusu haline gelmiştir. On ikinci yüzyılda Sungs'un Tatarların Altınordu Devleti'nin saldırılarını püskürtmesi için atadığı büyük general Yo Fei, Batı Gölü'nün yanında gömülüdür. Ölümünden sonra "O (günümüzde Hupeh) Prensi" unvanını elde etmiştir fakat bu soylu rütbesi, Hangchow bölgesinde yaşayan çiftçilerin onu yerel koruyucu bir ilah, yani Tu-ti lao-yeh yapmasına engel olmamıştır. Yerel ilahın ille de belirli bir zamanda yaşamış özel biri olması gerekmiyordu. Pek çok durumda, hatta çoğu durumda demek daha doğru olabilir, bu kişi yalnızca belirsiz bir toprak ruhu oluyordu ve ölmüş herhangi bir kişiyle hiçbir bağlantısı olmuyordu.

Tu-ti lao-yeh ufak türbelerde nadiren de olsa tek başına bulunabilir. Neredeyse her temsilde sağ tarafına dışı bir figür yerleştirilir. Bu dışı figür olan Tu-ti nai-nai, eşi olarak biliniyor. Bir kadının ilah ile ilişkilendirildiği bu âdetin izini en fazla Ming hanedanının ortalarına kadar sürebildim. Fakat şimdiye dek elimizde bu mesele hakkında son derece az bilgi bulunuyor. Daha büyük yerel türbelerde, atı türbenin yanında duran bereket tanrısı Ts'ai Shên ve şifa tanrısı Yo Wang gibi başka ilahlara rastlayabiliriz. Kimi zaman çiçek hastalığını ve kolerayı kontrol eden tanrılar gibi ikincil derece ilahlara da yer verilir. Giriş kısmında tahılın efendisi ve toprak mahsulü olan Hou-chi'den zaten bahsedilmişti. İmparator Yao'nun hükümrانlığında tarımın yöntemi onun ellerindeydi ve Hsia hanedanı döneminde ona kurbanlar veriliyordu. *Shih Chi*'de yazanlara göre Zhou hanedanının ikinci imparatoru Chêng Wang'ın hükümdarlığı döneminde ona ve cennete birlikte kurbanlar verilmekteydi. Başkentin civarına bu amaçla bir adak taşı inşa edilmişti. *Fêng Shên Yen* İ'de bir diğer tahıl efendisi Yin Hung ile ilgili ilginç bir mit anlatılmaktadır. Yin Hung on iki yaşındayken despot Chou'nun imparatoriçesi onu öldürmeye çalışmıştır. İdam edileceği yere ulaştığında iki ölümsüz varlık bir kasırga ile onu kurtarıp Tai Hua Dağı

üzerindeki güvenilir bir sığınağa götürür. Bundan sonra Zhou hanedanına karşı Shang hanedanının destekçilerinin yanında mücadele vermeye başlamıştır. Fakat bu yaptığı Zhou generallerini öylesine öfkeliendirmiş ki Yin Hung'u Sekiz Diyagram ile un ufak etmiştir. Yin Hung ölümünden sonra iyi mahsullerin efendisi olarak kutsanmıştır.

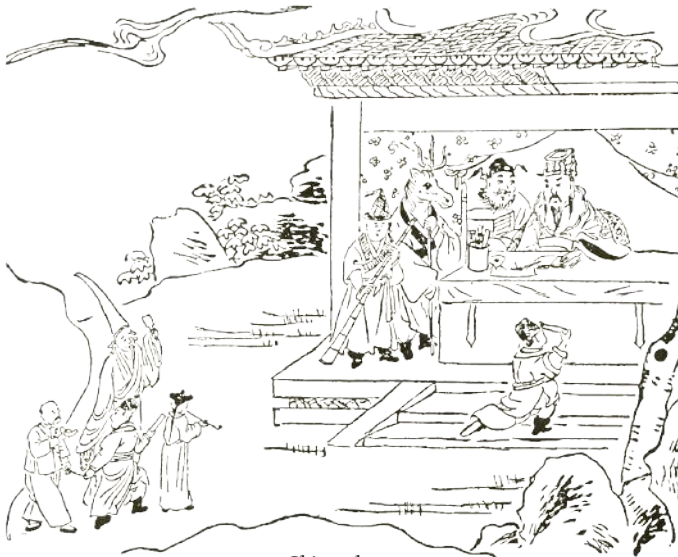

Hou-T'u

Modern tapınaklarda bir kadın olarak temsil edilen Hou-tu'ya tapınmayla ilgili bir mit vardır. Bu aslında toprağın ruhuna tapınmadır fakat daha sonra toprağın efendisi olarak kabul gören bireylere tapmaya dönüşmüştür. Merhum imparatorlar veya imparatoriçeler ilah olarak tanımlanmışlardır. Ming hanedanının ilk döneminden beri var olan bu tanrı, bir tanrıçaya dönüşmüştür: Hou-t'u nainai. *Wu Li Tung Kao*'da bu ilahın evrimiyle ilgili genel bilgiler verilse de ilahtaki cinsiyet değişimi hakkında hiçbir açıklama yapılmamıştır.

Günümüzde Çin'in neredeyse her yerinde tapınılan bir diğer ruh, Chêng Huang denilen şehir tanrısıydı. Bu tanrıdan Çin yazınında ilk defa Kuzey Chi hanedanının kroniklerinde (MS 550-577) bahsediliyor. Chêng Huang'a taparken hürmetkâr bir görünüşle ağırbaşlı bir şekilde dua edilirse, pek çok lütuf ile karşılık vereceği anlatılıyor. Her şeyin kökeninin erken zamanlara atfedildiği Tang hanedanı döneminde Chêng Huang, Shui Jung ile aynı şekilde, *Li Ki*'de yazdığına göre Yao'nun adına kurban verdiği "Sekiz Ruh"tan (Pa Cha) biri olarak yorumlanmıştır. Ona tapınırken okunması için ünlü yazarlar Chang Shuo ve Chang Chiu-ling tarafından yazılmış, bu döneme ait çeşitli dualar var-

dır. Sung hanedanı döneminde Chêng Huang'a tapınmak yaygın bir davranıştı ve her makamda bir bey, her bölümde bir marki ve her ilçede bir kont olarak yüceltilmişti. Hung Wu'nun hükümdarlığı döneminde 1382'de tapınaklar onun şerefine kamu malı ilan edilmiş ve namına kurbanlar verilmesi emredilmiştir. Chêng Huang, Mançu hanedanı döneminde yazılı nizamnamelerde adına düzenli olarak kurban verilmesi gerekenler arasında geçiyor. Chêng Huang ile ilişkilendirilmesi sayesinde eşi için tapınakta özel odalar tahsis edilmiştir. Tang hanedanına ait mitin

Ch'êng huang

ulusal bir külte dönüşmesi Çin mitolojisindeki en dikkat çeken hadiselerden birisidir. Ayrıca imparatorluk himayesinin ne denli etkili olduğunun da bir kanıtıdır. Chêng Huang ve Shui Jung arasındaki ilişki yalnızca iki ismin asıl manasındaki benzerliğe dayanmaktadır. İki isim de “şehir hendeği” anlamını taşımaktadır. Yeni icat edilmiş Chêng Huang ile İmparator Yao'nun adına kurbanlar verdiği mitolojik ruh olan Shui Jung'un ilişkilendirilmesiyle Tang âlimleri yeni ilaha başka türlü asla elde edemeyeceği bir paye vermişlerdir. *Li Ki*'de, Shui Jung'tan yalnızca üstünkörü bir şekilde bahsedilir ve daha sonraki nesiller tara-

fından “Sekiz Ruh”un herhangi bir üyesinden daha saygıdeğer görülmez. Tang hanedanı dönemine kadar ismi, Chêng Huang efsanesini taşıyacak mertebede kabul edilmemiştir.

Kutsal dağlar arasında dini gelenekle en yakın bağa sahip olan Shantung eyaletindeki Tai Shan dağıdır. İlk imparatorların burayı ziyaret ettikleri düşünülmektedir. Konfüçyüs bu dağın üzerinde durup tüm imparatorluğu izlemiştir. Çin hanedanından İmparator Shih Huang’ın ziyareti sırasında buraya bir kitabe diktiği varsayılır ve üzerindeki yazıların kalıntıları hâlâ Tai-an şehrinde Tai Miao’da korunmaktadır. Sung hanedanına mensup İmparator Chên Tsung’un MS 1008’deki ziyaretinden sonra bu ünlü dağ üzerindeki ibadetin özellikleri değişmiştir. İmparator, Wên Wang’a gözüken Tung Hai’nin kızıyla ilgili hikâyelerden muhtemelen haberdardı. Chang Hau (232-300), *Po Wu Chih* adlı eserinde Tai Kung Wang (İmparator Wên Wang’ın ünlü veziri ve Wu Wang’ın hocası) Kuan-tan valisiyken koca bir yıl boyunca şiddetli bir kuraklık olduğunu ve hiç rüzgâr sesi duyulmadığını yazmaktadır. Wên Wang bir rüyasında acı acı ağlayan bir kadın görür. Kadının niçin kederli olduğunu sorduğunda şu cevabı alır: “Ben Tung Hai’nin (Doğu Denizi) kızıyım ve Hsi Hai (Batı Denizi) ile evliyim. Yarın doğuya Kuantan’a geri döneceğim. Sen yüksek ahlak sahibi ve mükemmel doğası olan bir insansın, dolayısıyla eve bir kasırgayla dönerek seni rahatsız etmeye yeltenmiyorum.” İmparator Wên Wang, ertesi gün Tai Kung Wang’ın uzaktaki bir vazife noktasından çağırılmasını emretmiş. Kadın ise geri dönme amacını gerçekleştirmiş ve bu şekilde rüzgârın eşlik ettiği verimli sağanak bir yağmur gelmiştir. Böylece kadın “Tai Shan’ın hanımı” olarak bilinmeye başlamıştır.

Ming yakınlarında, Manchu hanedanının ilk dönemlerinde yaşamış olan Chang Êr-chi, bu kadın hakkında bir başka anlatı nakletmiştir. *Hao Ang Hsien Hau* adlı kitabında romantik bir tarihten (*Pai Shih*) alıntı yapmaktadır: “Han hanedanı döneminde bir mücevher ustası iki heykel meydana getirmiştir: Birisi ‘Altın Delikanlı’ (Chin Tung) diğeri ‘Yeşim Taşı Kadını’ (Yü Nü).” Beş

Sa Chên-Jen

Hanedanlar döneminde bu heykellerin dikili olduğu tapınağın holü çökmüş ve heykeller yıkılmış. Altın Delikanlı parçalarına ayrılmış ama Yeşim Taşı Kadını bir havuzun içine batmış. Sung imparatoru Chên Tsung, Tai Shan'ı MS 1008'de ziyaret ettiğinde ellerini bu havuzda yıkamak için durmuş. Havuzda yüzen bir taş heykele rastlamış. Bu heykel çıkartıldıktan sonra Yeşim Taşı Kadını olduğu ortaya çıkmış. Maiyetindeki vezirine onun şerefine bir tapınak yapılmasını emretmiş ve ona Tien Hsien Yü Nü Pi Hsia Yüan Chi (Açık Gökyüzünün İlk Efendisi, Kutsal Peri, Yeşim Taşı Kadını) unvanını vermiştir. Bu anlatı aynı zamanda *Shan Tung K'ao Ku Lu*'da (Shan Tung'un Tarihi Kayıtları) verilmektedir. Dağın üzerinde bu kadın adına yapılan pek çok tapınak bulunuyor.

Diğer beş kutsal dağın herhangi biriyle ilişkilendirilen bilindik bir mit bulunmuyor. Tai Shan, Taocuların bütün ilgisini kendisine çevirmiştir ve Tung Yo ismiyle (Doğu Zirvesi) Taoizmin nüfuzunun arttığı her büyük merkezde bir tapınma nesnesi haline gelmiştir. Chao Yang Mên'in dışındaki Tung Yo tapınağı

Pekin'in en güzel tapınaklarından birisi olup Yüan hanedanı zamanından beri imparatorluk himayesi altındadır. Budistlerin tapındığı dört kutsal tepe olan Pu-to, Chiu-hua, Wu-tai ve O-mei, ile ilgili bütün mitlerin kökeni yabancıdır ve yerel efsaneler arasında ilgi uyandırmaz.

Deniz tanrıçası Tien Hou'nun, Fukien eyaletindeki Pu-tien bölgesinden Sung hanedanı zamanında yaşamış olan Lin Yüan'ın altıncı kızı olduğu varsayılmaktadır. Çocukluğundan itibaren ilahi güçlere sahip olmuştur. Erkek kardeşi deniz ticaretiyle uğraşıyordu. Denizde ne zaman büyük bir rüzgâr çıkarsa Tien Hou, gözlerini kapatarak ilahi güçlerini kullanıp kardeşini kurtarmıştı. Yirmi yaşında ölmüş olmasına rağmen ruhani güçlerini denizde sergilemeye devam etmiştir. Bütün deniz yolcuları kendisine ibadet eder. Ming hanedanından İmparator Yung Lo (MS 1402-23) tarafından "Kutsal Yoldaş" (*t'ien fei*) olarak kutsanmıştır. Kuzey Soo-chow Yolu üzerinde Honan Yolu'nun köşesinde onun şerefine yapılmış büyükçe bir tapınak vardır. Burası uzun yıllar boyunca Çin'den hareket eden veya Çin'e dönen elçilerin sığınak noktası olarak kullanılmıştır. Nehirlerde veya su yollarında seyahat eden kimseler de ona tapar. Akarsuların tanrıçası Chuan Hou, bu tanrıçanın bir varyantıdır. Ayrıca Shui Chün isminde bir su hükümdarı vardır. İnsan formuna sahiptir ve su üzerinde at binmektedir. Balıklar gittiği yolu takip ederler. Han hanedanının ikinci döneminde, nehirlere verilen kurban esnasında görüldüğü söylenir.

Yeşim Taşı Kadını, Yü Nü

T'ien Hou

Rüzgâr tanrısına Fêng Po veya Fêng Shih denilmiştir. Kuzeybatıdan esen kuvvetli rüzgârlar olarak Yay takımyıldızı ile özdeşleştirilir. Yağmur tanrısı Yü Shih, güneybatıdaki Öküz takımyıldızı ile ilişkilendirilir. Rüzgârı ve yağmuru kontrol eden bu iki tanrıdan *Choe Li*'de bahsedilmektedir. Rüzgârı ve dalgaları sakinleştirme gücü olan Yen Kung adında bir başka tanrı daha vardır. Wu hanedanından İmparator Ta Ti'nin (MS 222-252) Şangay'ın batı kapısının dışında Yen Kung için bir adak taşı inşa ettiği söylenir. Bu ilah Chia Ching'in hükümdarlığı sırasında (MS 1522-1567) Şangay'ı bir korsan saldırısından tsunami meydana getirip teknelerini batırarak korumuştur.

Yedinci Bölüm

Yerel Dini Törenler

Ülkeyle bağlantılı olan dini merasimler doğum günleri, yolculuğa çıkış, yeni bir eve taşınmak gibi özel olaylarda ve yeni yılda kutlanıyordu. Yerel merasimlerden genellikle “beş kurban” (*wu ssu*) olarak bahsedilir: (a) aile ocağı (*tsao*), (b) kapı (*mên*), (c) ev (*hu*), (d) yolculuğa çıkış (*hsing*) ve (e) konutun iç kısmı (*chungliu*). Bu merasimlerin hepsi Çin’in ilk yerlileri tarafından oluşturulmuştur fakat âdetlerin mevcut halleri yüzyıllar sonra moda olmuştur. Bunların hiçbirinde yabancı etkilerin izlerine rastlanmaz.

Aile ocağından sorumlu tanrı Tsao Shên’e medeniyetin her köşesinde tapınılıyordu. On ikinci ayın yirmi dördüncü gününün gecesinde özenle hazırlanmış yiyecek ve şarap sunuları, bu tanrının bir kâğıt üzerindeki tasvirinin önünde hazırlanırdı. Daha sonra bu tasvir; atlar, savaş arabaları, kâğıt para ve ev eşyalarıyla yakılırdı. Hemen sonra Tsao Shên, ailenin durumunu ve görünüşünü en yüce olana bildirmek üzere Gök’e çıkar. Hanenin refaha kavuşması veya güç duruma düşmesi tamamen ailenin düşünceleri ve davranışları hakkındaki ifadelerle bağlı olarak bu tanrının kudreti dahilindedir.

Tarih yazarları Ocak Beyi'ne, aslen isimlendirildiği şekliyle Tsao Chün'e, ilk defa kurban verenin Han hanedanından İmparator Wu Ti (MÖ 140-86) olduğunda genellikle hemfikirlerdir. Li Shao-chün isimli bir mistik, safdil hükümdarı kandırmıştır. Hükümdara, Ocak Beyi tarafından hem yaşlanmaktan hem de hayatına devam etmek için yemek yemekten muaf tutularak iki defa kutsandığını söylemiştir. Bu mistik imparator, Huang Ti'nin sayesinde altın üretebildiği simya bilgisine başvurup yiyeceklere ölümsüzlük bahşeden altından bir yemek masası yapmıştır. İmparator Wu Ti bu yeni tanrının bir suretini görmeyi talep etmiş ve bir gece yatağına dinlenmeye çekildiğinde Li Shao-chün ona tanrının suretini göstermiştir. Bu kadarı imparatorun merakını gidermiş ve MÖ 133'te altın üretilen ölümsüzlüğü elde edebilmek umuduyla tanrıya muhteşem bir kurban vermeye karar vermiş. Li Shao-chün saraya getirildikten bir yıl sonra daha cesur bir aldatmacaya kalkışmıştır. Yemeklik bir boğa meydana getireceğini söyleyerek ipek kumaş üzerine birtakım gizemli deyişler yazmıştır. Daha sonra imparatoru hayvanın midesinde müthiş deyişler bulacağına inandırmıştır. Li'nin açıkça belirttiği hayvan olarak boğa, söylenenler üzerine meydana getirilmiştir. Hayvan kesildiğinde ipek üzerindeki deyiş bulunmuş ama ne yazık ki imparator el yazısının Li'nin olduğunu fark etmiş. Li'nin idam edilmesini emretmiş fakat tanrıya kurbanlar vermeye devam etmiş. Bu dönemde, yani MÖ ikinci yüzyılda, bu tanrının asli işlevinin içinde metallerin altına dönüştürebildiği ve ölümsüzlük ilacının üretilip dağıtıldığı ocağın kontrolü olduğu farz ediliyordu.

İmparator Hsüan'ın hükümdarlığı sırasında (MÖ 73-48) Ocak Beyi'nin (Tsao Chün) imparatora insan formunda görünüşü kendisini Budist propagandayla bir bağlantı hissi veren Chan Tzu-fang diye tanıttığı diğer yazarlar tarafından hikâye edilmektedir. Chan Tzu-fang sarı kıyafetler giyer ve saçları bakımsız bir halde omuzlarına kadar düşürmüştür. İmparator onun bu görünüşünden hayli etkilenecek onun şerefine bir kuzu kurban etmiş. Chan Tzu-fang imparatora pek çok kazanç sağlamış.

Tsao Shên

Torununun oğlunun, İmparator Kuan Wu'nun (MS 25-58) eşi olan İmparatoriçe Lieh Hou'nun amcası olduğu söylenir.

Simya ile bağlantılı güçleri olan Ocak Beyi (Tsao Chün) Han ve Sung hanedanları arasında Tsao Shên denilen yuva tanrısına dönüşmüştür. *Tsao* kelimesi hem "ocak" hem de "yuva" anlamına gelmektedir. Bildiğim kadarıyla bu değişimin gerçekleşme usulü hakkında herhangi bir kayıt yok fakat muhtemelen Tang hanedanının ilk dönemleri sırasında meydana geldi. Bu dönem, Taocuların yeni ilahlar yarattığı ve mevcut ilahlara

popülerliklerinin zirvesine ilerlerken yeni güçler atfettikleri bir süreçti. Yuva tanrısına inanmanın yaygınlığını ortaya koyan ilk tarihi referansa, Güney Sung hanedanından İmparator Kao Tsung'un hükümdarlığı döneminde (MS 1127-1162) yaşamış olan Fan Chêng-ta'nın yazdığı *Chih Hu Tz'u* adı verilen şiir derlemesinde rastlanmaktadır. Şiirlerde her ailenin, sorunlarını Gök Hükümdarı'na bildirmek üzere yolculuğa hazırlanırken bu tanrıya hediyeler verdiği yazmaktadır fakat bu geleneğin kökeni hakkında hiçbir açıklama yapılmamış. Şiirlerden bu âdetin o yüzyılda yaygın olduğundan bahsedilse de hitap ettiği kişiler için açıklama yapma gereği duyulmamıştır.

Yuva tanrısı Tsao Shên ve ateş tanrısı Ho Shên ile ilgili daha iç içe geçmiş tasarımlardan bahsedebiliriz. İki tanrının da köke-

ni Hsia hanedanının beş kadim kurbanından (*wu chi*) biri olan Chu Jung'a kadar gitmektedir. *Li Ki'nin* (Ritüeller Kitabı) Yüeh-ling ile ilgili bölümünde Chu Jung'ın Dördüncü Ay'ın tanrısı olduğu ifade edilmektedir. *Tung Chien*'de (Tarihi Kayıtlar) Chu Jung'un efsanevi imparator Chuan Hsü'nün (MÖ 2513-2435) ateşin bir subayı olan (*Ho chêng*) torunundan bahsettiğine rastlanır. Konfüçyüsçü klasiklerin herkesin başvurduğu yorumcusu Chu Hsi, Chu Jung'u *tsao*, yani "ocak" veya "yuva" olarak tanımlar fakat bu, "beş kurbanın" birkaç açıklamasından yalnızca bir tanesidir ve hakkında yalnızca bilgi kırıntılarına ulaşabildiğimiz bir konudur. Chu Jung'un bir diğer yorumu onu ateş tanrısı Ho Shên'le eşdeğer hale getirir. Bunun sebebi muhtemelen *tsao*, "ocak" veya "soba" kelimesinin ateş, yani *ho* ile sürekli olarak birbirinin yerine kullanılmasıdır; ateş, ocağın veya sobanın içindedir. Han hanedanı döneminde beş asker yemek için bir araya gelip bir *tsao* (mutfak ocağı) kullanırlardı. Sofranın başındaki kişiye *ho po* denilirdi, beklenebileceği gibi *tsao po* denmezdi. Dolayısıyla bu iki kelimenin kullanımı bu bağlamda aynı anlama sahiptir. Bu örnekten haklı olarak, iki kelimenin bahsetmiş olduğumuz iki ilahın isimlerinde birbiriyle yer değiştirebilir olarak kullanıldığı sonucunu çıkarabiliriz.

Yeni yıl mevsiminde her evin girişindeki çift kanatlı kapılar iki muhafızın resimleriyle süslenir: Mên Shên. Bu ikisi genellikle ellerinde kılıçları, okları veya mızraklarıyla askeri kıyafetler içinde resmedilir ve bütün kötü güçleri defettiklerine inanılır. Muhafızlar ülkenin farklı bölgelerinde farklı biçimlerde resmedilir. *Fêng Su T'ung*'a göre Chêng Ching'in en eskisi, uzun bir kıyafetle kılıç taşıırken tasvir edilen eski bir savaşçıdır. Bir başka eski tasvir, cesur bir maceraperest olup MÖ 227'de ölen Ching Kê'ye attır. Chin Beyi'ni öldürmeyi planlamış ama buna teşebbüs ettiğinde hayatını kaybetmiştir. İki kardeş Shu Yü ve Yü Lei, geçidin muhafızları olarak resmedilirler fakat onlar hakkında eski çağın meşhur savaşçıları olmaları dışında fazla söylenti yoktur. Tang hanedanının ilk imparatorundan itibaren Chin Chiung ve

Hu Ching-tê en çok iki muhafız olarak temsil edilmiştir. İkisi, imparatora ağır hastalığı süresince geceleri kötü ruhlar tarafından rahatsız edildiğinde hizmet eden devlet adamlarıydı. İmparatorun sarayının kapısında gece boyunca nöbet tutmaya yemin etmişlerdi. Nöbetleri sırasında hiçbir ruh imparatorun uykusuna ilişmemiş olsa da bu durum vezirlerinin sağlığından mahrum kalmalarına yol açmıştır. Birkaç gün sonra imparator saraya bir ressam çağırarak gerçek varlıklarıyla aynı etkiye sahip olacağı umuduyla iki vezirinin portresini yaptırmıştır. Portreleri kapılara astırmış, beklediği gibi bu portreler kötü ruhları kovmada vezirlerin kendisi kadar etkili olmuştur. Bu gelenek hızlı bir şekilde yaygınlaşarak günümüze kadar ulaşmıştır. Devlet konutlarında ikisi asker, ikisi sivil olmak üzere dört muhafız bulunmaktadır.

Aileler, yeni yılın ilk günlerinde, genellikle ilk ayın beşinci veya sekizinci gününde, genellikle zenginlik tanrısı Ts'ai Shên'e tapınırlar. Çoğunlukla eve girmeyi arzulayan bir ziyaretçi olarak tasvir edilir ve ona hürmetini sunanlara dağıtmaya hazır olduğu hazinelerini taşıyan hizmetçiler eşliğinde gider. Bu tanrının kökeni, Siçuan'daki O-mei dağında yaşayan ve Zhou hanedanını kuran insanlarla mücadelede Shang hanedanına büyülerle

Kapıların Muhafızları, Mên Shên

Zenginlik Tanrısı, Ts'ai Shên

destek veren Chao Kung-ming isimli bir keşişe dayanmaktadır. Chiang Tzu-ya, Zhouların davasına hizmet ederken Chao Kung-ming'in Shanglara vermekte olduğu doğaüstü desteği yok etmek zorunda olduğuna karar vermiştir. Chiang, yirmi gün boyunca büyümlü sözler söylemeden önce Chao'nun hasırdan bir kuklasını yapmıştır. Yirmi birinci gün, şeftali ağacından yapılma bir oku ve dut ağacından yapılma yayıyla kuklayı kalbinden vurmuştur. Tam o anda düşman kampında bulunan Chao Kung-ming, ölümcül bir hastalık tarafından ele geçirilip ölmüştür. Yüan Shih, Tient Tsun'un bir sonraki ilahi ziyareti sırasında

Chiang Tzu-ya'ya merhum Chao Kung-ming'i tanrının huzuruna getirmesi emredilmiştir. Chiang, Chao'yu öldürdüğü için pişmanlık duyup onu övmüş, hayatındaki erdemleri sıralamıştır. İlah namına Yüan Shih Chao Kungming'in kutsandığını bildiren bir ferman ilan edip onu "Zenginlik Bakanlığı"nın başına getirmiştir. Bu hikâyeden *Fêng Shên Yen I*'de bahsedilmektedir. Zenginlik tanrısına ailecek tapınılmasına ek olarak pek çok tapınak, özellikle ilk ay boyunca adına tüstü yakılan zenginlik tanrısının tasvirleriyle donatılır.

Evin iç kısmı, (*tsê*) hu tabiriyle tarif edilen evin dış kısmından ayrılır. Evin iç kısmına ayrıca *chung-liu* da denilir. Aslında bu, tepelerin yan taraflarında oyulmuş evlere ışık ve hava ge-

tiren hava boşluğudur. Honan, Shansi ve Shensi tepelerindeki bu oyulmuş evlerde pek çok insan yaşar. Evin ortasındaki bu hava boşluğu, aile tanrısının yerleştiği ve tanrının boşluğunun adıyla (Chung-liu) biline geldiği yerdir. Ülkenin tuğladan yapılan olağan evlerin bulunduğu kısımlarında ev halkının tanrısı için genellikle Tsê Shên ismi kullanılır. Bu âdetin kökeni hakkında bir anlatı bulamadım fakat şüphesiz en eski dönemlerden beri varlığını sürdürmüştür. Bu ilah hiçbir zaman özel bir kişiyle ilişkilendirilmemiştir.

Tso Chuan'da bahsedilen bir aile merasimi daha vardır. Buna göre yeni bir yere taşınan kimseler orada daha önce yaşayan herkes için bağış verirler. Evlerini kurdukları yerde onlardan önce sayılamayacak kadar çok nesil yaşamıştır. Bu âdetin amacı, yeni ailenin yaşamaya geldiği bu belirli noktada daha önce yaşayıp ölmüş olanlara hürmet göstermesidir.

Doğum günü kutlamalarında bir yıldız ilahı olan uzun ömür tanrısı Shou Hsing'e kurbanlar verilir. Bu ilahın ismini aldığı yıldız, gökkubbedeki en parlak ikinci yıldız olan Cana-

Zenginlik Tanrısı, Chao Kung-Ming

Chiang Tzu-Ya

pus ile özdeştir. Yıldız gökyüzünde görüldüğünde ulusal huzur sağlanmış demektir; gökyüzünde görülemediğinde korkunç felaketler gerçekleşebileceğine inanılır. Han hanedanı kayıtlarına göre bu ilaha MÖ 246'da Çin hanedanından Shih Huang tapmıştır. Tang ve Ming hanedanlarından imparatorların Shou Hsing'e taptıklarını gösteren başka kayıtlar da vardır. Günümüzde kâğıt üzerine çizilmiş veya ipek ya da saten üzerine özenli bir şekilde oyulmuş tasvirler doğum günü merasimlerinde kullanılmaktadır. Şimdilerde, uzun alınlı, sivri kafalı, bir elinde kanca diğer elinde şeftali tutan ve sürücüsünün yüzünü görebilmesi için kafası ters dönebilen bir karaca yavrusuna binen yaşlı bir adam olarak tasvir edilmektedir. Çoğunlukla mutluluk ve refah ruhlarıyla ilişkilendirilir ve bu yüzden bu üçlü Fu-shou-lu diye bili-

Uzun Ömür Tanrısı Shou Hsing,
Nan-Chi Lao-Jên

nir. Ayrıca “Güney Kutbundaki Yaşlı Adam” (Nan-chi lao-jên) olarak da adlandırılır. Uzun bir ömür Çinliler tarafından insani lütufların en büyüğü olarak kabul edilir.

Seyahate çıkmayı tasarlayan aile üyeleri tarafından tapınılan bir diğer ailevi ilah, yol tanrısı Hsing Shên'dir. Bu tapınmanın kökeni tarih öncesi zamanlara dayanıyor. Efsanevi imparator Huang Ti'nin oğlunun adı Lei idi. Lei sürekli olarak yollardaydı ve ölümü de bir seyahat sırasında gerçekleşti. Bunun ardından yolcuların korucusu olarak ilahlaştırıldı.

Çinliler arasında çoluk çocuk arzusundan daha dikkate değer bir özellik yoktur. Tapınaklara hac yolculukları yapılır ve hayırlı karşılıkları için ilahlara dualar edilir. Böyle bir tapınmanın başlıca örneği bir Budist ilahı olan merhamet tanrıçası Kuan Yin'dir. Kuan Yin'e tapma Altı Hanedan döneminden başlamıştır ve günümüzde ülkenin tamamında tapınılmaktadır. Bu tanrıya tapma, MS 960'ta Sung hanedanının kurulduğu dönemde çoktan geniş çaplı hale gelmiş olsa da yabancı bir tanrıçanın yerini Çinli bir ilahın alması için bir girişimde bulunulmasına engel olmamıştır. Sung hanedanının ilk imparatoru Chang Hsien çocuk sahibi olmak için hitap edilmesi gereken bir ilah pozisyonuna yükselmiştir ama bu çabalar sonuç vermemiştir. Chang Hsien'in kimliği konusunda birbiriyle çelişen hikâyeler vardır. Bu hikâyelerden birisinde bu ilahın isminin, ilk Sung imparatorunun cariyesi olması için Siçuan'daki Shu devletinin son hükümdarı olan Mêng Chang'ın cariyeliğinden çıkartılan Fei Hanım tara-

Chang Hsien

findan imparatora bahşedildiği ifade edilmektedir. Muhtemelen ilk eşine ait olan odaların kapı aralığına asılan bir portresi vardır. Bu portrenin kime ait olduğu sorulduğunda zeki kadın, Beş Hanedan döneminde yaşamış bir keşiş olan Chang Hsien'e ait olduğu cevabını vermiştir. Bir başka hikâyede portrenin Tang hanedanının kurucularından birine ait olduğu ve Chang Hsien isminin bu kadın tarafından verilen sahte bir isimden ibaret olduğu anlatılmaktadır. *Su Lao-ch'üan Tsi* isimli bir şiir derlemesinde Chang Hsien'in tam adının Chang Yüan-hsiao olduğu ifade edilir. Chang Hsien, Siçuan eyaletinde bulunan Mei-shan'ın bir yerlisidir ve Siçuan eyaletindeki Kuan bölgesinde Ching Chêng Dağı'na bir keşiş gibi tefekkür etmek için inzivaya çekilmiştir. Bu şiirin yazarı, Chang Hsien'e ettiği duaların karşılığında iki çocuk sahibi olmuştur. Chang Hsien'in ruhunun, Siçuan eyaletinde Chiung Chow'da Chia Hsien köşkünde ikamet ettiği farz edilir. Chang Hsien ile ilgili bütün iddialar Siçuan eyaletiyle

bağlantılıdır ve Çin'in bu bölümünün özel bir muhafızı olarak değerlendirilebilir. Tatar yayı ve ok taşıyan soylu bir insan olarak tasvir edilir. Kafasının üzerinde içinde güneşin ve kutsal köpeğin görüldüğü bulutlar vardır. Bu köpeğin tutulma sırasında güneşi bir çırpıda yiyip yuttuğu farz edilir. Dua edenleri çocuk sahibi yapma özelliğinin yanı sıra felaketleri de engelleyebiliyordu. *Pai-tzu Tang*'ta (Bütün Çocuklara Ait Salon) merkezi bir konumu vardır fakat bu tanrıya tapınma hiçbir zaman geniş alana yayılmamıştır. Yukarıda anlatılanlar bir imparatorun, yabancı tanrıça Kuan Yin yerine memleketinde tapınılabilecek tamamen yerel bir ilahı geçirmesindeki başarısızlığının müstesna bir örneğidir ve bahsedilmeyi hak eder. Fakat bu defa imparatorluk iltiması, insanları daha önceki inançlarından döndürmede başarısız olmuştur.

Sekizinci Bölüm

Büyük Ulusal Kahramanlar

Çin'in mitolojik kahramanlarından hiçbiri, *Li Sao* (Derde Düşmek) şiirinde Ch'ü Yüan'ın (MÖ 332-295) ölümsüzleştirdikleri kadar popüler değildir. Chü Yüan yerlisi olduğu Chu devletinde yüksek bir makama gelmiştir fakat sudan sebeplerle suçlanmış ve hayal kırıklığını şiirine yansıtmıştır. İnzivaya çekilerek sakin bir hayat sürmüş, nihayetinde beşinci ayın beşinci günü nehre atlayarak intihar etmiştir. Hemşerileri intihar ettiği tarihte her yıl anısına kurbanlar sunarlar ve bu âdet yavaş yavaş yayılarak "Beşinci Ay Festivali"ne veya daha çok kullanılan ismiyle "Ejderha Festivali"ne dönüşmüştür. *Li Sao*'nun en ilgi çekici kısmı, on bir kahramanın göklere çıkarıldığı "Dokuz Şarkı"dır. Anlatıdaki on bir kahraman gerçekte yalnızca dokuz tanedir, zira Ssu Ming biri büyük diğeri küçük olmak üzere iki kişiliğe bölünmüştür. Hsiang Chün başlığı altında Yao'nun iki kızından, her biri ayrı bir şahsiyet olarak bahsedilmiştir. Bu dört başlık edebi kaynaklarda iki başlıkta birleştirilirse, "Dokuz Şarkı" gerçekte dokuz kahramanla bağlantılıdır. Bu kahramanların hepsi aslen Chu devletindendir (günümüzde Hupeh ve

Ta Ssu Ming

Hunan'ın parçası), ama şiirin popülerliği sayesinde ulusal çapta bilinir hale gelmişlerdir. Bu kahramanlar yalnızca şiirde ün kazanmamışlardır, ünlü sanatçılar tarafından da resmedilmişlerdir. Sung hanedanından Li Kung-lin tarafından resmedilen “Dokuz Şarkı”, Pekin'deki devlet müzesinde sergilenmektedir ve İmparator Chien Lung'un “Dört Nefis Nesnesi”nden (*ssu mei chü*) birisidir. Bu kitapta verilen kahramanların çizimleri Li'nin yapmış olduğu resimlerden alınmıştır. Aşağıda dokuz kahramanın her biri hakkında kısa açıklamalar verilmektedir:

1) Tung Huang T'ai I: Doğu imparatoru olarak Chu'nun doğu kısmında tapınılmaktaydı.

2) Yün Chung Chün: Bulutların tanrısıdır.

3) Hsiang Chün: Hsiang'daki (günümüzde Hunan) su yollarının tanrısıdır.

(a) İmparator Yao'nun iki kızı Hsiang Fu-jên: Büyük olanın ismi Wo Huang, küçük olanın Nü Ying'dir. İmparator Shun'un

imparatoriçesi ve eşi olmuşlardır. Mezarlarının Hunan'daki Tung-ting gölündeki Hsiang Shan isimli bir adada olduğuna inanılmıştır. Çin hanedanından imparator Shih Huang'ın gölü geçmeye çalışırken kuvvetli bir rüzgârla adaya sürüklendiği söylenir. İmparator çok öfkelenmiş ve ada üzerindeki bütün ağaçların ve fundaların yok edilmesini emretmiş. Böylece geniş bayırlar cansız bir hale bürünmüş.

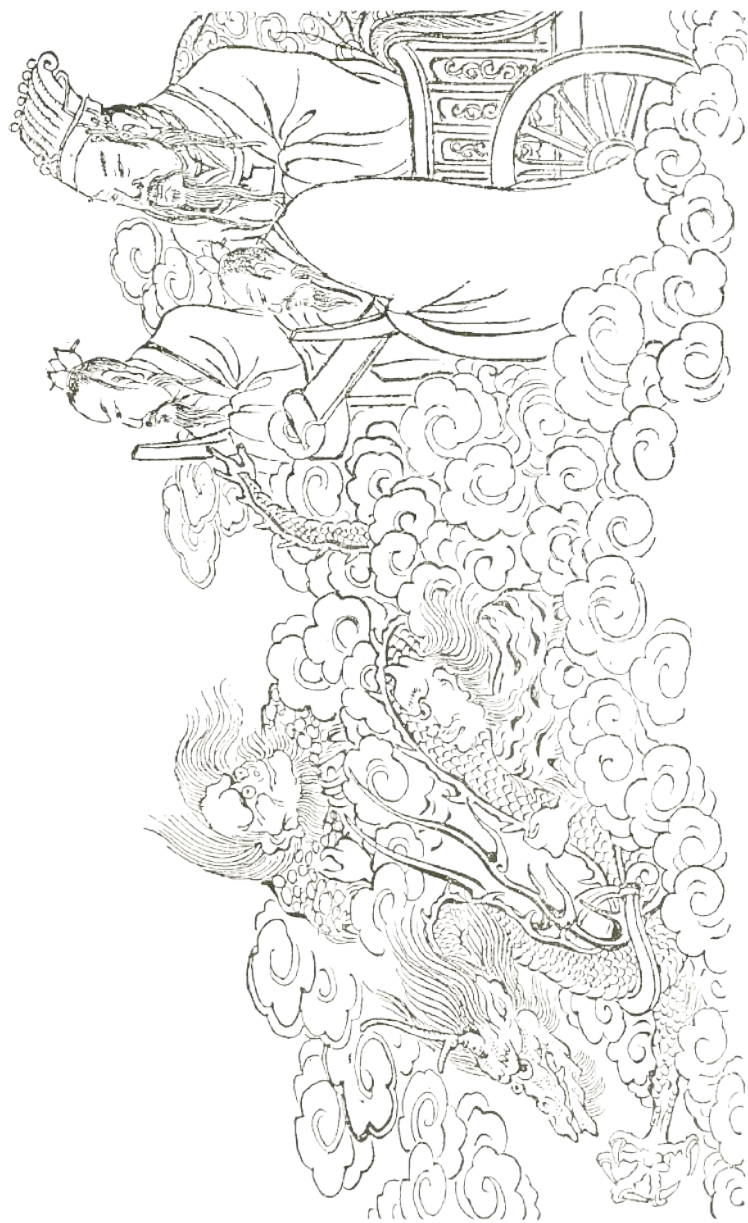
(4) Ssu Ming: Hayatın ve ölümün efendisi, insanlarla ilgili olayların denetlenmesinde Yüce Tanrı'nın yardımcısı, erdem muhafızı ve kötülüğün düşmanıdır. Bu ağıtta Ssu Ming, biri

Hsiao Ssu Ming

yaşça büyük diğeri küçük iki varlığa bölünmüştür. Dolayısıyla Shang Tai ve Wên Châng gibi iki yıldız ilahına gönderme yapıldığı yönünde yanlış yorumlanmasına sebep olmuştur. Tek kişiyi kıdemli ve kıdemsiz yargıçlara bölmek, muhtemelen etkili olması için yapılan bir dil oyunudur. Bu ağıtta aynı şekilde Hsiang Cühun, Hsiang Fu-jên'den, bu ikisi genellikle Hsiang Chün isminde birleşiyor olsa da ayrılmıştır.

(5) Tung Chün: Doğu'da doğan güneşin tanrısıdır.

Tung Huang Tai I

(6) Ho Po: Chuang Tzu'nun ifadesine göre Sarı Nehir'in tanrısıdır. İnsan formundadır. Bu isim sular tanrısının (Shui Shên), balıklar tanrısının (Yü Po) ve Fêng I ile Shui I denilen diğer iki su tanrısının isimlerinin yerine kullanılabilir bir özelliğe sahiptir. "Dokuz Şarkı"da bu başlık altındaki şiir, Ho Po tarafından yapılan bir yolculuktan bahsetmektedir. Bu yolculukta Ho Po'ya, sudan kurtardığı ve "balık pulu evi"ne (yü lin wu) götürülen bir bakire eşlik etmektedir.

Yün Chung Chün

(7) Shan Kuei: Dağlarda yaşayan bir iblistir. Giles'in bu şiirin tercümesini verdiği *Çin Edebiyatı* isimli çalışmasının bu iblisi tarif ettiği kısmı şu şekildedir: "Bana öyle geliyor ki tepelerde yaşayan bir peri vardı; salkımlara sarılmış, sarmaşıklarla kuşanmış büyüleyici çehresinde gülümseyen dudaklarıyla şahlanıp dörtnele koşan vahşi bir kedi olan kızıl bir leopara binen bir savaş arabasına yaslanmış sinameki sembolleriyile ve orkideyle örtünmüş, çevresi açelyayla kuşatılmış tatlı çiçeklerin güzel kokusunu seçerek yüreğinde bir anıyı geride bırakıyor."

8) Kuo Shang: Ülkesi için canını veren bir vatanseverdir. Şiirde anlatıldığına göre bu vatansever "kara bulutlar kadar kalın" bir yığın düşmana göğüs germiştir.

Hsiang Chün

9) Li Hun: Hayatı pahasına merasimi hatasız bir şekilde gözlerkenki sabrından dolayı tapınılan teşrifatçı bir karakterdir.

Bu dokuz kahraman Ch'ü Yüan zamanından beri pek çok şair tarafından övülmektedir ve onları tasvir ederken kullanılan şiirsel ifadeler çok sayıda şiirde yeniden inşa edilmiştir. Bu figürler, edebiyatçılar için ulusal kahramanlar olsa da sıradan insanlar arasında hiçbir zaman popülerlik kazanmamışlardır. Yalnızca mitolojik karakterler olarak kalmışlardır.

Hsiang Fu-Jên

Bu kahramanların aksine, haklarında pek az mit bulunsa da hayatlarıyla gizeme ve büyüye olan inanca büyük katkı sağlayan üç tarihi karakterden bahsetmemiz gerekiyor. Bu üçlünden ilki Chan Liang'tır. Kısa ömürlü Çin hanedanının sonlarında (MÖ 209) Liu Pang ve Hsiang Chi isimli iki askeri lider, hakimiyet mücadelesine girişmiş ve uzun bir süre Hsiang Chi zaferi hep elinde tutmuştur. Nihayet Liu Pang'ın babası ve eşinin sağladığı Kuang Wu barış şartlarında anlaşmaya varılmıştır. Anlaşmaya varmalarıyla Liu Pang'ın bu anlaşmayı bozup Hsian Chi'ye saldırması bir olmuştur ve onu kısa sürede mağlup etmiştir. Liu Pang kendisini, tarihe adını pek çok başarıyla yazdıran Han hanedanının imparatoru ilan etmiştir. Bu güç zamanlardan ilginç bir kişilik çıkmıştır: Chang Liang. Adını ilk defa Po Lang Sha'da (Honan eyaletindeki Yang-wu) büyük Çin imparatoru Shih Huang'a karşı düzenlediği suikast girişimiyle duyurmuştur. Bu başarısız girişimin ardından Kiang-su eyaletinde gizleneceği bir yere çekilmiştir. Liu Pang'ın hizmetine girmiş, tavsiyesi üzerine Kuang Wu barış antlaşması bozulmuştur. Liu Pang imparator olunca başarısının asıl sebebinin Chang tarafından verilen bilgece nasihatler olduğunu ilan ederek Chang Liang'ı marki rütbesi-

Tung Chün

Ho Po

ne yükseltmiştir. İmparator daha sonra Chang'ı “Üç Kahraman”-dan (San Chieh) birisi yaparak onu onurlandırmıştır. Bahşedilen onurlardan sonra Chang, *Lieh Hsien Chuan*'da yazdığına göre efsanevi Shên Nung döneminde yağmurun efendisi olan “Chih Sung Tzu'yu örnek alarak” dünya nimetlerinden vazgeçmiştir. Yeme içmeden sakınıp ölümsüzlüğün peşine düşerek kendisini Huang Ti ve Lao Tzu'nun öğretilerini incelemeye adanmıştır. Ayrıca sekizinci kuşaktan torunu Chang Tao-ling'in kendisini simyanın gizemlerine adanmasının başlıca sebebidir.

Han hanedanının son dönemlerinde meydana gelen ve ülkenin Shu, Wei ve Wu olmak üzere üç krallığa (San Kuo) bölünmesiyle sonuçlanan kışkırtıcı olaylar sonrasında savaş tanrısı haline gelen Kuan Yü ortaya çıkmıştır. Bu olaylar daha detaylı bir şekilde on dördüncü bölümde anlatılmıştır. Kuan Yü, Liu Pei'nin yeminli kardeşıydı ve çalkantılı kariyeri boyunca yanından ayrılmamıştı. Hsia-pi'nin (günümüzde Kiangsi eyaletindeki Hsü Chow) yönetimi ona verilmiş ama Tsao Tsao'nun Liu Pei'ye tattırdığı mağlubiyet sırasında esir düşmüştür. Tsao Tsao, Kuan Yü'ye saygıda kusur etmemiştir. Kendisine karşı nazik davranılmasından etkilenen Kuan Yü, Yüan Shao saldırdığında Tsao

Tsao'nun yanında yer alıp Yüan Shao'nun generallerinden birisi olan Yen Liang'ı kendi elleriyle öldürmüştür. Bu şekilde minnettarlığını gösterdikten sonra Tsao Tsao'ya saygı dolu sözcüklerle yazdığı bir mektupla mevkisinden ayrılp kan kardeşi Liu Pei'nin sancağına geri dönmüş. Liu Pei'ye Orta Çin'deki seferlerinde destek olmuş, Hsiang Yang ile Ching Chow (günümüzde Hupeh eyaletinde) onun sorumluluğuna verilmiştir. Bu görevdeyken cömert yönetimiyle büyük bir ün kazanmıştır. Kuan Yü, Wu Krallığı'nın kurucusu Sun Chüan tarafından yönetilen bir saldırıda hayatını kaybetmiştir. Sung hanedanından İmparator Hui Tsung (MS 1100-1126) Kuan Yü'yü "Chung Hui Beyi" sıfatıyla soylular sınıfına almıştır. Hui Tsung'un halefi Chin Tsung, Sung hanedanının Kai-fêng'ten Hangchow'a kaçtıkları dönemde onu prens rütbesine yükselmiştir. Ming hanedanından İmparator Wan Li (MS 1573-1620), Kuan Yü'ye "cennetin vatansever hizmetkârı ve ülkesinin muhafızı" (Hsieh tien hu kuo chung i ta ti) unvanını vererek onu ilahlaştırmıştır. Mançu hanedanından Chien Lung'un hükümdarlığı sırasında (MS 1736-1796) bu unvan sadeleştirilmiştir ama Kuan Yü hanedanın koruyucusu haline getirilerek daha fazla itibar görmüştür. 1914'te cumhuriyet

Shan Kuei

Kuo Shang

yöntemi, askeri tapınaklarda Yo Fei ve Kuan Yü adına kurbanlar verilmesi gerektiği yönünde bir kanun çıkarmıştır.

Tang hanedanından İmparator Hsün Tsung'ın (MS 713-756) başına gelen güçlükler zamanında Çin'in ünlü generallerinden biri olan Kuo Tzu-i ön plana çıkmıştır. İmparatoriçe Yang Kuei-fei çevresinde gelişen yönetimdeki yozlaşma, bir süre kendisini Yen hanedanından İmparator Hsiung olarak kabul ettiren (günümüzde Chihli eyaletinde) An Lushan'ın isyanıyla sonuçlanmıştır. Ayaklanmaya karşı dahice seferler düzenleyen Kuo Tzu-i, kaybedilen bütün toprakları geri kazanmayı başarmıştır. Targular ve Turfanlara karşı mücadele vermiştir. Yirmi yılı aşkın bir süre boyunca elindeki üstün askeri güçle sefahat düşkünü imparatora tamamen sadık kalmıştır. Astlarını seçerken hiçbir zaman adam kayırmamıştır ve birliklerinin insanlara saldırmasına müsaade etmemiştir. İmparator kızını komutanın oğluyla evlendirmiştir. Hizmetinde bulunduğu Tang hanedanının imparatorlarının her biri ona saygı duymuş ve güvenmiştir. MS 781'de seksen beş yaşında ölmüştür. Boyunun iki metreyi

Savaş Tanrısı Kuan Yü

aştığı ve dolayısıyla komutana yaraşır bir görünüşü olduğu söylenir. İmparator Tai Tsung tarafından 763'te Fên-yang Prensi yapılarak soylu sınıfa yükseltilmiş ve İmparator Tê Tsung tarafından kendisine "İmparatorluğun Babası" (Shang Fu) unvanı verilmiştir. Ölümünden sonra kendisine "Vatansever Militarist" (Chung Wu) unvanı verilmiştir. Zenginlik tanrısı gibi ona da pek çok yerde tapınılır. *Shên Hsien T'ung Chien*'te yazılanlara göre bu tapınmanın kökeni Kuo Tzui'nin "Dokumacı Kız" (Chih Nü) tarafından ziyaret edilmesidir. Bu kız, yedinci ayın yedinci gününün gecesi Kuo Tzui tam uyumaya çekilmek üzereyken ona gözükp söyle demiştir: "Sen zenginlik ve uzun ömür tanrısısın. Her türlü zenginlik ve şeref senin olsun."

Bir diğer büyük vatansever Yo Fei (MS 1103-1141) idi. Yo Fei, Sung hanedanı döneminde Nü-chên Tatarlarının kuzey sınırlarına musallat oldukları bir zamanda yükselmiştir. Tatarlar

Kuo Tzû-ı

o kadar güçlenmiştir ki Sung-lar onlarla aşağılayıcı bir barış yapmak zorunda kalmışlardır. Anlaşmaya göre kuzey eyaletleri Tatarlara verilmiş ve Tatarlar MS 1115-1234 yılları arasında hüküm süren Chin hanedanını kurmuşlardır. Yo Fei, Sunglara hizmet eden dürüst ve sadık bir subaydı ve onlar için mücadele ederken hain Chin Kuei tarafından tutsak edilip öldürülmüştü. Ölümünün ardından prens sıfatıyla soylulaştırılmış ve Hangchow'daki Batı Gölü'nün sahilindeki türbesi baş tacı edilmiştir. 1914'ten beri ismi askeri tapınaklarda Kuan Yü'nün ismiyle ilişkilendirilip anısına ülke genelinde kurbanlar verilmektedir.

Burada anlattıklarımız Çin'in büyük kahramanlarından yalnızca birkaçıydı. Tarihi olarak aynı öneme sahip olan farklı kahramanlar da seçilebilirdi ama burada bahsettiklerimizi seçme sebebim hem edebiyattaki hem de popüler gelenekteki yerlerinin önemli olması.

Dokuzuncu Bölüm

Hayvanlar ve Bitkiler Âlemi

Li Ki'de yazdığına göre Çin mitolojisinde yardımsever veya ruhani dört tane hayvan (*ssu ling*) vardır. Bunlar; tek boynuzlu at (*ch'i-lin*), anka kuşu (*fêng-huang*), tosağa (*kuei*) ve ejderha (*lung*). Tek boynuzlu at dört ayaklıların, anka kuşu bütün kuşların, tosağa bütün yumuşakçaların, ejderha bütün pullu hayvanların lideridir. Turna, tilki, kaplan gibi Çin mitlerinde karşılaştığımız başka hayvanlar da vardır ama ruhani dörtlü en önemlileridir.

Tek boynuzlunun bir geyik vücuduna, bir öküz kuyruğuna ve bir atın toynaklarına sahip olduğu söylenir. Kafasının ortasından çıkan ince bir boynuzu vardır. Sırtı beş renkli, karnı sarıdır. Canlı bitki yemeyip yeşil otlaklar üzerinde asla gezinmez. Diğer hayvanlara karşı son derece naziktir. İyi hükümdarların ve bilgelerin doğumunda ortaya çıktığı söylenir. Üzerinde görülen herhangi bir yara felaketin habercisidir. İlk defa MÖ 2697'de Sarı İmparator'un bahçesinde görülmüştür. Sonraları iki tane tek boynuzlu, İmparator Yao'nun başkenti Ping-yang'da ikametlerine yerleşmişlerdir. Daha da sonra bir tanesi Konfüçyüs'ün

annesine Konfüçyüs'ün doğumundan önce gözük müştür. Kadın müjde olarak üzerinde geleceğin bilgesini öven bir ibarenin olduğu yeşim bir tablet kusmuştur. Konfüçyüs'ün ölümünden bir süre önce bir arabacı bir tek boynuzu sakatlamış, dolayısıyla Konfüçyüs'ün yakın zamanda öleceğinin işareti olmuştur. Erkeğine *chi* ve dişisine *lin* denir. İki karakterin birleşimi genelleyici bir terim olarak kullanılır.

Anka kuşu gizemli olduğu gibi aynı zamanda kuşların en güzeli dir. Tüyleri beş rengin karışımından oluşur ve beş notadan oluşan bir harmoniyle tatlı tatlı öter. Kökeni güneşe dayanır ve etkin özü, Yang'ı veya doğayı temsil eder. Bir başka söylenceye göre bilgelerin diyarında yaratılmıştır. Yalnızca Kunlun dağlarından akan en temiz suda yıkanır ve geceyi Tan mağarasında geçirir. Nefis kuyruğuyla yaklaşık iki metreyi bulabilir. Nereye giderse gitsin, diğer üç yüz altmış kuş türü ona saygı duruşunda bulunmak için toplanır. Tek boynuz gibi Huang Ti zamanında, Shao Hao ve Yao imparatorlarının hükümdarlıkları döneminde (MÖ 2597-2514) ortaya çıktığı söylenir. Ortaya çıkışı refaha işaret eder ve ülke dışına ne zaman çıksa felaket baş gösterir. Kısmetli hükümdarlara gözükmesiyle ilgili pek çok anlatı vardır. Bunlardan sonuncusu Ming hanedanının kurucusu Hung Wu'nun (MS 1368-99) babasının Fêng-yang'daki (Anhui eyaletinde) mezarında gerçekleşmiştir. Bu olay, hükümdar için doğum yerinin anka kuşunun ismini oluşturan iki karakterden biri olan *fêng* karakterini içermesi bakımından hayırlı bir işaret olarak değerlendirilmiştir.

Tosbağa, Çin tarihinin doğuşundan gelen kehanetle ilişkilendirilmekteydi. Kabuğu güçlü bir ateşte ısıtıldığında ortaya çıkan çizgilerden veya çatırtılardan gelecek hakkında kehanette bulunuluyordu. Bu gelenek, Sarı İmparator Huang Ti döneminde çoktan popüler bir hal almıştı. Yüce İmparator Yü (Ta Yü), Lo Nehri'nden çıkan ve kabuğunun üzerinde az önce anlatıldığı gibi kehanetle ilgili ideogramlar bulunan bir tosbağa görmüştür. *Li Ki*'de (Ritüeller Kitabı) ve diğer klasik eserlerde

Anka Kuşu

tosbağadan sıklıkla bahsedilir. Bu hayvan antik dönemden günümüze kadar her daim saygı görmüştür. Doré, Sarı Nehir'in su yollarını koruduğu için tosbağaya minnettarlık göstergesi olarak bir kurban sunulmasını emreden ve merhum Li Hung-chang'a verilen bir imparatorluk fermanından bahsetmektedir. Antik zamanlarda büyük bir tosbağa (*yüan kuei*) "Dokuz Ayaklı"ya sahip olmayla aynı şekilde imparatorluğun kontrolünün bir sembolü olarak değerlendiriliyordu. Bu analogi edebiyatta uzun ömürlülüğün sembolü olarak turna ile birleşmiştir. Tosbağanın başka bir sembolik anlamı daha vardır: Haklı galibiyet. Kuei Shê, resminde tosbağa ile yılan arasında tosbağanın galip çıktığı ölümcül bir mücadele tasvir etmektedir. Bu resimde tosbağa doğruluğun yılan ise kötülüğün gücünü temsil etmektedir. Yapısının uygunluğundan dolayı tabletlerin yerleştirildiği sütun tabanı (*kueifu*) olarak kullanılır. Üzerinde bir kayıt olduğunu bildiğim bu tarz tabletlerin en eskisi Sung hanedanından Chun Hua'nın hükümdarlığı döneminde (MS 990-995) yapılmıştır.

Üzerine *Hsiao King*'den (Evlada Yakışır Takva Klasığı) alınma pasajlar işlenmiştir. Tosbağaya harikulade güçler atfedilir. *Shui King*'de (Su Klasığı) yüz yaşına gelen bir tosbağanın insanlarla sohbet edebildiği yazar. Bir başka kitapta Wu hanedanının ilk imparatoru olan Sun Chüan'ın döneminde (MS 181-252) Ching-hua bölgesinde (Chehkiang eyaletinde) Yung Kang'da yaşayan bir adamın tepelerde dolaşırken büyük bir tosbağa yakaladığı anlatılır. Adam tosbağayı eve götürürken ansızın karanlık bastırır. Bir kanalın sahilinde bulunan dut ağacına bağlı bir tekneye sığınır. Adam gece boyunca ağacın tosbağa ile konuştuğunu duyunca ürkererek söyle demiştir: "Tosbağa, sen kesinlikle ölmelisin!" Tosbağa buna şöyle cevap vermiştir: "Bütün bunlar uğursuz bir günde götürüldüğüm için gerçekleşiyor." Tosbağa yeni kurulmuş olan Wu hanedanının geleceğiyle ilgili doğru çıkacak kehanetlerde de bulunmuştur. Bir iftira ifadesi olarak kullanıldığına tosbağanın ismi boş yere anılmış olur. Bir sözün suistimal edilmesi, birine tosbağa diye seslenmekte olduğu kadar kötü kullanılamaz. Tosbağa kelimesinin bu şekilde kullanılmasının kabul gören açıklaması, hiçbir yasal statüsü olmayan ve toplum dışına itilmiş sınıfın (*lo hu*) Tang hanedanı döneminde kafanın etrafında düğümlenmiş yeşil bir kıyafet giymek mecburiyetinde olmalarıdır. Bu sınıfa ait yozlaşmış erkekler, eşlerine ve kızlarına fahişelik yaptırarak geçimlerini sağlarlar. Bu durum ahlaksızlığın en uç noktası kabul edilirdi. Tosbağanın kafası yeşil olduğundan bu sınıftan kişilerin yeşil kafalarının bir sembolü haline gelmiştir. Dolayısıyla birine tosbağa diye seslenmek aslında o kişiyi insanoğlunun en aşağılık sınıfına layık görmek ve piç diye isimlendirmek anlamına geliyordu. Saygın bir anlama sahip olan bir kelimenin bu şekilde suistimal edilmesi, Batı ülkelerinde yemin ederken² tanrının isminin kullanılmasına benzemektedir. Kehanet ritüelleriyle ilgili anlatıda tosbağa hakkında daha pek çok iddia vardır.

2 Swearing, İngilizcede hem küfretmek hem de yemin etmek anlamına gelmektedir (ç.n.)

Dört ruhani hayvanın sonuncusu ejderhadır ama kökeni düşünüldüğünde bu sınıf içerisinde birinci sıraya yerleştirilmesi gerekir. Bunlar, MÖ 2852'de Fu Hsi'ye Sekiz Diyagramı getiren bir ejderha-at ve nehirde Sarı İmparator tarafından görülen bir çift ejderhaydı. Ejderhalar refahın öngörüldüğü uygun zamanlarda görünürlerdi. Ejderhalar kendilerini isteklerine göre görünür veya görünmez kılabilirdi. Ayrıca dış görünüşlerini hem renk hem de boyut olarak değiştirebilirlerdi. Ejderha ilkbaharda gökkubbeye yükselip sonbaharda suya sığınır. İmparatorluk otoritesinin işareti ve sembolüdür.

Beş pençeli ejderha, Mançu hanedanının geç dönemlerinde baş tacı edilerek bir hanedan tescili olarak benimsenmiştir. İmparatorların kullandığı her şey ejderha cinsinden tarif edilmekteydi: ejderha tahtı, ejderha kıyafetleri, ejderha yatağı, ejderha teknesi. Ejderhanın tarif ve tasvirleri çeşitlilik gösterir. Bay Hatch ulusal darphaneler tarafından basılan madeni paraların üzerinde bulunan bir desenin peşine düştüğünde, yüze yakın farklı ejderha örüntüsü bulmuştur. Bununla birlikte boynuzlu ve püsküllü bir kafa, pullu bir vücut, ayaklardaki pençeler gibi bazı ortak özellikler vardır. Bulutların ve yağmurun denetimi ejderhaların elindedir. Ejderha, gök gürültülü sağanaktan önce gelen kara bulutların içinde ortaya çıkar ve bulutlar, çeşitli ejderha şekilleri oluşturur. Büyük veya çok hızlı bir at, ejderha ve bazen de uçan ejderha (*lung fei*) diye isimlendirilir. Bu ifade ahırların tabelalarının üzerinde ve son yıllarda umumi garajlarda sık sık kullanılır. Uzun lafın kisası ejderha, iyi talih alametidir.

Bu dört hayvana ek olarak eski mitlerde önemli bir yeri olan başka hayvanlar da vardır. Bazı söylencelere göre Zhang Daoling, Gök'e yükselirken kaplana binmiştir. Başka hikâyeler onu bir ejderhaya binerken tasvir eder. Lao Tzu'ya göre bir ineğin üzerinde yükselmiştir. Kaplan çoğunlukla kapıların üzerinde koruyucu olarak tasvir edilir. Çok uzun bir ömrü olduğu varsayılır. Tilki, (*hu li*) kurnazlığın sembolüdür ve perilerle ilişkilendirilir. Maymun (*hou*), cadıların ve cinlerin kontrolüne sahiptir. Tav-

Ejderha Lung

şanın (*tu*) ölümsüzlük iksirinin yapıldığı ilaçların geldiği ayda yaşar. *Shan Hai King*'de beyaz bir kafası olan ve genel görünüşü tilkiye benzeyen kutsal köpek (*tien kou*), sırtı çizgili olup bir öküz kuyruğu olan su atı (*shui ma*) gibi pek çok tuhaf hayvandan bahsedilir. İsimleriyle bağlantılı olan sembolik anlamlara sahip dört hayvan daha vardır. Aslan kelimesi, yani *shih*, bunun gibi yansımalı sözcük kullanımına bir örnektir. Bu aynı zamanda öğretmen anlamına gelen kelimeyle aynı şekilde telaffuz edildiği için aslan, öğretmeni ifade eden bir sembol olarak kullanılır. Geyik anlamına gelen karakter *lu* olarak telaffuz edilir ve terfi anlamına gelen karakterin telaffuzuyla aynıdır. Yarasa anlamına gelen sözcük *fu*, mutluluk anlamına gelen kelimeyle aynı şekilde telaffuza sahiptir. Kartal, yani *yin*, duaya karşılık gelen sözcüğün telaffuzuyla aynıdır. Bunların her biri resim yazısında kullanıldığında kendilerine has anlamlarını ifade ederler. Turna kuşu anlamına gelen *hsien ho*, uzun ömürlülüğün, horoz ise kötü güçlere karşı koruyuculuğun sembolüdür. Konfüçyüs'ün bir müridi olan Tsêng Ts'an, uçup giden ve daha sonra çiftiyle geri dönen yaralı bir turnanın canını kurtarmıştır. Her iki turna da ağızlarında bir inci taşımaktadır. Bu incileri merhametinin

karşılığı olarak Tsêng Tsan'a verirler. Burada ele aldığımız daha az önemli hayvanlarla alakalı bazı eski mitler olmasına rağmen peri masallarında (ilerleyen bölümlerde bunlardan bahsedilecektir) ortaya çıkmışlardır ve sembolik anlamlarıyla benzerlik taşırlar. Çoğunlukla Tang ve Sung hanedanları dönemindeki âlimlerin yaratıcılıklarının ürünleridir. Âlimler bu hayvanlarla ilgili masalsı hikâyeleri, Budist misyonerlerin ilahlarının mucizevi güçleriyle ilgili anlatılar vasıtasıyla söz hakkı kazanmasına benzer şekilde, Taocu öğretinin olağanüstü vasıflarına sahip sıradan insanları ifade etmenin aracı olarak kullanmışlardır.

Bitkiler âleminde sahip olduğu düşünülen sihirli güçlerinden dolayı kabul gören birtakım ağaçlar vardır. Şeftali ağacı uzun ömürlülüğün sembolüdür. Bu ağaçlardan birinin (*pant tao*), Hsi Wang Mu'nun sarayının yakınında büyüdüğü ve meyvesinin üç yüz yılda bir olgunlaştığı söylenir. Peri anne, Mu Wang ve Wu Ti gibi gözdesi olan ölümlülere bu meyveden bahşetmiştir. Bahsedilen meyve dut ağacının külleriyle karıştırılınca hastalıklara deva olup ölümsüzlük bahşediyordur. *Fêng Su Tung*'da anlatılanlara göre eski zamanlarda yaşayan Shu Yü (veya Shên Shu) ve Yü Lei isimli iki erkek kardeş kötü ruhlar üzerinde büyük etkiye sahipti. Bir şeftali ağacına bütün şeytani güçleri korkutacak bir tılsım asmışlardı. Bu kardeşler kötü güçleri kavalla uzak tutup onları kaplanlara yiyecek olmak üzere fırlatabiliyorlardı. "Şeftali adamlar" olarak isimlendirilen bu iki kişinin anısına yeni yılda kamıştan otlar kapılara asılır ve kötü güçleri defetmesi için kapı üzerine bir kaplan resmedilir.

Prunus veya erik ağacı (*mei*) da uzun ömürlülüğün simgesidir.

Lao Tzu'nun bir erik ağacı altında doğduğu söylenir. Hem

çam (*sung*) hem bambu

(*chu*) uzun ömürlülüğü

sembolize eder. Sö-

ğüt ağacının, kamış

Tilki

otları gibi kötü güçleri defettiği farz edilir ve bu amaçla kapının üzerine söğüt yaprağı asılır. Bazı çalılar ve bitkiler de sembol olarak kullanılır. İsminden dolayı (*tsao tzu*) hurma ağacı, meyvelerinin içerdiği çok sayıdaki tohum nedeniyle nar (*shih liu*) ve nilüfer (*lien hua*) üremenin sembolü olmuştur. Hurma için kullanılan iki karakter “yavrulamak” anlamına gelen kelimenin iki karakteriyle aynı şekilde telaffuz edilir. Ağaçlara ve çalılara sembolik anlamlar yüklemek Taoizmin Tang hanedanı döneminde organize bir din olarak yükselmesinden beri yaygındır. Günümüzde az önce bahsedildiği gibi sembolik anlamlarıyla yaygın olarak kullanılıyor olsa da bunlara atfedilen hiçbir eski mit bulunmuyor. Taşıdıkları sembolik anlamlar kısmen modern kökene sahiptir diyebiliriz.

Pên Tsao Kang Mu'da yazdığına göre Çin'de yüzlerce şifalı bitki vardır ve iyileştirici özelliklerinden dolayı Çin irfanında meşhur olan birtakım karakterler türemiştir. Bunlardan en popülerleri ilaç tanrısı Yo Wang'tır. Hayatı hakkındaki anlatılardan birisine göre Yo Wang, Hsüan Ti'nin hükümdarlığı döneminde (MÖ 827-781) yaşayan bir keşiş ve Chiu Chên-jên'in öğrencisidir. Mütemadiyen dolanıp durmuş ve en meşhur rastlantısı MS 682'de ölen Sun Ssu-miao ile karşılaşmasıymış. Sun, Shen-si'nin yerlisi olup henüz çok küçükken Lao Tzu'nun öğretilerini inceleyen erken gelişmiş bir çocukmuş. Bir gün Sun, bir çobanın yılan vurduğunu görmüş. Yılanın gitmesine izin vermesinin ödülü olarak kıyafetlerini çıkarıp çobana vermiş. Birkaç gün sonra tarlalarda dolanırken beyazlara bürünmüş bir atlı ona doğru yaklaşmış. Adam atından inip Sun'u selamlamış ve şöyle demiş: “Babam şükranlarını kabul etmen için kendisini ziyaret etmeni rica ediyor, ben onun emri üzerine senin yanına geldim.” Sun'dan atına binmesini istemiş ve kısa sürede bir sarayın girişindeki muhteşem şehre varmışlar. Sun şehre giriş yaptığında kendisini teşekkürlerle karşılayan soylu bir adamla karşılaşmış. Kısa süre sonra genç bir kadın mavi kıyafetli bir çocuğu getirip Sun'a şöyle demiş: “Çocuğum oynamaya gitti ve bir çoban onu

Büyük Hekim Hua T'o

korkunç bir şekilde dövdü. Sen çocuğumun özgürlüğü karşılığında kıyafetlerini verdin, bu yüzden sana teşekkür etmek istiyorum.” Bu çocuk meğer, Sun’un birkaç gün önce kurtardığı yılanmış. Sun, ev sahibinin Ching Yang, güzel evin ise “Su Sarayı” (Shui Kung) olduğunu anlamış. Bu olaydan sonra Sun, ölümsüzlük iksiri hazırlamak ve mucizeler sergilemek gibi işlerle vaktini geçirdiği dağlardaki sessiz evine dönmüş. Hazırladığı bir karışım yılbaşında içilirse vebaya karşı dokunulmazlık sağlıyormuş. Sun, birçok tıbbi kitabın yazarı olarak bilinir. Yo Wang’ın kökeni hakkında bir başka anlatı daha vardır. Wang An-shih’in toprak reformuyla ilgili görüşlerine katılmayan büyük devlet adamı Han Chi (MS 1008-1075), altı veya yedi yaşındayken çok hastalanmış. Birdenbire şöyle bağırması: “Bir köpeğe rehberlik eden bir Taocu var ki o beni iyileştirecek.” Sonra soğuk terler döküp iyileşmiş. *Lieh Hsien Chuan*’da yazdığına göre çocuğu iyileştiren kişi, Tang hanedanından İmparatoriçe Wu Hou’nun

hükümdarlığı döneminde (MS 684-705) yaşayan Chang Shan-c-hün isimli bir Pekin yerlisiymiş. Bu kişi, Taocu büyü sanatlarını icra edip “Siyah Ejder” (Wu-lung) denilen siyah köpeği yanından ayırmazmış. Anlatıya göre Chang, insanlar tarafından “İlaçların Kralı” (Yo Wang) olarak bahsedilen kişiymiş. Çoğunlukla Yo Wang olduğu zannedilen kişi aslında Tsao Tsao’nun hekimi Hua To (ölümü MS 220) imiş. Hayatı boyunca iç hastalıkları için harikulade tedaviler üretip çok sayıda ameliyat yapmıştır. Günümüzde hâlâ doğaüstü güçlerinden yararlanmak isteyen inananlar, türbesine giderek ona dua ederler.

Onuncu Bölüm

Doğaüstü Varlıklar

Doğaüstü varlıklar üç sınıfa ayrılır. En yücesi “Kutsallar”-dan (Shêng) oluşur. Bunlar olağanüstü kabiliyet ve mükemmel erdem sahibi insanlardır. İkinci rütbedekiler “Mükemmeller” (Chên Jên) sınıfına aittir. Bu sınıftakiler Yol veya Tao bilgisi açısından kemale ermiş kişilerdir. Vücutları eter gibi olup havada hızlıca uçabilirler. Bulutların üzerinde bir dünyadan diğerine geçebilir, yıldızlarda yaşarlar. Hiçbir fizik yasası onlar için geçerli değildir ve ölümlülere hükmederler. Üçüncü sınıf “Ölümsüzlerdir” (Hsien veya Hsien Jên). Bunlar vücutları yaşlı olan ama ruhları ebediyen genç kalan münzevilerdir. Kusursuz bir sıhhate, hastalıktan ve ölümden muafiyete sahiptirler ve her türlü mutluluğu elinde tutan bahtlı kişilerdir. Doğaüstü varlıkların bu üç türünün, “Saygın, Kutsal ve Semavi” (Hsien, Shêng, Tien) üçlemesinden bahseden eski klasiklerden alınmış olması mümkün görünüyor.

Kutsal varlıkların başında Taocu üçlemeyi oluşturan “Saf Üçlü” bulunur. Bu üçleme, Budist üçlemenin bir taklidi olmasa da muhtemelen klasik geleneğe dayanmaktadır. *Tso Chuan*,

Taocu Üçleme: Tien Pao, Ling Pao, Shên Pao

“Saygıdeğer Üçlü”den (San Lao, yani Kung Lao, Shang Lao, Lung Lao) bahsetmektedir. *Li Ki*’de “Üç Memur”dan (San Kuan) söz edilir. *Shu King*’de “Muteber Üçlü”den (San Kung, yani T’ai-shih, T’ai-fu, T’ai-pao) bahsedilir. Bunların yanı sıra bir de “Üç İmparator” (San Huang) geleneği vardı. Ayrıca “Saf Üçlü” sıklıkla “Üç Tanrı” (yeşim taşı), Shang (üstün) ve Tai (en yüce) olarak yorumlanır. Taocu panteonunda “Saf Üçlü” şu şekildedir: 1) Yüan

Shih T’ien, “Ebedi”, genellikle T’ien Pao olarak bilinir; 2) Tao Chün, bütün doğaüstü varlıkların başıdır genellikle Ling Pao olarak bilinir; 3) Lao Tzu, bu bağlamda genellikle Shên Pao olarak bahsedilir. Bunlardan ilki “Yeşim Cenneti”nin (Yü Ching) ikincisi “Yüksek Cennet”in (Shang Ching) ve üçüncüsü “En Yüce Cennet”in (Tai Ching) hükümdarıydı. Bu Taocu üçleme listesinde birinci ilah, yani Yüan Shih’ in yeri çoğunlukla Yeşim İmparatoru Yü Huang tarafından alınmaktaydı. San Ching “Dört Muhafız” (Ssu Wei) ile ilişkilendirilir, diğer türlü “Dört Semavi Kral” (Ssu T’ien Wang) olarak bilinir. “Saf Üçlü” üçlemesi Tang hanedanı âlimlerinin bir icadıysa da mitin günümüzdeki halini alması Yüan hanedanı zamanında gerçekleşir.

Shên Hsien Tung Chien’de yazdığına göre üçlemenin birincisi Yüan Shih, “Yüce Yaratıcı”nın (Pan Ku) oğluydu. Yaratma süreci tamamlandıktan sonra Pan Ku yaptığı şeyin sonucunu görmeyi arzular. Ruhu, Fu Yü Tai’nin içine girerir ve “Kutsal Kadın” (T’ai Yüan), “Yüce Kaynak” ile karşılaşır. Bu kadın

seksenine basmış bir bakiredir ve Cho Wo dağında münzevi bir hayat sürmektedir. Yalnızca hava ve bulutlarla yaşamını sürdüren kadın, kendi kişiliğinde doğanın etken ve edilgen güçlerinin birleşimini barındırmaktadır. Pan Ku, kadından büyülenerek vücuduna saf bir ışık demeti şeklinde girmek için bir fırsat yaratır ve kadın hamile kalır. On iki yıl süren hamileliğin sonucunda, doğduğu andan itibaren konuşup yürüyebilen Yüan Shih'i doğurmuştur. Beş renkli bir bulut çocuğun vücudunu sarmıştır. İlah Chên Wu'nun, Yüan Shih'in vücudunda yeniden dirildiğine

Yüan Shih Tien Tsun

inanılır. Chên Wu, karanlık diyarın hükümdarıdır ve tam unvanı Hsüan Tien Shang Ti'dir. Ayrıca "Kuzey Kutbunun Tanrısı" (Pei-chi Chên Chün) olarak da isimlendirilir. Üçlemede Yüan Shih'in yerini almaz fakat büyük Taocu tapınaklarında kendisine bir türbe tahsis edilmiştir. Üçlemenin ikinci kahramanının, Shang hanedanının son hükümdarı olan zorba Chou Hsin adına savaşan bir adam olduğu söylenir. Baştan aşağı sırmayla işlenmiş kırmızı kıyafetler içinde tek boynuzlu bir canavara (*kuei niu*) binerken tasvir edilir. *Fêng Shên Yen I*'de, savaş sanatındaki başarısızlığından dolayı Lao Tzu'nun yardımıyla hayatının geri kalanını incelemeye ve tefekküre adanmış yazmaktadır. Üçlemenin son

üyesi, ahlaki öğretisi hem Yüan hanedanının bütün imparatorları hem de Sung hanedanının son imparatorları tarafından kendisine bahşedilen doğaüstü güçlerin değerini görmezden gelen düşünür Lao Tzu'dur. Lao Tzu ile ilgili hikâyelerin en popüleri beyaz bir eşek üzerinde batıya yaptığı seyahat hakkındaki hikâyedir.

Üçlemeden daha aşağıda olsa da son derece saygın bir sınıfa ait, Büyük Ayı takımyıldızında ikamet ettiğine inanılan Wên Ch'ang edebiyat tanrısıdır. Yeryüzündeki hayatı hakkında farklı anlatılar vardır ama en çok kabul edileni onun, MS üçüncü veya dördüncü yüzyılda Çin hanedanı döneminde yaşayan bir Chang Ya-tzu olduğudur. İmparator Hsüan Tsung (MS 713-756) ona geçmiş kapsayan bir unvan bahşetmiştir: Ritüeller Heyeti Başkanı. Sung hanedanından Chên Tsung'un hükümdarlığı döneminde (MS 997-1022) Wên Ch'ang, bir isyanı bastırmak için atanan ve kendisini "Tzu-tung Tanrısı" (Tzu-t'ung Shên) diye isimlendiren general Lei Yu-chung'a görünmüştür. Bu isim Chang Ya-tzu'nun Siçuan eyaletindeki Tzu-tung bölgesinde ya-

Chên Wu

şadığını düşünen geleneğe dayanır. Yüan ve Ming hanedanları döneminde edebiyat tanrısı sıfatıyla Wên Chang'ın konumu sağlamlaşmıştır. Büyük Taocu tapınaklarında müstakil türbesi vardır ve pek çok yerde onun şerefine tapınaklar inşa edilmektedir. Tasvirinin önünde eyerli ve dizginlenmiş, Tienlung (göğün sağırı) ve Tiya (yeryüzünün dilsizi) denilen iki hizmetkârın bakımını üstlendiği siyah

bir at bulunmaktadır. Bu iki hizmetkârın isimlerinin açıklaması, edebiyatta en üstün zekâlıların bile nüfuz edemeyeceği büyük sırlar olduğudur. En derin anlamıyla edebiyat; açıklamaya başvurmada duyarsız, insanların anlamasına karşı da sessiz kalır.

“Mükemmeller” (Chên Jêng) ifadesi Kuan Yin ve Lao Tan için “En Yüce Mükemmel Varlıklar” (Po Ta Chên Jên) ifadesini kullanan düşünür Chuang Tzu’dan (MÖ üçüncü yüzyıl) alınmıştır. Mükemmel (*chên*) kelimesine “tamamen içten” (*ching chên chih chih*) anlamını veren de aynı düşündürdür. Taoizmin gelişme dönemlerinde birçok kişi mükemmellik konumuna ulaşmıştır. Bu “Mükemmeller”in en meşhuru doğum günü ilk ayın üçüncü gününde kutlanan Sun’dur; Liu ikinci ayın ilk gününde, gökyüzüne yükselen Tu üçüncü ayın yirmi altıncı gününde, Lang ikizleri altıncı ayın yirmi altıncı gününde doğmuştur. Lang ikizleri ve Hsü Hsün (MS 240-374) hakkında bir söylence vardır. Hsü Hsün, Siçuan eyaletine Hsüan Yang yargıcı olarak atanmıştır fakat mevkisini elinde tutamamıştır. Gençliğinde kendisini adadığı gizemli konularla ilgili çalışmalara devam etmeyi tercih

etmiştir. Kiangsi eyaletindeki Hung-chow'a (günümüzde Nanch'ang), evine dönerek dağlarda inzivaya çekilmiştir. Burada kendisini Wu Mêng'den öğrendikleriyle büyücülük sanatlarında mükemmelleştirmiştir. Bu sayede civar bölgelerde yaşayan insanlara faydalı olabilmıştır. Ejderhaları öldürüp bir kayadan su çıkartmıştır. Yüz otuz dört yaşında, ailesinin kırk iki ruhunu bir araya toplamış ve hep birlikte cennete intikal etmişlerdir. Hsü Chên-jên olarak bilinir.

“Ölümsüzler” (Hsien) ruhani varlıkların oluşturduğu üç sınıfın en ilgi çekicisidir. İki farklı Çince karakter “Hsien” kelimesi için kullanılır; birisi “bir dağ adamı”, diğeri “edepsiz hoppa varlık” anlamıyla. Bu ölümsüzler veya periler, inceleme ve tefekkür için dağlara çekilen önemli kimselerdir. “Dağ adamı” anlamındaki Hsien ideogramına Han hanedanı öncesi yazılmış hiçbir kitapta rastlanmaz ve muhtemelen bu diyagram, Çin hanedanından büyü sanatlarının kendisini bu işe adanmış efendisi olan İmparator Shih Huang'ın hükümdarlığı döneminde türetilmiştir. Ölümsüzler insan görünümüne sahip olup sıradan kıyafetler giyerler. Uzun bir ömre sahiptirler ve öldüklerinde cismani vücutları dağılıp ruhları ölümsüzlüğe doğru havalanır. Vücutlarının hiçbir zaman yaşlanmadığı ve bin yıl yaşasalar bile genç göründükleri söylenir. Gözlemlediğimiz evrende daimi ikametgâhlarında yaşarlar, yalnızca keyiflerine göre bir yerden diğerine seyahat edebilirler.

Perilerin iki tane resmi ikametgâhı vardır. Erkek perilerinkine Tung-hua denir. Burası Tung Wang'ın denetimindedir. Tung Wang'ın müritlerine “Orman Adamları” (Mu Kung) denir. Dişi perilerin ülkesi Hsi-hua'dır ve Hsi Wang Mu'nun denetimindedir. İkamet ettikleri başka yerlerden “Dokuz Saray” (Chiu Kung), “Ölümsüzlerin Dağları” (Hsien Shan) ve “Ölümsüzlerin Arazisi” (Hsien Ching) olarak bahsedilir. Burada her şey belirsiz ve sessizdir. Etrafı çevreleyen toprağın ya da havanın verdiği rahatsızlıktan eser yoktur. Bir başka ikamet yeri Chiu İ olarak ifade edilir. “Su Klasığı”ne göre burası, ikincisi Hsien Tan

Edebiyat Tanrısı Wên Chang

olan dokuz zirveli bir dağdır (Perilerin Mihrabı). Bununla birlikte ölümsüzlerin güzelliğiyle meşhur ikametgâhı “Kutsal Üç Ada”dır (San Hsien Shan). “Dağ Adaları” ise şunlardan oluşur: Pêng-lai, Fang-chang ve Ying-chout. Bu adaların Doğu Denizi’nde olduğu farz ediliyordu. Çin hanedanından İmparator Shih Huang, An-chi’nin tavsiyesiyle adalara ölümsüzlük bitkisini ele geçirmek için bir deniz seferi düzenlemiştir. Bu sefere Hsü Shih ve Lu Shêng öncülük etmiştir. İmparator’un gemileriyle üç yüz genç, bakireler, her türden tahıl tohumu ve becerikli zanaatçıları gönderdiği söylenir. Gemiler şiddetli bir fırtınada tamamen kaybolmuştur. Bu adalardan çoğunlukla “Mutlu Diyar”ın (Fu-ti) bir parçası olarak bahsedilir. “Huai-nan Wang” şarkısı, Sekiz Ölümsüz’ün yoldaşı olarak yaşadığı bu kutsal adalardaki Huai-nan kralının ikametgâhından bahsetmektedir. Bu, son derece popüler bir halk şarkısıdır.

Ölümsüzlerin iki tanesi yöneticidir. İlki bütün dışı perilerden sorumlu olan Peri Kraliçesi Hsi Wang Mu'dur. Tung Wang Kung, Peri Kraliçesi için eş olarak türetilmiş olup aynı zamanda Mu Kung diye bilinir. Gök'teki sarayının duvarı mavi bulutlarla çevrilidir. Bu ölümsüze çok fazla ilgi gösterilmez çünkü Çin mitolojisindeki en etkileyici karakter olan ortağı Hsi Wang Mu'nun gölgesinde kalmıştır. Hsi Wang Mu'nun adı tarihte Mu Wang ziyaretiyle bağlantılı olarak zikredilir. Eski Çin'in kuzeybatusındaki çeşitli yerlere yapılan Mu Wang ziyaretleri veya genellikle isimlendirildiği şekilde King Mu, (Zhou hanedanının MÖ 946'de ölen beşinci hükümdarıdır), *Mu T'ien Tzu Chuan*'da (King Mu'nun Hayatı) bahsedilir. Yolculuklarında kullandığı at arabası sekiz müthiş at tarafından çekilmektedir. "Bambu Kitapları"nda yazdığına göre seyahati bir yıl sürmüştü de hayatını anlatan kitapta bu seyahatin birkaç yıl sürdüğü ifade edilmektedir. En ünlü ziyareti Kun-lun Dağı'nda Hsi Wang Mu'yu zi-

Tung Wang Kung and Hsi Wang Mu

Sekiz Ölümsüzden Dördü:

Lan Tsai-Ho, Li Tieh-Kuai, Lü Tung-Pin, Chung-Li Chüan

yaretidir. Hsi Wang Mu aslında basit üç tane Çince ideogramın ismin telaffuzunu temsil etmek için kullanılmakta olduğu bölgenin yerel ismi olabilir. Benzer şekilde bölgenin ismi de kabile ismiyle aynı olabilir. Hayatını anlatan kitapta cinsiyetini belli eden bir ifadeye rastlanmaz ama Hsi Wang Mu ismi Latin harflerine dönüştürülürken kullanılan üçüncü karakter Mu “Anne” anlamına gelir. Dolayısıyla daha sonraki yazarlar bu ismi bir kadın ismi olarak değerlendirmişlerdir. Mu, çok sayıda hikâyenin merkezinde yer alan Peri Anne olmuştur. Hayatının anlatıldığı kitapta King Mu’nun Hsi Wang Mu’yu ziyaret ettiğinde elinde yüce konumunun göstergesi olan yeşim diskleri taşıdığı ve ita-atkârca kabul edilen değerli hediyeler verdiği yazmaktadır. King Mu, Hsi Wang Mu için Yao Chih’te, “Mücevherler Gölü”nde, (bu bölgenin isminin harf çevirisi olarak seçilen iki ideogram bu anlama gelmektedir) bir ziyafet vermiştir. Saygı ifadeleri içeren dörtlülükler ev sahibi ve misafirler hakkındadır. King Mu oradan ayrıldıktan sonra Hsi Wang Mu, ona bağlılık bildiren bir başka şiir yazıp tez zamanda geri dönmesini ummuştur. Hayatını anla-

tan bu kitap muhtemelen MS ikinci ve üçüncü yüzyılda Savaşan Devletler döneminde yazılmıştır. King Mu'nun sekiz at tarafından çekilen bir at arabasında Hsi Wang Mu'yu törensel ziyaretine bahisle Lieh Tzu tarafından genişletilmiştir. Taoizmin Tang hanedanı döneminde bir din olarak yükselmesinden sonra Hsi Wang Mu bu dinin önde gelen simalarından birisi olarak seçilir ve hayat hikâyesinde verildiği haliyle asıl hikâye genişletilmiştir.

Shih Chou Chi'da (On Bölgenin Kaydı) Doğu Denizi'nde Tu Su denen bir tepe olduğu anlatılır. Bu tepe üzerinde devebastı şeftalisinin (*pan tao*) yetiştiği birkaç yüz kilometre genişliğinde büyük bir bostan varmış. Han hanedanı zamanında Tung Chün, pigmelere kurbanlar verip Tung-fang So'nun da katılmasını istemiş. Pigmeler Tung-fang'a başvurulmasına gücenerek şöyle demişler: "Hsi Wang Mu, üç yüz yılda bir meyve veren şeftali ağaçları yetiştiriyor. Hizmet etmesi için çağrıda bulunduğu bu genç bu işi becerme kabiliyeti bakımından mukayese edilemez." Hsi Wang Mu'nun Han hanedanından Wu Ti'ye dört tane şeftali verdiği anlatılır. Bu şeftalilerin özel lezzeti vardır. Bunu aldıktan sonra imparator tohumlarını ekmeyi dilemiş ama Peri Anne şeftali ağaçlarının yalnızca üç yüz yılda bir meyve verdiğini ve Çin

Li T'ieh-Kuai

Chung-Li Ch'üan

toprağının bunları yetiştirmek için yeterince verimli olmadığını söylemiş. Ming hanedanının ilk imparatoru Hung Wu döneminde, eski Yüan hanedanının hazine dairesinde uzunluğu on iki santimetre ve eni on santimetreden daha fazla olan bir şeftali çekirdeği bulunduğu da anlatılmaktadır. Efsanevi şeftali çekirdeğinin üzerine bu çekirdeğin Hsi Wang Mu tarafından Han hanedanından İmparator Wu Ti'ye verildiğini ifade eden on ideogram oyulmuştur. Günümüzde büyük devebastı şeftalileri (*pan tao*) Zhejiang eyaletinde yetişir. Bu şeftaliler nefis bir lezzete sahiptir. Son Mançu hanedanı döneminde her mevsim Pekin Sarayı'na içinde bu şeftalilerin olduğu sepetleri göndermek âdetti.

Ölümsüzler arasında en meşhuru Sekiz Ölümsüz olarak bilinen gruptur. Bunları ifade eden Çince kelime Pa Hsien'dir. Sekiz sayısı muhtemelen, Çin hanedanından Wu Ti'nin hükümdarlığı dönemindeki (MS 265-290) "Sekiz Bey" (Pa Kung) olarak bilinen sekiz devlet görevlisinden alınmıştır. Chu Hsi tarafından MS on birinci yüzyılda yazdığı *Hsiao Hsüeh*'te (Gençlik Eğitimi)

yazdığına göre Sung hanedanı döneminde de irfanlarından dolayı Pa Kung diye bilinen sekiz bey varmış. Bu sekiz beyden, Yüan hanedanı öncesinde Çince kitaplarda bahsedilmediğinden bu ifadenin sekiz devlet görevlisi veya sekiz âlim model alınarak seçilmiş olması muhtemeldir.

Sekiz Ölümsüz'ün sıralandığı farklı listeler olsa da en çok kabul göreni şu şekildedir:

1) Li Tieh-kuai aslen boyu bosu yerinde, güzel görünüşlü bir adamdır. Çocukluğunun erken dönemlerinden itibaren kendisini münzevi bir hayata adanarak kırk yıldan fazla dağlarda yaşamıştır. Kamış bir matın üzerine otururdu. Genellikle yemek yemek veya uyumak aklına gelmezdi. Aynı soyadına sahip olduğundan (Li), Lao Tzu gibi ona hayatın gizemlerini öğretmesi için yeryüzüne insin diye Yüce Efendi'ye yakarırdı. Zaman zaman Lao Tzu, Li'ye görünerek ona bütün dünyevi şeylerin değersiz olduğunu öğretmiştir. Kimi zaman Lao Tzu da karşılıklı konuşmak için Li'yi gökyüzündeki meskenine çağırırdı. Li, Lao

Lü Tung-Pin

Tzu ile Hsi-yü'nün diyarlarına gittiği gezintilerinden birinde yedi gün içinde dönmezse bedenini yakması talimatını vererek maddi vücudunu müridi Lang Ling'in sorumluluğuna bırakmıştır. Altıncı gün mürit, hasta annesini ziyaret etmek üzere eve çağırılmış ve Li'nin fani vücudunu yakmaya karar vermiştir. Asıl planına uygun bir şekilde Li, semavi seyahatinden yedinci gün dönmüş ama vücudunun yakıldığını ve konutunun yerinde olmadığını görmüştür. Etrafa bakınırken yeni ölmüş topal bir dilencinin vücudunu bulup bunu kendi çifti veya astral vücudu

Lü Tung-Pin, Chung-Li Ch'üan

olarak almıştır. Kendisinin olarak benimsediği deforme olmuş vücudu desteklemesi için demir bir değnek (*tieh-kuai*) tedarik etmiştir. Dolayısıyla Li Tieh kuai, yani “demir değnekli Li” ismini almıştır. Asıl bedenini yakan müridinin annesini hayata döndürmek gibi pek çok hayırsever iş yaptığına inanılır. Yaşlı bir adam kılığına girerek pazar yerinde her türlü hastalığa deva olan ilaçlar satmıştır. Aynı zamanda oradaki bir evin duvarına sukabağı asmıştır. Geceleri bu sukabağının içine girip ertesi gün

satışlarına devam etmek için sukabağının içinden çıkmaktadır. Fakirler ve muhtaçlarla ilişkilendirilmeyi tercih etmiştir. Dolayısıyla hayırseverliğiyle ün kazanmıştı. Bu ölümsüzün ayırt edici özelliği, sırtındaki sukabağı ve elinde demir bir değnek tutan dilencinin biçimsiz vücududur.

2) Chung-li Ch'üan genellikle Sekiz Ölümsüz'ün ilki olarak kabul edilir ama bu birincilik mevkisi, Li Tieh-kuai'nin etkisiyle münzevi bir hayata döndüğünü anlatan efsanelerin biriyle yer değiştirmiştir. Bununla birlikte bu ölümlülerden birinin listenin başına yerleştirilmesinin pek bir önemi yoktur. Chung-li'nin Han hanedanı döneminde yaşadığı farz edilir ve bu sebeple genellikle Han Chung-li, yani Han hanedanının Chung-li'si olarak anılır. Başka bir efsanede Zhou hanedanından Hsiao Beyi'nin hizmetindeki askeri bir görevli olduğu anlatılır. Doré, kitaplarda hikâye edildiği gibi kökeni hakkında beş farkı anlatıdan bahsetmektedir fakat bunların hepsi kurgusal olduğundan hangi anlatının peşinden gidildiği pek önemli değildir. Hayatı hakkındaki bütün farklı söylentiler, dağda münzevi bir hayat sürüp ölüm-

Lan Ts'ai-Ho

süzlüğü araştırdığı konusunda hemfikirdir. Ayırt edici görünüşü şu şekildedir: Sakallı bir yüz, bir elinde at kılından püsküle bağlanmış bir pervane tutarken genellikle diğer elinde ölümsüzlük şeftalisini tutmaktadır.

3) Lü Tung-pin'in (ayrıca Lü Yen ve Lü Tsu olarak da bilinir) iyi bir aileden geldiği ve en üst rütbelerdeki resmi sınavları geçtiği söylenir. Bir anlatıda onun Tê-hua'nın (günümüzde Ki-angsi'de Kiu-kiang şehri) sulh yargıcı olduğu ifade edilmiştir. Daha sonra bugünkü Kuling yerleşim bölgesinin yakınlarındaki Lü Dağları'nın Leylek Zirvesi'nde (Ho-ling) yaşayan bir münzevi olmuştur. Burada cinlerin beş türü ve erdemin üç kategorisi üzerine söylev vermiştir. Ayrıca ateş ejderhasıyla karşılaşmıştır ve bu ejderha kendisine pek çok mucize sergileyebildiği sihirli bir kılıç vermiştir. Bir anlatıda inancını değiştirmek umuduyla Yo-yang'a bir yağ satıcısı olarak seyahat düzenlediği ifade edilir. Bu yolculukta harcadığı yıllar boyunca, fiyatına karşılık gelen miktarda yağdan fazlasını talep etmeyecek kadar özverili birini bulmaya çalışmıştır. Nihayetinde hakkından daha fazlasını istemeyen yaşlı bir kadın bulmuştur. Lü Tung-ğın öylesine memnun olmuştur ki kadının evine giderek bir kuyuya pirinç atmış, böylece kuyunun içindeki suyu şaraba dönüştürmüştür ve bu şarabın satışıyla yaşlı kadını zengin olmuştur. Ayırt edici özelliği şunlardır: Sırtında taşıdığı sihirli kılıç (*chan yao kuai*) ve elindeki at kılından yapılma bir uçuş anahtarı.

4) Lan Ts'ai ho, her zaman bir meyve sepeti taşıyıp flüt çalan bir genç olarak karşımıza çıkar. Bu karakterin cinsiyeti hakkında pek çok ihtilaf vardır, kimileri Lan'ın dişi bir karakter olduğuna inanır. Çin'e özgü teatral temsillerde Lan kadın kıyafeti giyer ve bir erkeğin sesiyle konuşur. Ayrıca halk şarkıları söylemeye düşkündür. Bunlardan bazılarında *Sou Shên Chi*'de rastlarız. En iyi bilineni "Ta ta ko, Lan Tsai-ho" diye başlayıp fanilerin geçici hayatları üzerine yorumlarla biten şarkıdır. Lan'ın ayırt edici özelliği sürekli dudakları arasında duran, iki eliyle çaldığı flüttür.

Chang Kuo

Bu dört ölümsüz, çoğunlukla bir çam ağacının altında birlikte otururken tasvir edilir. Chung-li Chüan ve Lü Tung-pin, Li Tieh-kuai'nin onlar için bir mangal üzerinde ısıttığı şarabı içerken, Lan Tsai-ho flütüyle onları eğlendirir.

5) Chang Kuo-lao olarak da bilinen Chang Kuo, Shansi eyaletindeki Chung Tiao Dağı'nda yaşayan bir münzevidir ve daimi olarak aynı eyaletteki Fên-chow ve Chin-cow arasında mekik dokuduğu farz edilir. İmparator Yao'nun hükümdarlığı sırasında doğduğunu iddia eder. Hayatı hakkındaki bir anlatıda Tang hanedanından iki imparator (Tai Tsung ve Kao Tsung) tarafından çağırıldığı fakat onları görmek için başkente gitmeyi reddettiği ifade edilmektedir. İmparatoriçe Wu Hou (MS 685-704) onu tekrar çağırır ama ulaklar yanına ulaştığında ölüsüyle karşılaşmışlardır. Bu olay üzerine yine canlı bir şekilde görülmüştür ve İmparator Ming Huang onu birkaç defa çağırmıştır. Daha sonra başkente giderek imparatoru sihir gösterileriyle eğlendirmiştir. Nihayet Kai Yüan'ın hükümdarlığı döneminde (MS 713-742) saraya davet edilerek kendisine yüksek bir mevki teklif edilse

Han Hsiang

de o bunu reddetmiştir. Onun hakkındaki bir hikâyede imparator, bilgin münzevi Yeh Fa-shan'a Chang Kuo'nun aslında kim olduğunu sorar. Yeh söylediklerinin olası sonuçlarından muafiyet sözü aldıktan sonra Chang Kuo'nun aslen buhar olduğunu söyler. İmparator, Yeh'i sözlerinin akıbetinden koruyamaz ve Yeh ölür. Elinde anka kuşu tüyü ve kimi zaman bir ölümsüzlük şeftalisiyle, beyaz bir eşeğe ters bir şekilde binerken tasvir edilmektedir.

6) Han Hsiang'ın her türlü büyüye gayretle karşı çıkan meşhur âlim Han Yü'nün (MS 768-824) yeğeni olduğu düşünülmektedir. Kamu sınavlarına hazırlık olması için klasik çalışmalara devam etmesini arzulayan amcasının dileğinin aksine, Lü Tung-pin'in yolundan gitmiştir. Genç, amcasına çalışmalarının onunkilerden farklı olduğunu açıklar. Herhangi bir tahıl kullanmadan iyi şarap üretebilmeyi ve bitkilerin aniden çiçek açmasına sebep olabilmeyi istediğini söyler. Amcası doğa kanunlarına karşı çıkabilmesi konusunda şüpheleri olduğu ifade edince Han Hsiang, bir parça toprağı bir tasın altına koymuş ve kaldırdığın-

da yapraklarında her biri yedi karakterden oluşan altınla yazılmış iki dizelik bir şiir olan iki çiçek ortaya çıkmış. Bu şiir Ching zirvesi üzerindeki yolu kapatan bulutlar ve Lan geçidini dolduran karlar hakkındaymış. Han Hsiang, şiirin ne anlama geldiğini açıklamayı reddetmiş. Amcası ancak imparator tarafından Kuangtung eyaletindeki Chao-chou'ya sürgün edildiğinde şiirde ne demek istediğini anlamış. Han Hsiang'ın ayırt edici özelliği, iki eliyle tuttuğu ölümsüzlük şeftalileri ile dolu sukabağı şeklindeki bir sepettir. Kimi zaman da elinde bir deste çiçekle tasvir edilir.

7) Tsao Kuo-chiu, *Hai Yü Ch'ung Kao*'da yazdığına göre Jên Tsung'un (MS 1023-1064) imparatoriçesinin küçük erkek kardeşidir. Tsao, hovarda erkek kardeşini iyi bir hayat yaşama-ya ikna etmeye çalışan, örnek alınacak bir insandı. Kardeşine şöyle demiştir: "Hukukun cezalarından kaçabilirsin ama görünmez olsa da her daim mevcut olan Gök'ün ağından hiçbir zaman kurtulamazsın." Bütün parasını fakirlere dağıtıp dağlara çekilmiştir ve bir münzevi olarak yaşamıştır. Burada Chung-li Chüan ve Lü Tung-pin onu ziyaret etmişler ve ruhani meseleler hakkında sohbet etmişlerdir. Sorularına cevap olarak kalbinin Gök'te olduğunu söyler ve Chung-li şöyle yanıt verir: "Kalp,

Ts'ao Kuo-Chiu

Ho Hsien-ku

Göktür ve Gök yoldur. Artık maddenin kökenini biliyorsun.” Bu görüşme sonrasında Tsao iki ziyaretçi tarafından ölümsüzlere takdim edilmiştir. Tsao hakkındaki bu anlatıyı çürütmeyi hedefleyen eleştirmen Hu Ying-lin, Sung hanedanına ait tarihi kayıtların imparatoriçenin erkek kardeşleriyle ilgili bütün ayrıntıları verdiğini ve hiçbirini hakkında münzevi bir hayat yaşamaya karar verdikleri yönünde bir anlatının bulunmadığını söyler. Tsao’nun ayırt edici özelliği, giydiği resmi cübbe, taktığı resmi şapka ve sağ elinde taşıdığı rütbesini ve imparatorluk kitlesine ulaşma hakkını ifade eden bir tablettir.

8) Ho Hsien-ku, Lan Tsai-ho kadın olarak kabul edilmediği sürece, ölümsüzler arasında kadın olarak sınıflandırılan tek kişidir. Kanton eyaletindeki Tsêng-chêng’in bir yerlisiydi ve İmparatoriçe Wu Hou’nun döneminde (MS 684-705) yaşamıştı. On dört yaşındayken sedef tozu (*yün mu fên*) yiyerek ölümsüzlüğü elde ettiği bir rüya görmüştür. Bu tozu yedikten sonra vücudu ruhani bir hal almış ve tepeler arasında aşağı yukarı istediği gibi

dolaşabilmiştir. Her zaman elinde gün boyu topladığı şifalı otlarla evine dönmüştür. Yavaş yavaş yemek yemeyi bırakmış ve nihayetinde İmparatoriçe Wu Hou'nun kendisini çağırmasından sonra gözden kaybolmuştur. Elli yıl sonra bir bulutun üstünde süzülürken görülmüş. Bu olaydan sonra Kanton şehrinin Kao Huang isimli bir sulh yargıcı üstün fazilet sahibi olduğu için onu görmekle ödüllendirilmiştir. Ayırt edici özelliği, elinde bir nilüfer çiçeği veya kimi zaman Lü Tung-pin tarafından kendisine verilen ölümsüzlük şeftalisini taşıyan güzel bir kadın formudur.

“Sekiz Ölümsüzlerden Hsi Wang Mu'nun Doğum Günü Kutlaması” isimli bir piyeste Peri Kraliçesi'nin ihtişamlı hayatı anlatılır. Kraliçenin sarayının bahçesi, ilginç çiçekler ve harika şifalı otlarla doluymuş. Benzerine az rastlanır kuşlar kasıla kasıla yürür, enteresan hayvanlar misafirleri eğlendirmek için hokkabazlık yaparmış. Büyük bostandaki her şeftali ağacından olgunlaşmış devebastı şeftalileri (*pan tao*) sarkmaktaymış. Köşklere ve çardaklarda müzisyenler şarkı söyler havada her daim güzel kokular dolaşmış. Sekiz Ölümlü, üzerinde Lao Tzu ta-

Ho Hsien-Ku, Chang Kuo

rafından yazılmış yetmiş altı karakterin olduğu bir tomarı Hsi Wang Mu'ya hediye etmiş. Bir peri tarafından bulunan tomar, doğal ipekli dokumadan yapılmıştır. Üzerindeki yetmiş altı karakter yıldızları göstermekte olup püsküller gökkuşağından kesilen ipliklerden yapılmıştır. Hsi Wang Mu'nun beş kızı misafirlerle ilgilenmiş ve onları sarhoş olana kadar içmeleri için ikna etmişler. Peri Lan Tsai-ho bir dans şarkısı söylemiş.

Ölümsüzlerin içtiği şaraba "semavi şarap" (*tien-chiu*) deniliyordu. İçenleri daha üstün bir zekâya ve daha hızlı bir kavrayışa ulaştırdığına inanılıyordu. Bu tatlı şarap cennetten gelen bir damlaydı (*kan-lu*). Shên I King'de Kuzeybatı Denizi'nin diğer

Dokuma Yapan Hanımlar ve Çoban Çocuk

tarafında yaşayan bir adamın bu şaraptan günde yaklaşık yirmi litre içtiği anlatılır. Adamın yaklaşık bin kilometre uzunluğunda olduğu söylendiğine göre bu kadar şarap içmesine şaşırılmamak gerekir. Güzel kokulu ve içilmesi dokuzuncu ayın dokuzuncu gününde uçurtma uçurmayla ilişkilendirilen bir başka şarap türü daha vardır. Bu şarap saraypatı çiçeğinin gövdesi ve yaprakları kullanılarak üretilir. Tahrik edicidir ve bir sonraki yılın

dokuzuncu ayının dokuzuncu gününde içilmesinin uygun olduğu söylenir. Han hanedanından Fei Chang-fang hakkında bir hikâyede, Fei'nin nasihatlerini dinleyen bir müridin saraypatı kokulu şaraptan içip o gün uçurtma uçurmak için tepelere gittiği anlatılmaktadır. Eve dönüş yolunda bütün evcil hayvanlarının vahşi bir şekilde öldüğünü görür ve kendisine Chang tarafından verilen bilgece nasihati dinlemezse kendi başına da benzer bir şey geleceğini anlar. *Fêng Su Chi*'de, Honan eyaletinin Li bölgesindeki (Nan Yang) tepelerde büyük saraypatılarının yetiştiği anlatılır. Tepeler arasındaki vadide saraypatı çeşnili suyu içtikleri için yüz yirmi, yüz otuz yıl yaşayan insanların ikamet ettiği bir köy vardır. Hem uçurtma uçurmak hem de saraypatı kokulu şaraptan içmek genel olarak insan ömrünün uzatılmasıyla ilişkilendirilmektedir.

Önceki paragrafta bahsedilen Fei Chang-fang hakkında her gece kapıda asılı duran bir sukabağının içinde uyuduğundan ve inandırma gücü olan Hu Kung'un nezaretinde büyücülük öğrendiğinden bahsedilir. Fei çalışmalarını bitirip evinin yolunu tutmak için ayrılmak üzereyken Hu Kung ona sihirli bir çubuk armağan etmiştir. Bu çubukla bir mekândan diğerine hiçbir çaba sarf etmeden ışınlanmak mümkünmüş. Eve vardığında yalnızca kısa bir süreliğine yok olduğunu düşünmüş ama sonra yokluğunda yirmi yıldan fazla süre geçtiğini fark etmiş. Asasını evine getirdiğinde asa bir ejderhaya dönüşmüş ve bundan sonra karınlık güçleri kontrol edebilmeye başlamıştır.

En popüler efsanelerden birisi “Örgücü Küçük Kız” (Chih Nü) efsanesidir. Bu kız çobanlık yapan sevgilisinden (Niu Lang) ayrı düşer. Saksağanlar yalnızlık içindeki kıza acımışlardır. Saksağanlar her yıl yedinci ayın yedinci gününde kuşların kafa tüylerini kullanarak bir köprü yaparlar ve Samanyolu'na (*tien ho*), çoban çocuğa, uçarlar. Ayrı kalan çift bu köprü üzerinden geçip birbirine kavuşur ve ebedi aşklarına dair yeminlerini tazeler.

On Birinci Bölüm

Okültizm

Çinlilerin tarihindeki en eski olaylar, okültizme doğru daimi bir eğilim gösteren, kurgusal fikirlere düşkün bir ulusun varlığını gözler önüne seriyor. Çinlilerin gözlem yetenekleri olağanüstü olsa da gördükleri şeyleri tahlil etmeden benimsiyorlardı. Doğa olaylarını, kökenlerine dair bir açıklama elde etmek amacıyla incelemiyorlardı, bunun yerine insan hayatı üzerindeki etkilerini bilmek için uğraşıyorlardı. Çinliler, günlük hayatla alakalı bütün konularda son derece pratik insanlarken bu olayların yorumlanmasında hayal güçlerini sonuna kadar serbest bırakıyorlardı. Başka bir deyişle etkileri fark etmede gerçekçi ama sebeplerini yorumlamada hayalci insanlardı.

Büyük bilimlerine (*ao-tsê*) Çin tarihinin başlarında rastlanır ve bu bilimler günümüze kadar uygulanagelmıştır. Bununla birlikte bu bilimlerin özellikle geliştiği dönemler olmuştur.

Tarih öncesinde çok sayıda mitin kökeninin dayandığı dönem ikinci bölümde bahsedildiği üzere Sarı İmparator'un çağıdır. Tarihi dönemlerde büyük bilimlerini imparatorluk namına destekleyen ilk kişi Çin hanedanından İmparator Shih Huang'tu

(MÖ 221-209). Çin Şi Huang, Konfüçyüs ve Mensiyüs tarafından desteklenen merasim düzenlerine yıkıcı eleştiriler yönelten fakat aynı zamanda her türlü olağanüstü olaya inanmaya tamamen yatkın olan Lieh Tzu ve Chuang Tzu'da rastlanan görüşlerin mirasçısıydı. İki kitapta yazılanlara göre insanlar ateşin içinden yanmadan geçebilir, havada seyahat edebilir, sert bir kayanın içinden geçebilir ve yüksek uçurumlardan zarar görmeden zıplayabilirdi. Lao Tzu'nun yorumlarını yansıtan bu kitaplar, ahlaki kaideler ile büyü uygulamalarının ilginç bir birleşimini oluşturmaktadır. Bunlar, Çin tarihinde klasik kitapları yakıp heykeller yapmak için eski bronz kapları eritmesiyle olduğu kadar okültizmi savunmasıyla da ünlü olan Çin Şi Huang'ın yönetim tarzı ve fikirlerinin habercisidir. Han hanedanına mensup Wu Ti (MÖ 140-86) ve Yüan Ti'nin (MÖ 48-32) hükümdarlıkları zamanı okültizmin özellikle iltimas gördüğü dönemlerdir. Ayrıca daha sonraki Han hanedanlığından Ming Ti (MS 58-76), ve Ho Ti'nin hükümdarlığı döneminde (MS 89-105) büyücü Chang Tao-ling son derece el üstünde tutulmuştur. Wu Ti (MS 265-290) de bu bilimlerin saygı gören bir koruyucusuydu. Batı Çin hanedanına mensuptu. Savaşan Devletler dönemi (MS 420-618) doğaüstü konulardaki her türlü deneyimin yaygınlaşması için özellikle uygun bir zamandı. Bu yüzden Tai Tsung (MS 627-650) tahta çıkıp bütün ülkeyi Tang hanedanı namıyla kontrol altına almayı başardığında büyülü ve gizemli olaylara inanmaya alışmış ve zihinleri bunlarla dolmuş insanlarla karşılaşmıştır. Bu inançların Taocu din içinde düzene sokulması, onun ve halefi Kao Tsung'un hükümdarlığı (MS 650-684) döneminde olmuştur. O günden beri bu halini sürdürmektedir. Kao Tsung bilge bir büyücü olan Yeh Fa-shan'ın etkisi altındaydı. Bu imparator, Lao Tzu'yu soylular sınıfına yükseltmiş ve onun kitabını *Tao Te Ching* adıyla bir klasik (*King*) haline getirmiştir. Tang hanedanından daha çok Ming Huang olarak bilinen bir diğer İmparator Hsüan Tsun (MS 713-756), *Lieh Tzu* isimli kitabı *Chung Hsü Chên King* ismi altında klasik bir eser mertebesine ve Chuang Tzu'nun kitabını *Nan Hua Shêng King* ismini vererek daha yük-

sek derece ile aynı mertebeye yükseltmiştir. Zira *shêng*, *chên*den bir basamak daha üsttedir. Hsüan Tsung, aya yaptığı bir seyahatte yanında kendisini de gördüğü söylenen Yeh Fa-hsi'nin sihirli güçleri olduğuna sarsılmaz bir şekilde inanmaktaydı. Sung hanedanı zamanında okültizmin en çok geliştiği dönem Hui Tsung'un hükümdarlığı dönemiydi (MS 1101-1126). Bu dönemde okültizm pek çok Budist uygulamayı özümseyerek bunları Taocu merasimlerin bünyesine katmıştır. Bununla birlikte kısa süren Yüan hanedanı, okültizmin himayesinde ve Taoculuğa olan kuvvetli inançta diğer bütün dönemleri gölgede bırakmıştır. Bu dönemde Pekin'deki iki büyük Taocu tapınak inşa edilmiştir: Hsi Pien Mên'in dışındaki Po Yün Kuan ve Ch'ao Yang Mên'in dışındaki Tung Yo Miao. İki tapınak da imparatorluk himayesi altındaydı.

Bu büyücülük uygulamaları günümüzde Çin halkının yaşamlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yüzden kökenlerini ve içeriklerini ayrıntılı bir şekilde incelemek gerekiyor. Bu uygulamalar kabaca şu başlıklar altında sınıflandırılabilir: kehanet, toprak falcılığı, astroloji ve simya.

Kehanet pek çok şekilde yapılabilir. Bu yöntemlerden en eski iki tanesi: (1) tosbağanın iç kabuğunun ısıtılmasıyla oluşan çizgilere bakılarak ve (2) binyaprak veya kamyış otu bitkisinin saplarının dizilimiyle kehanette bulunmaktır. Tosbağa kullanılarak kehanette bulunma âdeti Sarı İmparator'a (MÖ 2600), İmparator Yao'ya (MÖ 2300) ve İmparator Yü'ye (MÖ 200) atfedilir. *Li Ki*'de, Zhou hanedanı döneminde (MÖ 1122-255) gerçekleşen pek çok hadise anlatılmıştır. Yüce Hükümdar Shang Ti'nin vasiyeti bu kehanet yöntemi ile ortaya çıkarılmıştı. *Chow Li*'nin yirmi dördüncü bölümünde yazarlara göre tosbağa ilk olarak kehanet yöntemini bulan kişiye sunulan kurbanın kanına bulanır. Altı tür tosbağadan herhangi birinin iç kabuğu beş çizgi görününceye kadar ısıtılır. Bu çizgiler beş unsura bir göndermedir. Kabuğun ne üst ne de alt parçası dikkate alınır; yorumlanan yerler yalnızca sağ ve sol kısımlardır. Kabuk üzerindeki

bu işaretlere “dört alamet” (*ssu chao*) denir. Bu alametler, sekiz tane beklenmedik olayla ilgili kararları belirler: askeri seferler, gökyüzü hadiseleri, bağışlar, antlaşmalar, sonuçlar, varışlar, yağmur ve veba. Binyaprak çiçeği kullanılarak yapılan kehanette ise bitkinin yalnızca sapları kullanılır ve tam boy ile yarım boy olmak üzere iki boyutta kesilir. Bu saplar önce yayılır daha sonra dokuz eski falcının ismiyle adlandırılan dokuz gruba ayrılır. Bu grupların isimleri ve anlamları Sekiz Diyagramdakiler ile eşdeğerdir ve yorumlamaları buna uygun olarak verilir. Binyaprak düzeninin kullanımı ile Sekiz Diyagram arasındaki bağlantı hakkında hiçbir açıklama bulunmuyor ama bunların eşzamanlı olarak kullanıldığına şüphe yoktur.

Chow Li’de mitolojik imparator Fu Hsi tarafından keşfedildiği farz edilen Sekiz Diyagramın (*pa kua*) kehanette kullanıldığı ve tosbağa ile binyaprak bitkisinin kullanımıyla doğrudan bağlantılı olduğu ifade edilmektedir. Tam ve yarım boyuttaki çizgilerin sekiz bağlanma düzeni vardır. İlkinde üç tam sıra, birinin yerine diğeri bulunur ve *chien*, yani “Gök” veya “evrenin etken ilkesi” diye isimlendirilir. Sonuncusu bölünmüş üç sıradan oluşur ve *kun*, yani “Yerküre” veya “edilgen ilke” olarak isimlendirilir. İkincisi nefese, üçüncüsü ateşe, dördüncüsü gök gürültüsüne, beşincisi rüzgâra, altıncısı suya ve yedincisi dağlara gönderme yapmaktadır. Diyagramlara verilen ilginç isimlerin genel olarak kabul edilen açıklaması bu şekildedir. İsimler birtakım yabancı yazarlar tarafından bunların yabancı kaynaklı olduğu hakkında teoriler oluşturulmasına sebebiyet verse de bu tamamen ihtimal dışıdır. Diyagramlar, eski Çinlilerin yaşayış biçimlerindeki diğer özelliklerle örtüşmektedir. Dolayısıyla böyle teorilere ihtimal vermek pek mümkün değildir. “Değişimler Kitabı”nda (*İ King*) yüce ezeli özün, yani zirve noktasının (*tai chi*), iki öze (*liang i*) evrildiği yazmaktadır. Bu iki öz dört sureti (*ssu hsiang*) üretir ve buradan Sekiz Diyagram (*pa kua*) meydana gelir. Bu “iki öz” (1) *yang i* denilen kesintisiz düz bir çizgiye ve (2) *yin i* denilen kesikli bir çizgiye gönderme yapmaktadır.

Yang, doğanın etken veya eril özü olup Gök'ün ve ışığın muadilidir. Yin ise edilgen veya dişil öz olup Yerküre ve karanlığın muadilidir. “Dört suret” şunlardır: (1) birbirinin üzerinde iki kesintisiz çizgi, (2) kesik bir çizginin üzerine kesintisiz bir çizgi, (3) kesintisiz bir çizgi üzerinde kesikli bir çizgi, (4) iki kesikli çizginin üzerinde iki kesikli çizgi. *Tai yang* olarak isimlendirilen ilki doğada güneş ile sıcaklığın, insanlarda gözler ile zihnin, devlette yüce gücün muadilidir. *Shao yin* olarak isimlendirilen ikincisi doğada ayın ve soğğun, insanlarda kulakların ve duyguların, devlette ise merkezi gücün birleştiricisinin muadilidir. *Shao yang* denilen üçüncüsü doğada yıldızların, insanlarda burunun ve dış görünüşün, devlette ise yasal hakkın muadilidir. *Tai yin* denilen dördüncüsü doğada gezegenlerin, insanlarda ağız ve vücut hatlarının, devlette ise hükümet darbesinin muadilidir. Bu metafizik fikirler en eski Çin kayıtlarındaki ifadelerde tümüyle uyum içerisindedir. Dolayısıyla Sekiz Diyagramın köken olarak doğa güçleriyle ilgili eski gözlemlerle ve bu güçlerin insanoglunun yaşamı konusundaki işleyişini önceden belirleme ve açıklama arzusuyla bağlantılı olduğu kesindir.

Fu Hsi'nin keşfettiği Sekiz Diyagramdan gelişen kehanetle ilgili üç felsefi sistem *lien-shan*, *kuei-tsang* ve *chou-i* olarak bilinir. Bunlar yaklaşık olarak şu şekilde tercüme edilebilir: “bağlantılar”, “koleksiyonlar” ve “dönüşümler.” Bazı yazarlar “bağlantı sistemi”nin (*lien-shan*) Hsia hanedanı döneminde (MÖ 2205-1766), “koleksiyon sistemi”nin (*kuei-ts'ang*) Shang hanedanı döneminde (MÖ 1766-1122) kullanıldığını ve “dönüşüm sistemi”nin “Değişimler Kitabı”nın yazarı Wên Wang (MÖ 1231-1135) tarafından geliştirildiğini ileri sürerler. Wên Wang, despot Chout tarafından hapsedildiği sırada Sekiz Diyagramı inceleyerek her birine kısa bir açıklama (*tuan*) eklemiştir. Bazı uzmanlara göre Sekiz Diyagramı her bir orijinal diyagramı kendisi ve diğer yedi taneyle çarparak altmış dörde genişleten odur. Bunların altı katına çoğaltılması üç yüz seksen dört diyagram ortaya çıkarmaktadır (*kua yao*). Bu satırların daha fazla çarpılmasıyla on altı milyon yedi yüz yetmiş yedi bin iki yüz on altı (16.777.216)

formun oluştuğu ileri sürülmektedir. Bu sayı gelecekte olaylardaki bütün olası değişimleri kapsamaya yeterli gibi gözükmemektedir.

Tso'nun "Bahar ve Güz Yıllıkları" üzerine yorumunda, kehanette bulunurken kaplumbağa ve binyaprak bitkisinin kullanılması hakkında pek çok örnek verilmektedir. Min Beyi adlı bölümde yorumcu, Chêng Chi'nin doğumundan hemen önce MÖ yedinci yüzyıl boyunca ülkeyi despotça yöneten beş liderden biri olan Huan Beyi'nin Chu-ch'iu'nun kehanetlerin efendisi olan babasına tosağa kabuğuna müracaat etmek için ricada bulunduğunu anlatmaktadır. Doğacak çocuğun saltanat süren hanedana büyük hizmetleri olacak bir erkek çocuk olacağı cevabını alır. Ardından binyaprak bitkisine müracaat eder ve çocuğun babası gibi seçkin olacağından emin olur. Bu cevap iki dizi binyaprak bitkisinin birleşimi üzerine dayandırılarak verilmiştir. Birisi *ta-yu* diyagramı şeklinde ve diğeri *chien* diyagramı şeklindedir. Bu olay kehanet yönteminin bir örneği olarak kullanılır. Yorumcu, kız çocuğunun evliliği, bazı feodal beylerin hizmetine katılmanın, askeri seferlerin ve diğer olayların uygunluğu hakkındaki danışmaların yer aldığı diğer örneklerden bahsetmektedir.

Tang hanedanı zamanından itibaren bambu kayışlarının (*chien*) kullanıldığı ve ideogramların (*tsê tzu*) parçalara ayrılmasıyla yapılan popüler kehanet yöntemleri uygulanmıştır. *Ling Chien Shu*'da yazdığına göre bambu kayışları kullanılarak yapılan kehanetler için bir tarafında *chia chia*, *chia i* gibi döngüsel karakterlerin yazılı olduğu yüz tane ince kayış hazırlanır. Kayışın diğer tarafı boştur. Bilgi isteyen kişi tarafından çekilen kayışın anlamı, üzerinde yazılı olan iki karakterin standart açıklaması temel alınarak yorumlanır. Bambu kayışlarının kullanıldığı birtakım başka sistemler de vardır. Bunlardan bir tanesinde kırk dokuz tane kayış kullanılır; bir diğerinde o zamanlar "kehanet şiirleri" (*chien shih*) denen ve kayışların üzerinde yazılı olan manzum dörtlükler kullanılır. Doré, Ti Ch'ing'in hayatında (MS on birinci yüzyıl) bambu kayışlarının kullanımıyla ilgili eğlen-

celi bir hikâyeden bahsetmiştir. Ti, Sung hanedanından İmparator Jên Tsung tarafından Nung Chih-kao liderliğindeki Kuangsi eyaletinde meydana gelen isyanı bastırması için görevlendirilir. Askerlerini zafere inandırmak için cesaretlenme arzusuyla, bütün ordusunun huzurunda bambu kayışlarına başvurulmasını emreder. Seçilen kayışların hepsi son derece hayırlıdır ve uzun süre bu kayışların iki tarafında da yazı olduğu fark edilmez. *Lang Ya*'da yazdığına göre karakterleri parçalayarak yapılan (yani isimler üzerinden kehanette bulunma) kehanet uygulaması Zhou hanedanının kurucusu Wu Wang'ın adıyla başlamıştır. Wu karakterinin kökü, “durmak” anlamına gelen *chih*'tir ve “silahlar” anlamına gelen ses ise *ko*'dur. Parçalanmış kısımların birleşimi “silahları kullanmayı bırakmak” yani, barışı sağlamak anlamına gelmektedir. Bu yüzden Wu Wang'ın ismi, ülkeye huzur getirmek gibi yapacağı büyük işlerin habercisidir. Elde ettiği olumlu sonuçlar nedeniyle Kung-sun Shu (Ö. MS 36) da bu yönteme başvurarak kendisini Shu İmparatoru ilan etmiştir. Uygulama sonraki bütün nesillerde insanlara öncülük edenler tarafından savunulup saygı görmüştür ve hâlâ rağbet görmektedir.

Dış görünüşle bağlantılı kehanete *hsiang mien* denmektedir, yani yüz hatlarından geleceği okumak. Bu, MÖ üçüncü yüzyılda Hsün Tzu'nun bu uygulamaya karşı olmasından anlaşıldığı üzere Çin'de uygulanan çok eski bir âdettir. MÖ dördüncü yüzyıla ait olan Tang Chü'nün ismi, bilinen bir yüz okuması olarak korunmuştur. Eskilerin bütün büyük insanların dış görünüşleri hakkındaki detaylar, konu hakkındaki kitaplarda verilmektedir. Muhtemelen büyü bilimlerinin diğer hiçbir kolu, ulusal önemi olan olayları belirlemede dış görünüş kadar etkili değildir. Bir insanın yüzünün kenar çizgileri sayesinde sahip olduğu güçlere olan güven, genellikle davranış biçimlerini belirlemektedir. Bu sanata duyulan inanç ve bundan medet umma günümüzde her sınıftan insan arasında yaygındır.

Yaygın ismi *fêng shui* ve klasik ismi kan yü olan toprak falı, ayrıntılı bir şekilde ilk defa gençliğinde Kuo Kung'tan gizemli konular hakkında yazılar içeren siyah bir çuval aldığı söylenen

Kuo Po (MS 276-324) tarafından açıklanmıştır. *Tsang Shu*'nun (Ölü Gömme Âdetleri Hakkında Kitap) yazarının Kuo Po olduğu farz edilmektedir. Bu kitapta Kuo Po, rüzgârların dağılabileceği ve bölge suyunun kesilebileceği durumlarda defin işleminde “hayatın ruhu”ndan veya “hayat nefesi”nden (*sêng chi*) yararlanılması gerektiğini söyler. Mezarlıktaki rüzgârlara (*fêng*) ve suya (*shui*) gösterilen bu ilgi *fêng shui* yani “toprak falı” olarak bilinegelir.

Bu bilimin ne zaman ortaya çıktığı konusunda Çinli yazarlar arasında görüş ayrılıkları vardır. Kuo Po'nun yazdıklarından bu bilimin onun zamanında genel olarak kabul edildiğini anlayabiliyoruz. *Kan yü* terimine *Han Hanedanı Tarihi*'nin sanatlar adlı bölümünde rastlanmaktadır fakat bu terim farklı şekillerde de izah edilmektedir. *Shuo Wên* kitabının yazarı Hsü Shên (Ö. MS 120), bu iki ideogramı semavi ve dünyevi kanunların denetimi kapsamında açıklamıştır. Bu anlam Han tarihinin şerhli edisyonunda Yen Shih-ku tarafından benimsenmiştir. Dolayısıyla MS üçüncü yüzyılda yaşamış ve bu tarihin herkesçe kabul edilen yorumcusu olan Mêng Kang'ın yorumunu kabul etmemiş olur. Bu yüzden Kuo Po'nun, kendi döneminde sağlam temelleri olan ve genel olarak kabul edilen bir âdet hakkında yazdığı açıktır. Bu görüş *Li Kî*'nin on sekizinci bölümünde, üst düzey bir devlet görevlisinin nereye gömüleceğine karar vermek için tosbağanın kabuğu incelendiği olayla doğrulanır. Geleceği bilmek isteyen kişi tarafından giyilmesi gereken beyaz keten kıyafetlere ve yorumcu tarafından giyilmesi gereken şapkaya atıfta bulunulmuştur. Bu bilim, merhum kişinin mezarının bulunduğu bölgenin şanslı veya şanssız olmasına göre akrabaların ve torunların talihinin belirleyicisine dönüştüğünü gösterir. Han hanedanı döneminde yaşayan Kuo Po'nun zamanından sonra ve müneccimler ile sihirli tılsımlarla iş yapan diğer kimselerin etkisinden dolayı gerçekleşen bir gelişmedir. Eski Çin'in coğrafi şartları değerlendirildiğinde *fêng shui*'nin arkasında yatan asıl düşünceyi kolayca anlayabiliriz. Defin yapılan yer yüksek bir yere “rüzgâr” (*fêng*) faktörü akıldan çıkarılmamalıdır, aksi takdirde kuvvetli rüzgârlar mezar tümseğini oluşturan toprağı uçurup götürebilir. Meza-

rın su altında kalmaması için alçak yerlerde “su”ya (*Shui*) karşı önlem alınmak zorundadır. Astrologlar, akrabalar ve torunların gösterdiği bu doğal ilgiden mezar yerlerini belirlerken ve uğurlu veya uğursuz akıbetler hakkındaki vaatlerini eklerken kendi sihirli hilelerini kullanmak için kolayca faydalanabiliyordu. *Fêng shui* uygulaması, günümüzde Çin’de defin yerlerini belirlerken yaygın olarak kullanılır. Ayrıca Tang hanedanı öncesinde bu uygulamanın kullanım alanı, yaşamak için yer seçimine kadar genişlemişti. Kuo Po’nun yazmış olduğu “Ölü Gömme Âdetleri”ni açıklayıp üzerine yorum yapan pek çok kitap yazılmış ve görüşleriyle farklılaşan iki ekol ortaya çıkmıştır. Bu ekollerden bir tanesi, bütün defin ritüellerini Beş Gezegen tarafından verilen göstergelere ve Sekiz Diyağrama (*pa kua*) dayandırmaktadır. Diğer ekol ise ölü gömmeyle ilgili görüşlerini tümüyle bölgenin dış görünüşü ve etrafta ejderhaya ulaşan su yolları üzerine dayandırmaktadır.

Yaşamak için veya ölü gömmek için yer seçiminde *lo-pan* adı verilen bir alet kullanılır. *Lo-pan* (pusula), genellikle ahşaptan yapılmış dairesel bir çerçeveye kaplıdır ve hem yön göstermede hem de toprak falı kararlarında kullanılır. Çerçevenin üstünde yedi tane eşmerkezli daire vardır. En dıştaki daire ve dışarıdan üçüncüsü altmış tane heksan içerir. İkincisi, dördüncüsü ve altıncısı; on iki dairesel koldan, on dairesel gövdeden ve iki tane eski özden (*chien* ve *kun*) oluşan yirmi dört gruba ayrılır. Beşincisi, üç defa tekrar eden beş unsurun dördünü içerir (toprak dahil edilmemiştir). En içeride olan yedincisi ise ismini on iki dairesel dalın sekizlisinden alan sekiz boşluğa sahiptir. İnceleme konusu yaptığımız bu iki nesne de Yer’le ilgili olduğundan toprak elementinin ismi doğanın negatif özüyle (Yin) bağlantılı olan dört dairesel gövdeye dahil edilmediği gibi *lo-p*’andaki beş elemente de dahil edilmemiştir. Toprak elementinin dahil edilmemesiyle ilgili bir diğer açıklama *Lu Shih*’te verilmektedir. Buna göre toprak, beş elementin merkezinde yer alır ve diğer elementler pusulanın dört yönünde olduğu gibi onun çevresine yerleşir. Böylece toprak, pusula iğnesinin tam ortasına yerleşmiş olacaktır.

SU

Metal Toprak Tahta

Ateş

Lu Shih'de ayrıca dört "semavi suret" (*ssu hsiang*) de bu dört elementle ilişkili olarak açıklanmaktadır.

Astroloji (*kuan hsiang*) "Değişimler Kitabı"na (*I King*) dayanmaktadır. Astroloji doğanın sırasıyla güneş ve ayın (güneş ve ay beş gezegenle ilişkilendirilir) temsil ettiği erkek ve dişi özleriyle ilgilidir. Bu gezegenler beş elementin sembolik temsilcisidir. Mars ateşi, Venüs metali, Merkür suyu, Satürn toprağı ve Jüpiter tahtayı temsil eder. Boynuz, boyun, kık, oda, kalp, kuyruk ve saire gibi isimlerin verildiği yirmi sekiz takımyıldızı veya yıldız konağı vardır ve bunlar, haftanın günleri için kullandığımız isimlerle aynı sırayla yedi semavi cisimle (güneş, ay ve beş gezegen) ilişkilidir. Daireler, on dairesel gövdenin ve on iki dairesel kolun Sekiz Diyagramın ilk iki karakteriyle birleşmesiyle, *lo-pa*-nın tarifinde açıklandığı gibi alt sınıflara ayrılmaktadır. Yüan hanedanı döneminden Kuo Shou-ching'in *Shou Shih Shu* gibi sembolik değeri olan çalışmalarında kaideler, işaretlerin ayrıntılı bir biçimde kullanımı için verilir ama burada, çeşitli yazarların verdiği kaidelerle bir uyumsuzluk sözkonusudur. Gezegenlerin birleşimi belirli talihli yılları ve ulusun kaderini belirler. Yılın uğurlu, uğursuz ve belirsiz günleri eskiden "İmparatorluk Takvimi"nde (*Tung Shu* veya *Huang Li*) belirtilmekteydi. Bu günler, güneşin ve ayın burçlar bölgesindeki konumuna göre belirleniyordu. Kimi yazarlara göre astrolojinin kökeni en fazla MS dördüncü veya üçüncü yüzyıla kadar uzanmaktadır ve "Savaşan Devletler" (Chan Kuo) dönemine yerleştirilmelidir. Bu dönemde ülke, birbiriyle mücadele eden prenslerin kanlı savaşlarına gark olmuştur. Prenslerin her biri, üstlendikleri mücadelede başarılı olma ihtimallerini önceden belirleme telaşına düşmüşlerdi.

Yıldızların bir bireyin doğumunu kuşatan etkilerini belirlerken; doğduğu yıl, ay, gün ve saati çifter çifter temsil eden "se-

kiz karakter” (*pa tzu*) incelenir. *Wên Hai Po Sha*’da bu yöntemin MS sekizinci yüzyılda Li Hsü tarafından icat edildiği yazar. Li Hsü yalnızca yılın, ayın ve günün “altı karakteri”ni inceleyen önemli bir astroloji uzmanıdır. Kitapta yazdığına göre saat, Sung hanedanı döneminde eklenmiştir. Daha eski olan Tang Tarihi’nde (*Chiu Tang Shih*) bu yöntemin yaratıcılığı, hesaplamalarında Han hanedanından İmparator Wu Ti’nin “sekiz karakteri”ni dayanak noktası olarak alan Lü Tsai’ye atfedilmektedir. Evlilik ayarlayan araçlar, genç bir erkeğin “sekiz karakteri” ile evlenme teklif ettiği genç bir kadının karakterlerinin karşılaştırmasını yapardı. Herhangi bir kişinin genel olarak iyi talihiyle veya teklif edilen herhangi bir şeyin uygunluğuyla ilgili sorular da “sekiz karakter”in incelenmesi sonucu cevaplandırılırdı.

Tang hanedanınca o dönemdeki ismi Ssu Tien Tai olan bir astroloji denetleyicisi atanmıştır. Ming hanedanı döneminde bu denetleyicinin ismi Chin Tin Chien olarak değiştirilmiş ve görevleri dört başlık altında toplanmıştır: (a) astronomi (*tien wên*), (b) olaylar (*li su*), (c) kehanet (*chan hou*), (d) (gelecek) (*tui pu*). Ofisi, Pekin şehrinin doğu duvarlarında bulunan ve günümüzde “rasathane” (Kuan Hsiang T’ai) olarak bilinen yerdi. Buraya bronzdan yapılmış büyük aletler yerleştirilmişti. 1912’de cumhuriyet rejimi bu rasathanenin astrolojiyle ilişkisini kesip burayı tümüyle modern astronomi ve meteorolojiye tahsis etti.

Metalleri altına çevirmenin gizli yollarını ve ölümsüzlük ik-sirini bulmaya çalışan simya, ilk defa *Tsan Tung Chi*’de (Birlik Ahdi) açıklanmıştır. Ko Hung, *Shên Hsien Chuan* adlı eserinde bu kitabın MS ikinci yüzyılda Wei Po-yang tarafından yazıldığını söylemiştir ama kitabın Wei Po-yang’a atfedilmesi diğer âlimler tarafından pek kabul görmez. Bununla birlikte simyanın Han hanedanının son dönemlerinde uygulandığını göstermesi bakımından değerlidir. *Ts’an Tung Ch’i*’nin yazarı çalışmasını “Değişimler Kitabı”nda (*I King*) Yao Hsiang’dan, yani “Yao görünüşleri”nden veya “Yao belirtileri”nden bahseden bir pasaja dayandırmaktadır. Bu pasajda “Yao Hsiang hareketinin bün-

yesinde olduğu; refah ve felaket sonuçlarının dışında olduğu” gösterilmektedir. Bu ifade Avrupalı simyacılar tarafından kullanılan *solve et coagula*³ ile mukayese edilebilir. Klasik yorumlar bu karanlık sözü Yin ve Yang’a (doğanın etken ve edilgen özleri) yapılan bir atıf olarak izah etseler de *Tsan Tung Ch’i*’nin yazarı bunun metallerin hal değiştirme ihtimaline gönderme yaptığını ileri sürmektedir. Kitabın ismi (Birlik Ahdi) simya bilimi ile hem Sarı İmparator’un ve Lao Tzu’nun öğretilerinin (*Huang Lao*) hem de “Değişimler Kitabı”nın öğretilerinin birliğini kanıtlamayı amaçlayan içeriğine dayanır. Sung hanedanı döneminin iki büyük âlimi (Chu Hsi ve Tsai Yüan-ting) bu kitabı bir hayli övmüştür. Tsai Yüan-ting, takma adla kitabın öğretileri üzerine bir tefsir yazmıştır. *La chia ve lu ho* olarak bilinen kimyanın iki sistemi bu kitap üzerine kuruludur. *La Chia*, on dairesel kolu, hal değişiminin beklenebildiği uygun ânın göstergeleri olarak Sekiz Diyagram ile birleştiren bir sistemdir; *lu ho*, isminin de gösterdiği üzere maden eritme kaplarıyla yapılan deneyleri içeren bir sistemdir. Ko Hung, bu kitabın yazarının ölümsüzlük hapını hazırlamada başarılı olduğunu söylemiştir. Bir köpeğe bu haptan verir ve köpek oracıkta ölür. Kendisi de bir tane içir ve aynı sonuç gerçekleşir. Hapların sihirli gücüne inanan büyük erkek kardeşi üçüncü bir hap almış ve o da oracıkta can vermiştir. Genç kardeşleri cenaze düzenlemelerine başlamış ama hazırlıkların ortasında iki ağabeyi de hayata dönmüş. Böylelikle bu ikisi, ölümsüzler olarak bilinmeye başlamış.

Tsan Tung Chi’ye ilk defa atıfta bulunan Ko Hung, aynı konu üzerine diğer kitabı *Shên Hsien Chuan*’a ilaveten ünlü bir kitap (*Pao Po-tzu*) daha yazmıştır.

Ko Hung genellikle kitabının isminden dolayı Pao Po-tzu olarak bilinir ve Çin’de büyü öğretilerinin yayılıp kalıcılığmasından sorumlu kişiler arasında ilk sırada anılmayı hak eder. Et-kisi Chang Tao-ling’ten bile fazla olsa da aynı yüksek onur ona

3 Çöz ve birleş (ç.n.)

Nefes Kontrolü

layık görülmemiştir. MS dördüncü yüzyılda yaşamış olup hayatının son günlerini Lo-fou Dağı'nda ölümsüzlük hapıyla deneyler yaparak geçirmiştir. Seksen bir yaşındayken kendisini görmesi için davet ettiği arkadaşı onun yalnızca kıyafetlerini bulmuştur. Bedeni ortadan kaybolmuştur ve ölümsüzler diyarına geçmiştir. Ko Hung *Shên Hsien Chuan*'ta Li Shaorchün'ün kröze sanatını Çin hanedanından İmparator Shih

Huang'ın çağdaşı olan (Li Shao-chün'ün, Han hanedanından İmparator Wu Ti'nin [MÖ ikinci yüzyıl] çağdaşı olduğu gibi) An-chi Shêng'ten (MÖ üçüncü yüzyıl) öğrendiğini söylemektedir. An-chi Shêng, yukarıda bahsedildiği üzere Ko'nun kitabına adını verdiği Pao Po-tzu takma adıyla bilinmektedir. Ssuma Chien, "Tarihi Kayıtlar"da (*Shih Chi*) Li Shao-chün'ün Han İmparatoru Wu Ti'ye kröze kurban etmesini nasihat ettiğini ve böyle yaparsa ilahların civanın altına dönüşmesine müsaade edeceklerini anlatmaktadır. İmparator, bu altını kullanarak kaplar meydana getirebilir ve bu kaplarda yediği içtiği şeylerle ömrü uzayabilirmiş. Böylece An-chi Shêng'i Mübarek Adalar'da ziyaret edip kendisi de ölümsüzlüğü elde edebilirmiş. Li, imparatoru An-chi Shêng'i kutlu ikametgâhında ziyaret ettiğine ve onu karpuz kadar büyük hurmaları yerken gördüğüne inandırmıştır. Li Shao-chün'e ve onun ustası An-chi Shêng'e yapılan bu atıflar kröze kullanımının *Tsan Tung Chi*'den daha eskilere uzanıp Shih Huang'ın hükümdar olduğu zamana (MÖ 249-221) dayandığına inanılır. Tabii, bu iki adam hakkındaki efsanelere güvenilebilirse.

Ömrü uzatmak için uygulanan pek çok yöntem, her derde deva ilaçlar ve ölümsüzlük iksiri arayışıyla yakından bağlantılıdır. Bunlar arasında en çok dikkat çeken üç tanesi şunlardır: (1) nefes kontrolü, (2) duygulara hâkim olmak ve (3) yiyecek orucu. Nefes kontrolü (*hsing chi* veya *fu chi*) yukarıda bahsedildiği üzere Ko Hung ile başlayan bir sistemdir. Nefes kontrolünde ilk adım derin bir nefes alıp geri verinceye kadar yüz yirmi kalp atışı süresince onu tutmaktır. Gece yarısından öğlene kadarki süreçte tam olarak zinde olunduğundan, nefes kontrolü bu saatler arasında uygulanmalıdır. Öğleden gece yarısına kadarki süreç cansız bir zaman aralığıdır ve bu egzersizi yapmak hiçbir fayda sağlamaz. Bir insan nefes kontrolünü sağlayabiliyorsa pek çok hastalığa çare bulup ömrünü uzatabilir. Tam kontrol sağlandığında bir huzur hali bunu takip eder ve kişi hayatın özü hakkında tam bir kavrayışa sahip olur, yani *Tao*'ya. Tecrit olma (*ting kuan*) ile ilişkilendirilen duygulara hâkim olmak (*chin ching*), ömür uzatmanın temeli olarak değerlendirilir ve bu hedefe ulaşmak için Taocu kitaplarda pek çok talimat detaylıca anlatılmıştır. Bunlar arasında hiçbirisi yiyecek orucu (*pi ku*), özellikle her türlü etten uzak durmak kadar önemli değildir. Vejetaryenlik, yiyecek orucunda atılan ilk adımdır.

On İkinci Bölüm

Halk Hikâyeleri

Bir önceki bölümde anlatıldığı şekliyle büyü bilimleri, edebiyat alanındaki kitaplarını düzgün bir üslupla yazan yazarların halka ait sıradan inançları, gelenekleri ve âdetleri şekillendirdiği, kıymet verilen yapılarıdır. Böyle kitaplara ek olarak matbaanın kullanılmaya başlamasından itibaren her nesil, hikâyelerin farklı versiyonlarını içeren ve klasik kitapların bahsedeceği kadar değerli olmayan anlatıları ele alan çok sayıda popüler neşriyat ortaya koymuştur. Geleneksel inançların ve âdetlerin pek çoğunun kökeni bilinmiyor. Kökenlerini araştırmak veya anlamlarını incelemek için yapılan araştırmalara nadiren rastlıyoruz. Her sınıf inançları ve gelenekleri bulduğu haliyle nesilden nesile aktarmış ve tarihlerinin ilk günlerinden beri süregelen geleneklerden hiç şüphe duymamışlardır. Böylece eski zamanlardan miras kalan hikâyeler, gelen neslin yeni hikâyeleriyle karışmıştır. Konu ettiğimiz geleneğin ne kadarının eski ne kadarının modern döneme ait olduğunu belirlemek zordur. Belki de bunun pek fazla bir önemi yoktur. Asıl önemli olan şey, günümüze ulaşan bütün hikâyelerin bir dereceye kadar insanların maneviyatının aydınlatıcısı olarak değerlendirebileceğidir.

Hatasız modern bilimlerin bilgisinden şimdiye kadar yalnızca, ülke dışında veya son iki veya üç nesildir kurulan okullarda eğitim görenler istifade edebilmiştir. Halkın büyük bir bölümü halen geleneklerini sorgusuz sualsiz kabul ediyor. Onlara göre Gök ve Yer tümüyle gizem doludur. Canlı ile cansız arasında çok ufak bir ayırım vardır; bütün doğa canlıdır. Doğanın cömert ve art niyetli süreçleri, huşu ve korkuya benzer şekilde ele alınır. Bu süreçler, lütfunun elde edilmeye çalışıldığı ama mümkünse gazabından kaçınılmak istenen belli ruhların, hayvanların veya güçlerin denetimi ya da gözetimi altındadır. Dünya üzerindeki hiçbir ülke töresel bilgi açısından Çin kadar zengin değildir ve hiçbir dil Çincenin sahip olduğundan daha fazla atasözüne sahip değildir. Hayata dair her olay geleneksel bir form içerisinde karşımıza çıkar ve bazı uygun ifadelerle tarif edilmiştir.

Varlığa dair üç büyük olay yani doğum, evlilik ve ölüm geleneksel âdetlerle kuşatılmıştır. Her birinin kendisine özgü değeri vardır. Uğursuz güçlerin özellikle doğum esnasında faaliyete geçtiği farz edilir ve onları defetmek için pek çok uygulama vardır. On beş yaşına kadar her üç yılda bir badire baş gösterir. Erkek çocukları, kız çocuklarını umursamayan kötü ruhları aldatmak için kimi zaman kızların giyindiği gibi giyinir veya kullaklarına halka takarlar. Evlilikler “sekiz karakterin” (*pa tzu*) mukayesesi yapılarak arabulucular tarafından ayarlanır. Mera-sim gerçekleşmeden damat ölürse, gelin damadın ruh tabletini vekil olarak kullanarak onunla daha sonradan evlenir. “Tablet ile evlilik” merasimi (*pao pai tso chin*) genellikle müstakbel damat ve gelin arasındaki sınıf farkı çok fazla olduğunda başvuru-lan bir yöntemdir. Ölümde merhum kişiye en sevdiği kıyafetleri giydirilir ve tabutuna hayattayken düşkün olabileceği her türlü ufak süs eşyası yerleştirilir. Ruhun öteki dünya için yeterince hazır olduğundan emin olmak için ölümden sonra kâğıt paralar, kâğıt evler, kâğıt atlar, at arabaları ve kıyafetler yakılır.

Felaketleri defetmek için her çeşit nazarlık, tılsım ve muska kullanılır. Birisi vücuduna bir parça yeşim taşı takmışsa üzeri-

ne işlenmiş olan hayvandan hiçbir zaman zarar görmez. Çocuk ayakkabılarında kaplan başı işlemleri vardır. Evlere kısa kılıç gibi uğur getiren nesneler asılır ve vücuda çeşitli geometrik şekillerde nesneler takılır. Gamalı haça her yerde rastlanabilir. Mesela bohça örtülerinin üzerinde, putların midesinde veya göğsünde ve evlerin damlarında bulunabilir. Uzun ömür için kullanılan karakter de benzer bir şekilde kullanılır:

“Ayakkabıları haç ve büyü ile işaretlidir,

Göğsünün üzerinde bir pentagram var.”

Bu nazarlıklara her zaman ihtiyaç duyulur, zira kötü ruhların nerede ve ne zaman belireceği bilinemez. Bu ruh, sizin yaradığınız birinin hayaleti olabileceği gibi, yalnızca kendi heveslerinin peşinden koşan bir şeytan da olabilir. Ölmeden önce dünyadaki sefil yaşantısına bir teselli aramak için boşlukta gezinen aç bir hayalet olabileceği gibi, gece karanlığında veya ay ışığının belirlediği gecelerde mezarından çıkıp etrafta gezinerek insanların yolunu kesen bir “inatçı ceset” (*chiang shih*) de olabilir. Bu, *Güney Tang Tarihi*’nde bahsedilen “orman adamı” (Shan Hsiao) olabilir. Bu “orman adamı” insan bedenine ve kuş ayaklarına sahip olup ağaçlarda yaşamaktadır. Ateş veya veba, hastalık veya ölüm getiren şeytan da olabilir. Fakat şekli neye benzerse benzesin hakiki erdeme veya üstün zekâyâ sahip olmakla bunlar uzak tutulabilir. Aslında erdem ve zekâ, kötü güçlerle uğraşıl-
ğında birbirinin yerine geçen fikirlerdir.

Britanya Konsolosluk Hizmetleri’nden Bay C.T. Gardiner yıllar önce ilginç bir hikâye anlatmıştı: Borçları topladıkları Yang-chow’dan kanalı kullanarak bir seferden geri dönen Chang ve Li isimli iki arkadaş varmış. Chang, Li’yi teknenin kenarında otururken görmüş ve onu suya atarak topladıkları parayı tek başına ele geçirme fikri aklına gelmiş. Bu yüzden Chang, Li’yi kanala itmiş. Cinayetin işlendiği günün birinci senesinde Chang kendisini çok hasta hissetmiş ve Li’nin hayaleti korkutucu bir şekilde ona görünerek ölü adama ait olan miktarı ailesine uygun

bir şekilde ödemezse öleceğini söylemiş. Chang bunu yapacağına söz vermiş ve iyileşmiş. Fakat sağlığı yerine gelince sözünde durmayıp parayı vermemiş. Bir sonraki sene aynı gün Li'nin hayaleti daha kızgın bir şekilde gözükmüş. Chang bir kez daha söz vermesi için uyarılmış ve bu defa sözünü tutmuş. Bununla birlikte sağlığı kalıcı bir şekilde bozulmuş, bütün işleri ters gitmiş ve iflas etmiş. Başka bir yere göç ederek şansını denemeye ve hayatını değiştirmeye karar vermiş. Nihayetinde Honan'a gitmiş. Li'yi tekrar gördüğünde onu şaşırtan şey, onu gecenin bir yarısı yatağının kenarında hasta vaziyette yatarken değil, güpegündüz sokakta görmesiymiş. Aşırı derecede korkmuş, ileri atılıp bir *ko-tow*⁴ yapmış ve demiş ki: "Bana emrettiğin şeyi zaten yaptım, neden hayaletin hâlâ peşimde?" Li şöyle cevap vermiş: "Ben hayalet değilim, ne demek istiyorsun?" Chang, onun kendisine iki defa görüldüğünü ve payını ailesine nasıl ödediğini anlatmış. Li şöyle demiş: "Öyleyse, benim nehre düşmem bir kaza değil-di öyle mi? Babamın ruhuna gereken saygıyı göstermeyi ihmal etmiştim ve sonra nehre yuvarlandım, az kalsın boğuluyordum; bunun saygısızlığıma karşı bir ceza olduğunu düşünmüştüm."

Genellikle irade sahibi insanların kesin eylemi, dışarıdan yardım almaksızın şeytani güçleri etkilemek için yeterlidir. Hang-chow'da lanetli olduğu varsayılan bir ev hakkında bir hikâye anlatılır: Hiç kimse burada yaşamaya cesaret edemediği için kapısı her zaman kilitliymiş. Tsai isimli bir âlim bu evi satın almış. İnsanlar ona tehlikeli bir iş yaptığını söylemişler ama Tsai aldırmamış. Satış işlemleri bittikten sonra ailesinden hiç kimse eve girmemiş. Tsai kendi başına giderek kapıları açmış, bir kandil yakıp oturmuş. Gece yarısı boynunda kırmızı ipek bir mendil asılı olan bir kadın yaklaşıp Tsai'ye selam vermiş, tavandaki kirişlere bir ip bağlayıp boynunu ilmiğe geçirmiş. Tsai istifini hiç bozmamış. Kadın tekrar bir ip bağlayarak Tsai'ye kendisinin yaptığıının aynısını yapması için seslenmiş fakat Tsai yalnızca

4 Geleneksel bir selamlama şekli. (ç.n.)

bacağını kaldırıp ilmiğe ayağını sokmuş. Kadın, “Yanlış yapıyorsun,” demiş. Tsai gülmüş ve demiş ki: “Tam tersine, uzun zaman önce yanlış yapan sensin, öyle olmasa bu duruma düşmezdin.” Hayalet acı acı ağlayarak tekrardan Tsai’ye selam vererek oradan ayrılmış. O zamandan beri bu ev perili olmaktan kurtulmuş. Bu olay üzerine Tsai bir bilgin olarak anılmış.

Her şeye rağmen başkalarından yardım istendiğine de rastlarız. Chung Kuei, korkunç suratıyla talep edenlere yardımcı olmaya hazırdır. Sung hanedanı döneminde yaşayan âlim, en üst edebi seviye için gireceği sınavdan önceki gece kötü bir ruhun gazabına uğrar. Kötü ruh, âlimin suratının şeklini korkunç bir değişikliğe uğratar. Yüzünün korkunçluğu nedeniyle sınava girmemiş ve bu yüzden iblislerden intikam almaya yemin etmiştir. Yaşamı boyunca son derece zeki bir insan olan Chung, ölümünden itibaren yeteneklerini insanlara musallat olan şeytani kötü güçlerle savaşmak için kullandı. Chiang Tai Kung, yani Chiang Tzu’yu, taş üzerine “Chiang Tai Kung Tsai Tz’u” şeklinde kazıyarak bir sokak arasının sonuna yerleştirmek veya kâğıt üzerine yazarak duvarlara asmak kötü ruhları korkutup kaçırmak için yeterlidir. Tai Shanlı Shih Kan ismi de genellikle taş üzerine “Tai Shan Shih Kan Tang” diye kazınıp Chiang Tai Kung’un ismiyle aynı şekilde kullanılır. Bütün isimler içinde en etkili olanı Chang Tao-ling’in varisi “Kutsal Öğretmen”in (*tien shih*) ismidir. Onun yazdığı gizemli karakterler yardıma ihtiyacı olan evlere asılır. 1707’de o zamanlar “Kutsal Öğretmen” makamının görevlisine İmparator Kang Hsi tarafından beş büyük anıtın hepsine kurbanlar vermesi ve ayrıca yoldayken Huang-chow’daki “beyaz kuzu”nun hayaletini ve Kiangsu eyaletinde Wusih yakınlarındaki Tai Hu’da bulunan Tung-ting Dağı’ndaki “kırmızı maymunu” yok etmesi emredilmiştir. Kadınlar kötü güçlere karşı sihirli sözler söylemek için cadıları, deva olarak faydalanmak için güçlü ataların ruhlarını çağırırlar. İnsan yaratıcılığına ait ne varsa talihsizlikleri defetmek için gözden geçirilir.

Chung Kuei

Rüyaların uğursuz etkileri, rüyaların ruhların telkinlerinden dolayı görüldüğü farz edildiği için kolaylıkla fark edilebilir. Tai Shan'dan bir münzevi, rüyasında dağ tanrıçası Niang Niang'ın Sung hanedanından İmparator Chên Tsung'un (MS 997-1022) hastalığını iyileştirmek için kendisine Pekin'e gitme talimatı verdiğini görmüş. Vardığında görmüş ki imparator büyük bir çibanın sebep olduğu acıyla kıvranıyor. Tedaviyi yazmış ve imparatoru bu beladan kurtarmış. Anlatılanlara göre Chang Tao-ling'in annesi rüyasında Kutup Yıldızı'nın ruhunun gökyüzünden inip ona kıyafetlerini güzel kokutan hoş kokulu bir şifalı ot verdiğini görmüştür. Uyandığında kendisini bir çocukla bulmuş ve vakti geldiğinde büyük bir mistik olacak bir erkek çocuğu doğurmuştur. Şanghai'da bir adam rüyasında bir tapınağın hemen arkasında bir yerde olduğunu ve burada, altınlarla dolu gizli bir hazine bulduğunu görmüş. Uyanır uyanmaz rüyada gördüğü yere gidip toprağı kazdığında her bir parçasının

kendi ismiyle işaretlendiği çok miktarda altın bulmuş. Ming hanedanının imparatoru Yung Lo (MS 1403-1425) olacak Yen Prensi, rüyasında yaşlı bir adam ve kadın görmüştür. Bugünkü Pekin şehrinin inşasını dokuz cümle kapısı ve muhteşem saraylar yaparak yeni bitirmiştir. İnsanlar şehrin güzelliğini ve önemini överek büyük refah ve huzur dönemini iple çekiyorlarmış. Ne yazık ki çok geçmeden şiddetli bir kuraklık meydana gelmiş ve bütün kuyular kurumuş. Yaşlı adam ve kadın, bu kuraklığın Lei Chên Kou'daki (Tung Pien Mên'in dışarısında Pekin'in doğusundaki bir köy) iki su ejderhasının yaşadıkları yerde rahatsız edilmesinden dolayı olduğunu bildirmişler. Ejderhalar bölgenin bütün suyunu iki büyük sepete toplamaya karar verip bir köşeye çekilmiş. Bunu yapmadan önce prensin rızasını arzuladıkları için rüyada yaşlı adam ve kadın kılığına girmişler. Prens buna razı olmuş fakat sabah uyandığında ne yaptığını fark edip bu

Shih Kan Tang

yaşlı adam ve kadının ejderhaların ta kendisini olduğunu anlamış. Zırhını kuşanıp siyah atına binmiş, elinde mızrağı olduğu halde saraydan hızlıca çıkıp şehir kapılarını geçerek takibe başlamış. Onları ansızın yakalamış ve mızrağını sepetlerine batırarak bol miktardaki suyu dışarı boşaltmış.

İnsan doğasının özünde olduğu anlaşılan zalimlik Çin’de pek çok şekle bürünür ve bunların çoğu doğaüstü olaylarla ilişkilendirilir. İlk imparatorların mezarlarına hizmetkârları ve işçileri gömme uygulaması pekâlâ ispatlanmış gibi gözüküyor. Çok sık yaşanan kıtlıkların hepsinde yamyamlık baş göstermiştir. Kara büyü (*tso tao*) pek çok şeytani uygulamanın müsebbibidir ve genç Mançu hanedanı döneminde kara büyüye karşı kanunlar son derece katıydı. Mançu hanedanının çıkardığı kanunnamenin dördüncü cildinde bahsedilen on insanlık dışı suçtan (*pu tao*) beşincisi, cadılıkta kullanmak üzere bazı organları ele geçirmek için canlı beden kesilmesini, *ku* zehrinin (cadı zehri) üretilmesini ve “kâbus şeytanı”nın (Yen Mei) lanetini salmak için sihirli sözlerin veya muskaların kullanılmasını içerir. Yaşamsal güçlerini güvence altına almak için genç kızların vücutlarının kesildiği bir olay, 1810’da cezalandırılmıştır. Bu kanunlar üzerine yapılan yorumda kâbus iblisini çağırdıktan sonra büyücülük yapanların, insanların gözlerini çıkarıp kulaklarını oyduklarını, ellerini ve ayaklarını kesip bu uzuvları kendi şeytani amaçlarına alet ettikleri, oyulmuş veya kalıba dökülmüş bir tasvire yapıştırdıklarını ifade edilmektedir. Baş kesilmiş kurbanların kanı, kıyafet parçaları üzerinde toplanır veya yiyecek kırıntıları üzerine akıtılır. Böylece bunlar kötü güçlere karşı tılsım olarak kullanılır. Muharebe meydanında öldürülen veya esir edildikten sonra idam edilen kötü nam sahibi bir düşmanın kanını içme âdeti 1904’te meşhur bir vali tarafından uygulanmıştır. Bu iksirin içene cesaret kattığına inanılıyordu. Kanunlarda tiksindirici türden zalimliklerden de bahsedilmiştir. Söz gelimi ilaç üretmek amacıyla organlarını ve kemiklerini kızartmak için genç insanları kaçırmak bunlardan birisidir. İnsanların sakat kalmasına veya

T'ai-Shan Tanrıçası Niang Niang

ölmesine yol açan büyücülüğün ve sihirbazlığın her türlü, kanun gereği en ağır şekilde cezalandırılabilirdi. Mesela dilim dilim kesilerek öldürülme, mülke el konulması ve hayat boyu karısından ve çocuklarından uzaklaştırılma bunlardan bazılarıdır. Böyle uygulamalar, doğüstü güçlerin yasal olmayan bir şekilde kullanımı olarak değerlendirilmekteydi.

İnsan hayatını etkileyen hayvanlar arasında tilki popüler hikâyelerde başrolü oynamaktadır. Bunun bir örneği olarak aşağıda *Liao Atölyesinden İlginç Hikâyeler*'den (*Liao Chai Chih I*) alınan iki kız kardeşle ilgili bir hikâyenin özetine göz atacağız. Bir zamanlar Tai Shan'ın yerlisi olan Shang isimli genç bir öğrenci varmış. Bir akşamüstü, bahçesinde tek başına dolanırken güzel mi güzel bir genç kız belirmiş. Yürüyüp konuşarak güzelliği ve zekâsıyla onu eğlendirmiş. Kendisini Hu ailesinin

üç numaralı kızı olarak tanıtmış ve bu yüzden San Chieh diye anılmış. Fakat ona nerede yaşadığını söylememiş. Üst üste her gece kız tekrar gözükmüş ve arkadaşlıkları gelişmiş. Bir akşam kızın güzelliğini hayranlıkla seyrederken, kız kendisinden çok daha güzel Ssu Mei isminde bir kız kardeşi olduğunu söylemiş. Çocuğun ricası üzerine kız bir sonraki gece Ssu Mei'yi yanında getirmiş ve Ssu Mei'nin gerçekten çok güzel olduğu ortaya çıkmış. San Chieh ayrılmak üzere harekete geçtiğinde Shang, Ssu Mei'ye bir süre daha kalması için yalvarmış. Ssu Mei, Shang'ı San Chieh'in bir tilki olduğu konusunda uyarıp araya girmezse Shang'ın büyüleneceğini söylediğinde San Chieh güç bela oradan ayrılmış. Ssu Mei, Shang'a kapısına yapıştırmayı için bir muska vermiş, zira bir tilki olmasına rağmen ölümsüzlük sanatlarını bildiğini ve onu koruyabileceğini söylemiş. Ertesi gün San Chieh geri dönmüş ama kapı üzerindeki muskayı geçemeyince kız kardeşinin nankörlüğüne sertçe sitem ederek oradan ayrılmış. Bununla birlikte Ssu Mei'nin güzelliği bile hercai gönüllü Shang'a yetmemiş. Birkaç gün sonra Ssu Mei kısa süreliğine uzak durmak zorunda kaldığında Shang, kendisine para vererek yaklaşan çekici genç bir kadının etkisi altına girmiş. Bu kadın ona, Hu kız kardeşlerinin kendisine hiçbir zaman bir kuruş bile getirmediğini söylemiş ve Shang'tan o akşam odalarında kendisi için bir ziyafet vermesini istemiş. Shang bunu yapmaya hevesliymiş, akşam şen şakrak bir şekilde ilerlerken Hu kız kardeşler ortaya çıkmış. Böylece bir tilki olan davetsiz misafiri kovarak Shang ile eski arkadaşlıklarını yeniden kurmuşlar. Fakat ilişkileri bu şekilde devam etmemiş. Günün birinde uzak bir eyaletten bir adam çıkmış. Ülke genelinde erkek kardeşini öldüren kötü güçleri aramaktaymış ve onları Shang'ın evinde bulmuş. Shang, Hu kız kardeşleri ile olan arkadaşlığını saklamış ancak babası ve annesi endişelenince gezgin adamı içeri davet ederek istediği gibi davranmasını söylemişler. Adam hemen iki tane şişe çıkarmış, çeşitli büyü sözler mırıldanmış ve aniden dört tane ince duman çizgisinin şişelerin içinden geçtiği görülmüş. Şişelerin ağzını hemencecik kapamış, bütün ailenin şimdi güvende ol-

duğunu keyifle bildirerek Shang'ın ailesi ile ziyafet çekmek için oturmuş. Shang ise arkadaşları makûs talihlerinin acısını çekerken ziyafete katılamamış ve şişelerin etrafında dolanmış. Şişelere doğru eğildiğinde Ssu Mei'nin sesini duymuş. Ssu Mei, kendisini serbest bırakması için ona yalvarıyormuş. Shang'a ne yapması gerektiği hakkında talimatlar vermiş ve kısa süre sonra ince bir duman çizgisi bulutlara karışmış. Bu, çekici gencin Ssu Mei'yi son görüşü değilmiş. On yıl sonra bir gün ona tekrar gözükmek için ölüksüzlüğü elde ettiğini söylemiş. Shang onunla kalması için kıza yalvarsa da kız bir ölüksüz olarak fanilerin arasına daha fazla karışamayacağını söylemiş. Yirmi yıl sonra Ssu Mei her zamanki güzelliğiyle Shang'ın odasında belirdiğinde kıızı bir defa daha görmüş. Kız, Shang'a ölüm gününün yaklaştığını, bu yüzden işlerini düzene koyabileceğini ve hiçbir şeyden korkmasına gerek olmadığını söylemek için gelmiş. Zira öte dünyada onu sağ salim göreceğini söylemiş. Vakti geldiğinde Shang ölmüş.

Kötü ruhlar yılan şekline de bürünebilirler. Buna karşılık yılanlar kendilerini sıradan faniler gibi sunar. Yılanlarla ilgili en meşhur hikâyelerden biri Siçuan eyaletindeki Chêng-tu yakınlarındaki Yeşil Dağ'dan gelen Hangchow'lu "Beyaz Yılan"dır. Beyaz yılan burada eski çağlardan beri yaşamaktaymış ve bir hizmetçi kızın eşlik ettiği bir kadın şekline girmeyi âdet edinmiş. Beyaz yılanın dövuştten önce Hangchow'da yaşayan bir siyah yılan üzerindeki zaferi "Gök Gürültüsü Zirvesi Pagoda" isimli romanda şu şekilde anlatılır: "Hang-chow dünyanın en güzel yeridir. Prenslerin ve soyluların konakları buradadır; güzel çiçekli bahçeler ve eski tapınaklar buraya dağılmış vaziyettedir. Bunlar arasında Prens Chow'un bahçesi güzelliğiyle rakipsizdir fakat Prens Chow uzun zaman önce ölmüştü ve güzelim bahçesi insanlar tarafından terk edilmişti. Bahçede neredeyse imparatorluk sarayının bahçesinin görkemiyle yarışır adak taşları, köşkler ve çeşmeler vardı. Burada sekiz yüz yıldan daha fazla zamandır yaşayan devasa siyah bir yılan vardı. Bu sürüngen bulutlara tırmanabiliyor ve insan şekline bürünebiliyordu; beyaz yılanın

yaklaştığını gördüğünde onun girmesini engellemek için aceleyle şöyle demiştir: ‘Nereden geliyorsun da benim özel bahçemi işgal ediyorsun? Gazabımdan korkmuyor musun?’ Diğeri gibi insan şekline bürünmüş beyaz yılan gülümseyip şöyle demiş: ‘Bana gücünden bahsetme, dikkatini sana diyeceklerime ver. Ben güçlü beyaz yılanım, sekiz yüz yıldan daha fazladır ikamet ettiğim rüzgârlara ait dağ mağaralarından geldim; arzu ettiğim kadar güçlü olmadığım için yaşadığım yeri değiştirmeye karar verdim. Bu sebepten benim bu bahçeye yerleşmeme izin vermek zorundasın. Ayrıca, ikimiz de yılan şeklinde ruhlarız o halde niçin kavgaya edelim?’ Siyah yılan öyle çok kolay yatışmamış ve sinirli bir şekilde şöyle bağırır: ‘Burası benim bahçem ve sen uzak bir yerden gelmiş bir ruhsun. Beni kendi bahçemden mahrum etmeye nasıl cüret ediyorsun? Üstelik benden daha güçlü olduğunu düşünüyorsan üç defa hâkimiyet için kapışalım.’ Beyaz yılan hafifçe gülümseyip şöyle demiş: ‘Kapışmak arzu ettiğim şey değildir, zira kendi türümden birine zarar vermek istemiyorum. Ama madem sen bunu çok istiyorsun seninle kapışacağım. Tek bir şartım var: Bu kavgada kim muzaffer olursa evin sahibi olacak ve yenilen kişi her zaman bir köle olarak kalacak.’ Halen öfkeli olan siyah yılan bir kılıç kapıp beyaz yılanı kesmiş, beyaz yılan ise iki kılıç çekerek onları siyah yılanın önüne çarpı şeklinde koymuş. Birkaç dakika içinde beyaz yılanın üstün yeteneği ortaya çıkmış. Güçlü bir büyü mırıldanınca kılıç rakibinin elinden görünmez araçlar tarafından alınmış. Böylece siyah yılan savunmasız kalmış. Siyah yılan korkudan tir tir titreyip diz çökmüş ve diğerine saygı dolu ifadelerle hitap ederek şöyle demiş: ‘Daha fazla kapışmayalım. Seni üstüm olarak kabul ediyorum ve kölen olarak sana hizmet etmeye gönüllüyüm.’ Böylelikle mesele tatmin edici bir şekilde çözülmüş ve sahiple köle bahçeye birlikte girmişler.”

Bunlar Çin halk hikâyelerinden yalnızca birkaçıdır ve popüler anlatıların sayısı ve çeşitliliği hakkında okuyucuyu bilgilendirmekten çok uzaktır. Bu konuda Giles’in *Strange Stories*

from a Chinese Studio, MacGowan'ın *Chinese Folk-Lore Tales* adlı çalışmalarına ve diğer kitaplara bakılabilir. Burada verilen örnekler, yalnızca Çinlilerin geleneksel inançları ve âdetlerinin geniş kapsamını örneklendirmeyi amaçlamıştır.

On Üçüncü Bölüm

İbret Verici Kıssalar

Ahlaki meselelerle ilgili kıssalar oldukça yaygındır. Bunlar arasında hiçbirisi, Yüan hanedanından Kuo Chü-yeh tarafından toplanan ve “Evlada Yakışır Takvanın Yirmi Dört Örneği” (*Êrh-shih-ssu Hsiao*) isimli seriler kadar genel kabul görmüş ve üst bir mevkiye sahip değildir. Burada bahsedilen kişilerden her biri, gelecek nesiller tarafından imrenilmeye layık birer takva örneğidir.

1) Listenin en başında İmparator Shun (MÖ 2317-2208) bulunur. Henüz küçük bir çocukken annesini kaybetmiştir. Babası başka bir kadınla evlenmiş ve ondan Hsiang ismini verdiği bir oğlu olmuştur. Baba bu oğlunu el üstünde tutup sık sık Shun’u ortadan kaldırmaya çalışmış. Yaşadığı evi ateşe vermiş, bir başka denemede bir kuyunun içine atmış ama çocuk mucizevi bir şekilde kurtulmuş. Kendisine karşı girilen bu suikastlardan kurtulduktan sonra babasına olan saygısında ve küçük kardeşine olan sevgisinde herhangi bir değişiklik olmamış. Yüce erdemi Gök ile Yer tarafından bilinmekteymiş ve bu yüzden ne zaman tarlaları sabanla sürse bilinmeyen yerlerden vahşi hayvanlar çıkıverip sabanını sürer, ne zaman yabancı otları temizlese

kuşlar ona yardım etmeye gelirmiş. Henüz yirmi yaşındayken yüce İmparator Yao tarafından bilinir hale gelmiş. İmparator ona iki kız kardeşini (Hsiang Fu-jên) eş olarak vermiş ve daha sonra imparatorluğu bu takva sahibi gence bırakabilmek için kendi öz oğlunu reddetmiş.

2) Han hanedanından İmparator Wên Ti (MÖ 179-156) annesinin üç yıl süren hastalığı boyunca kıyafetlerini hiç değiştirmemiş, annesinin yanından hiç ayrılmamıştır.

3) Konfüçyüs'ün bir müridi ve "Yüce İrfan"ın yazarı olduğu farz edilen Tsêng Tsan (MÖ 505-437) annesi parmağını ısırdığında tepelerde odun topluyormuş. Acıyı anında o da hissetmiş ve aceleyle annesinin yardımına koşmuş. Bahçedeki otları ayıklarken dikkatsizce bir karpuzun kökünü kestiği için babası onu acımasızca dövmüş. Olayı Konfüçyüs'e anlattığında Konfüçyüs, babasının yanından kaçmadığı için onu suçlamış. Zira babası onun ölümüne sebebiyet verebilirmiş. Babasının böylesi kötü muamelesi sonrasında bile babası hurmaya çok düşkün olduğu için hiçbir zaman hurma yememeye özen göstermiştir. Yalnızca üç günde bir yemek yer ve on yılda bir kıyafetlerini değiştirmiş.

4) Min Sun (MÖ altıncı yüzyıl) aynı zamanda Konfüçyüs'ün bir öğrencisiydi. Kendi iki oğlunu kayıran üvey annesinden kötü muamele görmüştü. O kadar az giyinirmiş ki bir keresinde elleri donmuş ve bu yüzden at arabasını sürerken dizginleri düşürmüştü. Nihayetinde baba, oğluna sert davranılmasına sinirlenmiş ve kadından boşanmaya karar vermiş. Buna rağmen Min Sun, üç çocuğun annesiz kalmasındansa bir çocuğun üşümesinin daha iyi olduğunu söyleyerek üvey annesini savunmuş.

5) Konfüçyüs'ün bir diğer müridi olan Chung Yu (543-480) genellikle Tzu-lu olarak anılır. Yüksek onur rütbesine yükseltildiğinde merhum anne babası için kederlenmiş. Ailesine destek için yüz *li*'den daha fazla pirinç taşıdığı çocukluk günlerine özlem duymuş.

6) Tung Yung (MS ikinci yüzyıl) babasının cenaze masraflarını karşılayacak parası olmayan bir gençmiş. Bu yüzden gerekli miktarı biriktirmek için kendisini köle olarak satmış. Eve döndüğünde kendisine evlenmeyi ve esaretinden kurtulmayı teklif eden genç bir kadınla tanışmış. Alacaklı, üç yüz parça ipek talep etmiş. Müstakbel gelin bu ipekleri bir ayda seve seve dokumuş. Tung Yung'a babasına olan sadakatinin mükâfatı olarak tanrı tarafından gönderilen "Dokumacı Kız" (Chih Nü) olduğunu söylemiş. Tung'un doğum yerinin ismi Hsiao Kan diye değiştirilmiştir. Burası Pekin-Hankow tren yolu üzerinde Hankow'un biraz kuzeyindeki bir istasyondur.

7) Yen Tzu'nun Zhou hanedanı döneminde yaşadığı söylenir. Ailesi dişi geyik sütü istediklerini ifade edince geyik derisini üstüne giyerek bir geyik sürüsü arasına karışmış, böylece sütü elde etmiş.

8) Altı Krallık'ın sıkıntılı dönemlerinde yaklaşık olarak MS 500'lerde yaşamış olan Chiang Ko annesini soyguncuların elinden kurtarıp çok uzun bir mesafe boyunca onu sırtında taşımıştır.

9) MS birinci yüzyılda yaşamış olan Lu Hsü, bir casusluk olayına karıştığı için hapsedilmiştir. Annesi hapishaneye gidip gardiyan vasıtasıyla ona yiyecek ulaştırmıştır. Yemeği görür görmez bunun annesi tarafından hazırlandığını anlamıştır.

10) Tang Fu-jên veya çoğunlukla hitap edildiği şekliyle Tsui Shih, ailesine olan bağlılığından bahsedilen tek kadındır. Kayınvalidesi yaşlanınca dişlerinden olmuştur ve Tang Fu-jên onu kendi göğsünden gelen sütle beslemiştir.

11) Wu Mêng (MS beşinci yüzyıl), ailesini rahatsız etmesinler diye sivrisinekleri kendinden uzaklaştırmamıştır.

12) Wang Hsiang (MS 185-269) Shantung'un yerlisiydi. Üvey annesinin kış aylarında duyduğu balık arzusunu gidermek için çıplak bir şekilde buz tutmuş gölün üzerinde buz eriyip bir delik açılınca kadar yatmıştır. Delikten zıplayan iki balığı yakalayarak eve, üvey annesine götürmüştür.

13) Kuo Chü (MS ikinci yüzyıl) çok fakirdi; annesi, eşi, kendisi ve küçük erkek çocukları için yeterince yiyecekleri yoktu. Karısına, annesine gerekli yiyeceği temin etmek için oğullarını öldürmeyi teklif etmiştir. Başka bir evlatlarının daha olabileceğini ama bir başka anneye daha sahip olamayacağını söylemiştir. Karı koca çocuğu canlı bir şekilde gömmeye karar vermişler ama zeminde bir çukur kazdıklarında üzerinde bunun tanrıların bir hediyesi olduğunu ifade eden bir efsanenin yazılı olduğu bir kalıp altın bulmuşlar. Böylelikle kendi çocuklarını kurban etmek zorunda kalmamışlar.

14) Babası bir kaplan tarafından saldırıya uğradığında Han hanedanından Yang Hsiang henüz on dört yaşındaydı. Babasıyla kaplan arasına girip kendi canı pahasına babasının hayatını kurtardı.

15) Chu Show-ch'ang (MS 1031-1102) bir cariyenin oğluydu ve babasıyla Pekin'de yaşamak için annesinden koparılmıştı. Büyüyüp yiğit bir delikanlı olduğunda annesi ortadan kaybolmuştu ve onu bulabilmek için mümkün olan her yolu denemişti. Kızgın tütsü çubuğuyla sırtını ve başını dağlamak gibi Budizmin kendi kendini cezalandırma yöntemlerine bile başvurmuştu. Araştırması elli yıl boyunca sürmüş ve nihayetinde annesini bulmuştur.

16) Yü Ch'ien-lou (MS altındı yüzyıl) evine dönüp hasta babasıyla ilgilenebilmek için görevine atandıktan on gün sonra istifa etmiştir.

17) Lao Lai-tzu, Zhou hanedanı zamanında yaşadığı söylenen efsanevi bir karakterdir. Ailesi uzun yıllar yaşamıştı ve kendisi yetmişindeyken fantastik kıyafetlere bürünüp ailesini eğlendirmek için soytarlıklar yapmıştır.

18) Ts'ai Shun (MS birinci yüzyıl) annesini olgun meyvelerle beslerken kendisi yalnızca ham meyveler yiyormuş. Annesinin ölümünden sonra evlerinde bir yangın çıkmış. Tsai Shun, annesinin tabutunun üzerine atlayarak tabutun başına bir şey

gelmemesi için dua etmiş. Duaları kabul olmuş. Civardaki evlerin hepsi yanarken onların evi zarar görmeden kurtulmuş. Annesi hayattayken gök gürültüsünden çok korkarmış, bu yüzden ne zaman gök gürültülü bir fırtına çıksa Tsai Shun, endişelenmemesi için annesinin mezarının gidermiş.

19) Huang Hsiang henüz yedi yaşındayken annesini kaybetmiş ve bu kayıp onu öylesine üzmüş ki bir iskelete dönüşecek kadar zayıflamış. Hayatının geri kalanını babasıyla ilgilenmeye adanmış. Babasının kanepesini yazları serinlettiği, kışları ise babası gitmesini isteyinceye kadar battaniyelerin arasına yatarak ısıttığı söylenir.

20) Chiang Shih, Han hanedanı döneminde yaşamıştır. Aileye bağıllık konusunda karısı da neredeyse onun kadar hassasmış. Karısı her gün kilometrelerce yol yürüyerek kayınvalidesine nehir suyu getiriyormuş. Zira kayınvalidesinin iyi suyu içmesi gerektiğini biliyormuş. Chiang Shih'in annesi balık yemeyi de çok severmiş ve ailesine bağlılığına karşılık bir mükâfat olarak evinin hemen yanında bir memba açılıvermiş. Buradan her gün lezzetli içme suyu ve balık temin etmişler.

21) Wang P'ou (MS üçüncü yüzyıl), Wei Krallığı'nın Wu tarafından mağlup edildiğini ve böylece kendi insanların birlik ruhunun yok olduğunu ifade ettiği için başı vurularak öldürülen babasının vakitsiz ölümü için ağıt yakmıştır. Bir çam ağacının yanına oturup babası için gözyaşı dökmeyi âdet edinmiş. Gözyaşları öylesine etkiliymiş ki ağacın çürümesine sebep olmuş.

22) Ting Lan (MS birinci yüzyıl), ahşabı oyarak annesinin bir heykelini yapıp sanki gerçekten annesiymiş gibi temsili kukla haline getirmiş. Bir gün Lan evde değilken karısı, borç istemeye gelen bir komşusunu reddetmiş. Sinirlenen komşu ahşap kuklaya vurmuş. Ting Lan gece vakti eve döndüğünde annesinin temsili kuklasında bir gücenme ifadesi görmüş ve eline bir sopa alarak komşusuna gidip onu bir güzel dövmüş. Askerler bu saldırısı yüzünden onu tutuklamaya geldiklerinde temsili kuklanın gözyaşı döktüğünü görünce tutuklamaktan vazgeçmişler.

23) Mên Tsung (MS üçüncü yüzyıl) kış vakti annesinin çok arzuladığı bambu filizlerini toplamaya gitmiş. Bir bambu korusunda dolanırken kederini yüksek sesle ifade edince çevresinde bitiveren bambu filizleriyle mükâfatlandırılmış.

24) Huang T'ing-chien (MS 1050-1110), Sung hanedanının Dört Büyük Âlimi'nden birisi olmasıyla ünlüymüş. Fakat bu yüksek onur bile ailesine olan sadakatının gölgesinde kalmış. Koca bir yıl boyunca hasta annesinin yanından bir kez olsun ayrılmadan ve hatta kıyafetlerini bile çıkarmadan onunla ilgilenmiş. Annesi öldüğünde öyle acı bir kedere boğulmuş ki neredeyse kendi hayatından oluyormuş.

MÖ 781'den sonra Zhou hanedanı döneminde gerçekleşen olayları tasvir eden bir roman olan *Tung Chow Lieh Kuo Chih*'de (Doğu Chow'a Ait Kayıtlar) İmparator Yu Wang'ın (MÖ 781-770) sevgili cariyesi hakkında bir kıssa yer almaktadır. Bu cariyenin ismi Pao Ssu imiş. Pao Ssu on dört yaşındayken babası imparator tarafından sürülmüş olan Hung-teh'e rastlamış. Hung-têh bu güzel kadını imparatora bir cariyeye olarak takdim etmeyi tasarlamış. Böylece imparatorun teveccühünü kazanarak babasını kurtarmayı umut ediyormuş. Kuo Beyi planını desteklemiş ve kız, imparatorluk haremine kabul edilmiş. Kız, kısa sürede imparatorun en gözde kadını haline gelip ona bir erkek çocuğu doğurmuş. İmparatoriçe bu cariyeyi çok kıskanmış ve tahtın meşru varisi olan oğluyla birlikte Pao Ssu'yu mahvetmek için komplo kurmuş. İmparatorluk resmi görüşmeleri sırasında imparator vezirlerini kabul ederken Pao Ssu, sarayın ön bahçesine girmeye cesaret eden meşru varisin hizmetkârlarının saldırısına uğrayıp merhametsizce dövülmüş. İmparator bunu duyar duymaz meşru varisi sürgüne göndererek imparatoriçeyi boşamış ve Pao Ssu'nun oğlunu varisi ilan etmiş. İmparator bu çok sevdiği kadının heveslerini tatmin etmek için gücünün yettiği her şeyi yapmış. Kadının eğlenmesi için tepelerin üzerindeki işaret kulelerini bile yakacak kadar ileriye gitmiş. Bu şehrin kurtarılması için baron liderlerini yardıma çağırarak anlamına geliyormuş.

Gereksiz yere orduları çağırarak aptal yerine konulan bu liderlerin üzülmeleri Pao Ssu'yu pek bir eğlendirmiştir. Bu olay, daha sonraki bir dönemde başkent saldırıya uğradığında imparatorun sonunu hazırlamış. İşaret ateşleri yeniden yakılsa da bu sefer gerekli yardım gelmemiş. Barbarlar şehre saldırıp imparator ile gözdesini kılıçtan geçirmişler.

Bu, Yu Wang'ın babası Hsüan Wang'ın hükümdarlığı sırasında bir astroloğun ileri sürdüğü kehanetin gerçekleştiğini gösteriyor. Hsüang Wang'ın hükümdarlığının otuz dokuzuncu yılında (MÖ 766) imparator, başkentten ayrılarak batıdaki barbarlar üzerine bir sefere çıkar. Taiyüan'dayken olabildiğince büyük bir askeri güç oluşturmak için şehirde bir nüfus sayımı yaptırır. Bunu yaptıktan sonra başkente dönmek için yola koyulur. Kentin kenar mahallelerine vardığında bir grup çocukla karşılaşır. Çocuklar kırmızı ceketli bir genç tarafından birkaç gün önce kendilerine öğretilen bir şarkıyı söylüyordur. Şarkının sözleri şöyledir:

“Güneş batıyor ve ay yükseliyor,
Yaban dutlarından yapılan yaylar
ve hezarandan⁵ yapılan oklarla
Zhou hanedanı yıkılacak.”

İmparator bu şarkıdan dolayı büyük endişe duyar ve şarkıyı çocuklara öğreten genç adamın tutuklanmasını emreder. Ertesi gün yapılan toplantıda vezirlerine bu şarkının anlamını sorar. Astronomi heyetinin başkanı Po-yang Fu, bu gencin ceketinin kırmızı renginden de anlaşıldığı üzere “Marslı” olduğunu ve şarkıyla saltanatı yıkılmak üzere olan imparatoru uyarmaya çalıştığını söyler. İmparatoru tahtından edecek olan dışarıdaki düşmanların saldırıları değil, saraydaki bir kadının çevirdiği oyunlar olacaktır. Güneşin batışı ve ayın yükselişiyle ilgili dizinin

5 Dügün çiçeğigiller familyasından bir bitki cinsidir. Saray çiçeği olarak da bilinir (ç.n.)

anlamı buymuş; güneş, imparatoru, ay ise bir imparatoriçeyi simgelemekteymiş. Bu, cariyeye Pao Ssu'nun İmparator Yu Wang üzerindeki nüfuzunun uğursuz sonuçlarıyla gerçekleşen kehanetmiş.

Hsü Yu, insanın kendi hünelerine değer biçmesi konusundaki mütevazılığın dikkate değer bir örneğidir. Chuang Tzu'da bahsedilen Mia Ku Shê'nin (Kuzey Denizi'ndeki bir tepe) Dört Düşünürü'nden birisiydi. İmparator Yao, tahttan kendisi için feragat etmesini teklif eder ama bu Hsü Yu'yu öyle bir telaşa düşürür ki duyduğu çirkin sözlerin etkisinden kurtulmak için oradan aceleyle çıkar. Elini dereye daldırarak su içmeyi âdet edinmiştir. Birisi ona bu amaçla kullanabileceği bir sukabağı vermiştir. Hsü Yu, sukabağını evinin yanındaki bir ağaca asar ve rüzgâr sukabağı üzerinde uğuldadıkça çok hoş bir ses çıkarır. Daha sonra, kendisini bu zevke layık görmediği için kabağı çöpe atmıştır.

Eşkıyalar bile ibretlik dersler verebilirler. Konfüçyüs yanında Yen-yüan ve Tzu-kung varken Tai-shan'ın güneyine seyahat ediyormuş. Tao Chih'le neredeyse bir felakete dönüşen bir görüşme yapmış. Eşkıya ona demiş ki: “Kung Chiiu diye adlandırdıkları Lu krallığının sahte bilgini sen değil misin? Eleştirilerin ve hakaretlerinde hem askerleri hem de sivil memurları hedef alıyorsun ama yine de prensin gözünü boyuyorsun. Haysiyetten yoksun adamın tekisin ve eşkıyaların kralısın. Bana ‘Eşkıya’ Chih demeleri büyük bir hata. Sana ‘Eşkıya’ Chiu deseler daha mantıklı olurmuş. Mübarek gibi görünmeye çalışıyorsun fakat aslında sen ağzından çıkan tek bir kelimeye bile güvenilmemesi gereken kurnaz, ikiyüzlü adamın tekisin.” Konfüçyüs buna karşılık olarak şöyle haykırmış: “Niçin iyi niyetliliğimle kendime bu zorlukları çıkardım!”

Liu Chih, Konfüçyüs'ün müritlerinden olan Liu Hsia-hui'nin küçük erkek kardeşiydi. Çoğunlukla eşkıya Tao Chih diye biliniyordu. Emrinde dokuz bin kişiden oluşan bir çetesi vardı ve krallığın başına büyük bela oluyordu. Çetesi insanları esir alıyor, kadınları kaçırıyor, sığırları ve atları alıyor ve istila ettikleri bütün ülkeyi perişan ediyorlardı. Liu Chih'e “Beş Eş-

kiya”nın (Wu Tao) Generali olarak tapınılmaktadır. “Eşkiya” için kullanılan karakter, *tao* “yol” için kullanılan karakter ile aynı telaffuza sahiptir ve “Beş Eşkiya” ifadesi aslında “Beş Yol”-dur. *San Kuo Tien Lioh*’da nakledildiğine göre Tsui Chi-shu’nun ölümünden önce karısı rüyasında bütün vücudu siyah saçlarla kaplı üç metre boyunda bir adam görmüş. Bu canavar, kadına onu sakatlamak için geldiğini söylemiş. Rüyasını bir büyücüye anlatınca büyücü ona görünen kişinin “Beş Yolun Generali” (*Wu Tao Chiang Chün*) olduğunu ve evinde onun görünmesinin kötüye işaret olduğunu söylemiş. Şiir konusunda otorite olan Ming hanedanı döneminin eleştirmeni Tien Î-hêng’e göre Beş Yolun Generali, eşkiyaların tanrısıdır ve alıntı Chuang Tzu’nun Chü Chieh adlı bölümünden alınmıştır. “Beş Yol” yani ehil bir eşkiyanın beş niteliği şunlardır: Nesneleri gizleme yeteneği, ön saflarda olma cesareti, olay yerinden en son ayrılan olmak için gereken kuvvet, ne zaman harekete geçileceğini ve ne zaman geri çekileceğini bilmesini sağlayan sağduyu ve ganimeti dağıtırken adil davranmak.

Doğu Han hanedanı İmparator Ming Ti döneminde (MS 58-76) ülke, refah ve barış zamanlarını yaşamaktaydı. Bunun sebebi imparatorun liyakate önem veren biri olmasıydı. Ülkenin her yerinden ehil insanları toplayarak devlet yönetiminde kendisine yardımcı olmalarını sağlamıştı. Seçimlerini sınavla yapmıyordu. Bunun yerine çeşitli bölgelerde görev yapan üst düzey memurların tavsiyeleri üzerine seçim yapıyordu. Yang-mei bölgesinin sulh hâkimi, Hsü Wu isimli bir adamı tavsiye etmişti. Bu adam hakkında *Chin Ku Chi Kuan*’da (Şimdi ve Gelecek hakkında İlginç Kısaslar) ilginç bir kısas anlatılmaktadır. Hikâye edildiğine göre, Hsü Wu’nun iki erkek kardeşi daha varmış ve babası, Hsü Wu henüz on beş yaşındayken ölmüş. Babanın ölümüyle biri dokuz yaşındaki Hsü Yen, diğeri yedi yaşındaki Hsü Pu olmak üzere iki erkek kardeşinin sorumluluğu Hsü Wu’ya kalmış. Üç kardeşinin hayatta kalabilmesi, dikkatlice işlenmesi gereken ufak bir araziye bağhymış ve bu işi Hsü Wu üstlenmiş. Gün-

düzleri tarlalarda ırgat gibi çalışıyor akşamlarını ise sabırla ders çalışarak geçiriyormuş. Hsü hem gündüzleri hem akşamları küçük kardeşlerini yanından ayırmıyormuş. Birkaç yıl sonra Hsü Wu hem mülkünün değerini artırmayı başarmış hem de iyi bir eğitim elde etmiş ve bu iki sonuca da kardeşleriyle birlikte ulaşmış. Bölgenin büyükleri Hsü Wu'nun üstün yeteneğini sulh yargıcının dikkatine sunmuşlar ve göreve atanması için imparatora önerilmesini sağlamışlar. Hsü Wu başkente gittiğinde ilk olarak bir bakanlığın kâtibi olarak atanmış ve sonra daha yüksek mevkilere yükselmiş.

Hükümete birkaç yıl hizmet ettikten sonra Hsü, evine dönüp kardeşlerinin nasıl zenginleştiklerini görmeye karar vermiş. Eve döndüğünde iki kardeşinin de zamanlarını hem toprağı sürmede hem de derslerinde başarılı olmada iyi kullandıklarını görmüş. Bunun üzerine Hsü Wu, gerçek becerilerini sınamak için mülkün bölünmesi gerektiğini söylemiş. Kardeşlerinin aksine yüksek mevkiye sahip olmasından dolayı, küçük kardeşlerin çabaları sonucunda elde edilmiş olan değerli toprakların ve evin büyük kısmını kendisinin alması gerektiğini ileri sürmüş. İki kardeşin terbiyesi öyle kuvvetliymiş ki Hsü'nün teklifini seve seve kabul etmişler. Ağabeyleri refah içinde merkezdeki sarayın rahat odalarında yaşarken onlar sazdan yapılmış ufak evlerde aşırıya kaçmadan yaşamaya razı olmuşlar. Hsü Wu kardeşlerinin çıkarlarını düşünmeyi tamamen ihmal etmeyip onları sulh yargıcına önermiş. Sulh yargıcı da bu iki kardeşin ismini yüksek mevkilere gelmesi gereken uygun insanlar olarak imparatora vermiş. Zamanı gelince iki genç, ağabeyleri kadar başarılı oldukları, sorumluluk sahibi olmayı gerektiren makamlara getirilmişler.

İki kardeş devletteki görevlerinden istifa edip atalarının topraklarına geri döndüklerinde Hsü, bölgenin yaşlılarını bir araya getirmiş. Onların huzurunda kardeşlerine, geçen yıllar boyunca yeteneklerini sınadığı planından bahsetmiş. Hsü, kardeşlerinin üstün yetenek ve övgüye layık erdem sahibi insanlar olduklarına inanmış. Bu sebepten yaşlılardan mülk ve paranın yeniden

dağılımını yapmalarını istemiş. Böylece iki kardeş, ağabeyleriyle eşit miktarda pay sahibi olacak ve birkaç yıl öncesinde yapılan ve adaletsiz bölüşüm telafi edilecekmiş. Genç kardeşler ilk başta değişikliğe karşı çıkıp zaten hak ettiklerinden daha fazlasını aldıklarını söylemişler fakat Hsü planını uygulamakta ısrar etmiş. Yeniden bölüşüm yaşlılar tarafından başarılı bir şekilde müzakeredilmiş ve üç kardeş aileleriyle birlikte mükemmel bir uyum içinde yüz yaşlarına kadar yaşamışlar.

MS ikinci yüzyılda yaşayan Yang Yung-po hakkında anlatılan bir hikâye vardır. Yang, bir dağ geçidinde yaşamış ve susamış yolculara su vermeyi âdet edinmiş. Bu hayır işini üç yıldan daha uzun bir süre sürdürdükten sonra susuzluğu giderilmiş bir yolcu Yang'a lahana tohumlarıyla dolu bir çanak vermiş. Bu yabancı Yang'a bu tohumları bir tarlaya ekmesini ve bu şekilde bir miktar değerli yeşim taşı ve bir eş elde edeceğini söylemiş. Bu tohumları ektikten sonra Yang, onunla içinden gelerek evlenmesinin karşılığı olarak beyaz yeşim taşından iki tane bilezik isteyen, güzelliğiyle bilinen bir kadını anımsamış. Yang, yolcunun ona söylediklerini hatırlayınca gidip tarlasını kazmış ve beş çift yeşim bilezik bularak ödüllendirilmiş. Chillı eyaletindeki Yü-tien bölgesi ismini bu hikâyeden almaktadır: “Yeşim tarlası”.

Tê-hua bölgesinde bir sulh yargıcı olan Shih Pi, kırk yaşındayken karısını kaybetmiş ve sekiz yaşındaki Yüeh Hsiang isimli kızıyla bir başlarına kalmışlardır. Shih Pi özenli, işlerinde dürüst ve haklıyla haksızı son derece iyi ayırt etme yeteneğine sahip biriymiş. Akşamları işten eve döndüğünde küçük Yüeh Hsiang'ı kucağına oturtup ona Çince karakterleri öğretir veya onunla satranç ya da başka oyunlar oynarmış. Bir gün Yüeh Hsiang ile oyun oynayan dadısı zemine gömülü olan bir su sarnıcının içine bir top kaçırmış. İkisi birlikte topu oradan çıkarmaya çalışmışlar ama sonunda başaramayıp Shih Pi'yi çağırmışlar. Baba, bu durumun kızının zekâsını sınamak için mükemmel bir fırsat olduğunu düşünmüş. Kızından topu geri almak için bir yöntem önermesini rica etmiş. Yüeh Hsian birkaç dakika dü-

şündükten sonra suyu çukura dökerek topu tepeye çıkartmayı önermiş. Çocuğun dediği yapılnca top dışarı çıkmış ve Shih Pi son derece memnun olmuş.

Shih Pi bu bölgede iki yıl sulh yargıcı görev yaptıktan sonra devletin tahılları zarar gördüğü için itibarını kaybetmiş ve kahrından ölmüş. Kızının bakımını dadısı üstlenmiş ama geriye kalan borçların devlete ödenebilmesi için hem kızın hem de dadının satılmasına karar verilmiş. İşlediği bir suç karşılığında Shih Pi tarafından affedilmiş Chia Chang adlı bir adama satılmışlar. Chia Chang, kızına nazik davranarak Shih Pi'ye olan minnetini gösterebileceğini düşünmüş. Hem kızı hem dadıyı kendi evine götürüp Yüeh Hsiang'a öz kızlarıymış gibi muamele edilmesi gerektiğini söyleyerek eşini onlara bakmakla sorumlu tutmuş. Chia Chang'ın karısı ne erdemli ne de zekiymiş. Yüeh Hsiang'ın güzelliğini ve zekâsını fark edince onu kıskanmaya başlamış. Chia evden uzakta ticaret yaparken bir miktar kaliteli ipek bulmuş ve bunu bir elbise yapması için Yüeh Hsiang'a göndermiş. Bu, karısını öyle bir rahatsız etmiş ki artık içindekileri daha fazla tutamaz olmuş ve bağırıp çağırarak sinirinden köpürmüştü. Ağzına gelen ne kadar çirkin söz varsa hepsini sıralamış.

Chia Chang'ın engellemeye çalışıp başaramadığı hakaretlerden sonra kadın kocasının yokluğunu fırsat bilip Yüeh Hsiang'a kocası tarafından verilen ne kadar güzel kıyafet varsa hepsine el koymuş ve babasının yerine göreve başlayan sulh yargıcının ailesine gelin giden kıza satmış. Satıştan sonraki gün Yüeh Hsiang'a bir süpürge verilerek yerleri süpürmesi söylenmiş. Sulh yargıcı Chung Li odanın içinden geçerken yeni hizmetçi kızı süpürge'nin üzerinde uzanmış hüngür hüngür ağlarken bulmuş. Kıza sorunun ne olduğunu sormuş ve kız ona tam bu odanın zeminindeki çukura düşen topu ve topu çıkartmak için bulduğu yöntemden dolayı babasının zekâsını övdüğünü anlatmış. Kız babasının ölümünden itibaren yaşadıklarını ve Chia Chang'ın karısından gördüğü kötü muameleyi anlatmış. Sulh yargıcı derin bir üzüntü duymuş ve bu kızın kendisiyle aynı makama sahip

bir adamın kızı olduğunu öğrenince çok şaşırmış. Hemencecik bir plan yapmış. Merhum sulh yargıcının kızına alt tabakadan gelen bir hizmetçi muamelesi yapılmasını telafi etmek istemiş. Komşu bölgenin sulh yargıcı Kao'ya danışmış ve Kao'nun genç oğluyla bir evlilik ayarlamış. Düğünden sonra Chung Li bir rüya görmüş. Rüyada Yüeh Hsiang'ın babası Shih Pi ona görünüp kızına gösterdiği nezaketten dolayı ödül olarak ailesinin ününü yayabilmesi için bir erkek evlat bahşeden yüce varlığa yalvardığını söylemiş. Bu ilah sulh yargıcı Kao'nun icraatlarını sonuna kadar onaylıyormuş ve mükâfat olarak iki oğlunu üst makama yükseltmeyi teklif etmiş. Chung Li uyanır uyanmaz rüyasını anlatıp tütsü yakmak için tapınağa gitmiş ve maaşından yüz tael⁶ bağış yapmış. Vaat edildiği gibi karısı kırk yaşında Kıdemli Sığırtmaç olacak bir erkek çocuğa sahip olmuş. Chung Li, genel sekreterliğe yükseltilmiş ve doksan yaşına kadar yaşamış.

Chia Chang evine dönünce karısının Yüeh Hsiang'ı ve dadısını göndermesine öfkelenmiş ama ikisinin de mutlu evlilikleri olduğunu öğrenince memnun olmuş. Bununla birlikte bu vefasız kadınla daha fazla yaşamak istemeyip hizmetçilerinden biriyle evlenmiş ve iki oğlu olmuş. Dolayısıyla herkes hak ettiğini bulmuş.

6 Yaklaşık 28-70 grama denk gelen Çin ağırlık ölçüsü (ç.n.)

On Dördüncü Bölüm

Dramatik Kıssalar

Eski Çinlilerin hayatları hakkında en popüler kıssalar, ülkenin Shu, Wei ve Wu olmak üzere üç krallığa bölündüğü Han hanedanının son dönemleriyle ilgili olanlardır. Kıssalar on ikinci yüzyılda Lo Kuan tarafından *San Kuo Chih Yen I* diye adlandırılan tarihi facialarla örülü bir seridir ve kısa sürede sahnelenen en heyecan verici ulusal olaylar haline gelmiştir. Bu dönem MS 168 ila 265 yılları arasını kapsamaktadır. Anlatı, İmparatoriçe Tou'nun saltanat vekili olduğu Ling Ti'nin hükümdarlığı dönemindeki haremağalarının hâkimiyetiyle başlar. Büyük edebi devlet adamı Li Ying, canı pahasına haremağalarının gücüne karşı çıkar. Kısa sürede yaklaşık dört yüz bin kişilik bir güç toplamayı başaran Chang Chio liderliğindeki “Sarı Sarıklılar” (Huang Chin) isyanı patlak verir. Bu büyük kalabalık, Chang Chio ve onun iki erkek kardeşinin sihirli güçlere sahip olduğu inancıyla bir araya gelmiştir. İnsanlar bu yaygın inancı güçlerinin merkez noktası haline getirmişler, haremağalarıyla dostluk kurup isyanlar tertip etmişlerdir.

İsyan sırasında Liu Pei, Kuan Yü ve Chang Fei ile “Şeftali Bahçesi Yemini” (Tao Yüan San Chieh İ) olarak bilinen resmi bir anlaşmaya varmıştır. Amaç, Han hanedanının gerileyen talihini eskiye döndürmektir. Yedi yüz karakter arasında bu üç adam, dramının merkezi figürleri haline gelmiştir fakat bu durum tarihi gerçeklerle pek örtüşmemektedir. Bu üçlü arasında Liu Pei, han imparatorluk ailesinin soyundan geldiği ve Shu’da (günümüzde Siçuan) Han hanedanının kurucusu olduğu için en başta gelen isimdir. Krala ait erdemin bir örneğini temsil etmektedir. Her zaman sakin ve ağırbaşlıdır. Onunla ilişkilendirilen bu adamlar Liu Pei’ye bir kral gibi saygı duyuyorlardı. Kral oluncaya kadar bir lider olarak bazı yeteneklere sahipti. Daha sonra bu mevki için normal kabul edilen aciz bir duruma düşmüştür. Çetin bir kişiliğe sahipti ve General Chao Yün’ün şahsi kahramanlığı sayesinde annesiyle birlikte kurtarılan küçük oğluna bile ceza verecek kadar kendisini adalete adamıştı. Çocuğu, değerli bir generalin hayatını riske atmakla suçladı. Kendisi hiçbir şekilde ve hiçbir şart altında cesurca davranmazdı; zira mağlubiyet kaçınılmaz hale geldiğinde generallerini ve askerlerini kendi başlarına bırakarak kaçardı. Olağanüstü bir görünüşe sahipti. Kulakları omuzlarına ulaşacak kadar uzundu, kolları dizlerine geliyordu ve gözleriyle arkasını görebiliyordu.

Üç kahramanın yükselişi çok yavaş olmuş. Kimi zaman bir liderle kimi zaman ise diğeriyle işbirliği yaparak bir yerden başka bir yere dolanıp durmuşlar. Bazen Tsao Tsao’nun yardımcısı olmuşlar bazen de kendilerini Tsao’nun düşmanlarının tarafında bulmuşlar. Liu Pei, Chu-ko Liang isimli münzeviyi kamıştan yapılma kulübesinde buluncaya kadar dikkat çeken bir başarıları olmamıştır. Liu Pei, Chu-ko Liang’ın engin bilgisini görünce hayretler içerisinde kalmış ve buluşunu bir balığın suya iade edilmesine benzetmiştir. Liu Pei’nin Chu-ko ile karşılaşması hakkındaki kayıt, dramının üç bölümünü oluşturur. Dolayısıyla bu olağanüstü adamın önemi üzerinde durulmaktadır. Bu büyük generalin desteği elde edildikten sonra drama, Hankow’un

yaklaşık seksen kilometre batısında Yangtze Nehri'nde bulunan Chih Pi'deki (günümüzde Chia Yü Hsien) büyük savaşın hazırlıklarını anlatmaya başlar. Tsao Tsao yaklaşık bir milyon askerle temsil edilir ve bu devasa kuvvetin başarısı o kadar kesindir ki ordu, Liu Pei'nin ortaya çıkmasını beklerken boş boş dolanmaktadır. Büyük savaş öncesi farklı farklı kahramanların yiğitliklerini gösterdiği sayısız dövüş ve çarpışma yapılmıştır. Fakat asıl savaş ancak Tsao Tsao mutlak hezimete uğradıktan sonra başlamıştır. Bu üstün başarıdan sonra diğer iki kahraman Kuan Yü ve Chang Fei hakkında pek az şey söylenmiştir. Oysa Chu-ko Liang'ın harikulade eylemlerinden kaynaklanan çok fazla şey vardır. Man İ denilen kavgacı barbarlara karşı cesurca işlere kalkıştığı güneye doğru yönelir. Liu Pei, hızlı bir şekilde iktidara yükselip başkenti Chêng-tu'da olan yeni Han hanedanını kurar. Bu krallık ne Tsao Tsao'nun kurduğu Wei krallığı kadar güçlüydü ne de Sun Chüan'ın kurduğu Wu krallığı kadar varlıktı. Bu iki krallığa, Liu Pei'yi merkeze alan dramanın olay örgüsünde pek önem verilmez.

Kuan Yü, üç kahramandan başrolde olanıdır. Şeftali bahçesinde ettiği yemine ve müttefiklerine her daim sadık kalmıştır. Büyük bir savaşçı olmakla birlikte, merhametli bir adamdır. Bunu Tsao Tsao'yu düştüğü gafletten dolayı alacağı ölüm cezasından kurtarmasından anlıyoruz. Tsao Tsao ona pek çok değerli hediye sunduğunda ezeli kardeşleri tarafından verilen eski zırhını giyip yoldaşlarının yanına döndü. Sun Chüan'a karşı cesurca mücadele etti ve merhamet dileklerini geri çevirdi ama bunun bedelini canıyla ödedi. Göz alıcı bir kişiliğe sahipti, uzun dalgalı sakalı onu görünüş olarak son derece farklı kılıyordu.

Tsao Tsao, dramanın kötü karakteriydi. Cesur ama aptaldı ve her zaman onun için kurulan tuzaklara düşerken tasvir edilmekteydi. Zekice planlar yapsa da her zaman başarısızlığa uğrardı. Sürekli olarak zalimliğiyle ve isteklerine karşı çıkan herkese uyguladığı ağır cezalarla tasvir edilirdi. Babasının kan kardeşinin bütün ailesini kendi elleriyle öldürmüş ve Tung Cho'ya sui-

kast girişimde bulunmuştur. Kuan Yü hapisteyken ona davranışı düşünüldüğünde tümüyle insanlığını kaybetmiş birisi değildi, nihayetinde hapisten kaçmasına göz yummuştu. Gözü pek ve müsamahasız birisiydi. Onu ölüme götüren de bu özellikleri oldu. Kendisi için büyük bir saray inşa etmeye karar verdi ve uzun sütunlara sahip olmak için bir armut ağacının kesilmesini emretti. Ağaca vurulan her balta darbesinden sonra sızlanma sesleri geliyordu. Bu durum Tsao Tsao'yu rahatsız etti ve ağacı kendi başına kesmeye karar verdi ama daha ilk vuruşta üstüne kan sıçradı. Ertesi gece ağacın ruhu onu ziyaret etti ve yaptığı şeyden dolayı azarladıktan sonra kafasına ağır bir darbe indirdi. Bu darbeyle katlettiği yüzlerce insanın ruhunun ona işkence ettiği bir hezeyan durumuna geçti ve hiçbir zaman iyileşemedi.

Chang Fei, olay örgüsünün gelişiminde önemli bir rol oynar. İki buçuk metre boyu, büyük yuvarlak gözleri, sivri çenesi, leopar benzeri kafası ve bir kaplaninkine benzer bıyıklarıyla tarifi edilir. Bütün olaylarda cesur davranır. Bir defasında gardını alıp Tsao Tsao'nun tüm ordusunun karşısına dikildi. Liu Pei'nin sadık yaveriydi ve Liu Pei yeni hanedanını kurunca veziri oldu.

Kitapta bahsedilen diğer büyük kahraman, kendisine genellikle Kung Ming'in sevgi dolu unvanı verilen Chu-ko Liang'dır. Bu adama atfedilen olağanüstü erdemlerde katiiyen abartma yoktur. Giriştiği veya akıl verdiği ne varsa yüzde yüz başarıyla sonuçlanmıştır. Hayran olunası erdemle birleşmiş parlak bir zekânın mükemmel bir örneğidir. Onun yardımına yalnızca icat ettiği faydalı şeyler için değil, başka kimsenin anlamadığı olağanüstü güçler için de başvurulurdu.

Bu muhteşem adamın büyük işleriyle ilgili sayısız kıssa anlatılmıştır. Aşağıda verilen kıssa askeri stratejideki dehasını gösteren ilginç bir örnektir. Zeki ve genç bir devlet adamı olan Chou Yü'ye düşmanları Tsao Tsao'nun saldırı planı hakkında danışan Kung Ming, Tsao Tsao'nun bir milyon kişilik bir ordu topladığını ve muhtemelen su üzerinden saldıracağını öğrenir. Böylesi bir saldırıyı engellemek için hangi silahların kullanılma-

sı gerektiğini araştırmaya başlar. Chou Yü, ok ve yaylara ihtiyaçları olacağını söyler. Fakat ordunun ok eksiği öyle büyüktür ki en azından yüz bin ok gerekiyordur. Kung Ming, üç gün içinde gerekli olan sayıyı temin edeceğine hayatı üzerine söz vermiştir. Bunun üzerine yirmi veya otuz tane büyük tekne, bol miktarda hasır ile kumaş ve davul ile zil getirecek yaklaşık kırk asker istemiş. Bütün bunlar temin edildiğinde Kung Ming, hasır giydirilmiş ve güvertelerde yerlerini almış insan figürleri yapmış. Üçüncü günün sabahının erken saatlerinde Kung Ming ve Chou Yü'nün Lu Hsün adındaki olayları takip etme görevi verilen danışmanı, kırk askerle birlikte gemilerden birinin içine girmişler. Böylece bütün filo yola çıkmış, tekneler akıntı yönünde yüzmeye başlamış. Tekneler Tsao Tsao'nun filosuna yaklaşırken kuvvetli bir sis bastırmış. Kung Ming bunların hepsini doğru bir şekilde hesaplamış. Askerlerine emir vererek çanlara ve davullara vurup çıkartabildikleri kadar gürültü çıkartmalarını emretmiş. Tsao Tsao'nun okçuları telaş edip korkuyla sesin geldiği yöne doğru ateş açmışlar. Bu saldırı, Kung Ming geri çekilmeyi emredinceye kadar, bir saatten fazla sürmüştü. Geri çekildiklerinde askerlerine Tsao Tsao'ya kendilerine bedava ok temin ettiği için teşekkürlerini iletmelerini emretmiş. Hasır mankenlere saplanmış çok sayıda ok bulunmuş. Böylece tek bir can kaybı olmaksızın düşmandan yüz binin üzerinde ok ele geçirilmiş.

Dramada sık sık doğaüstü güçler ve olağanüstü hadiselerden bahsedilir. Sarı Sarıklılarla birlikte olan sihirli liderler; taşların uçmasına, şiddetli rüzgârların meydana gelmesine ve topraktan kâğıt insanların ortaya çıkmasına sebep olabiliyorlardı. Wei krallığının ordusu Shu topraklarına saldırdığında Kung Ming aniden bir hayalet kılığında belirerek onları korkutup uzaklaştırmıştır. Kung Ming güney seferindeyken yaşlı bir münzevi, düşmanlarına ve Tsao Tsao'ya saldırması için en iyi yöntem hakkında ona bilgi vermiş ve beyaz saçlı yaşlı bir yabancı ona görünerek kampın etrafına duvarı nasıl inşa edileceğini anlatmıştır. Gizemli biri, önemli kriz anlarında zekice

bir tavsiyede bulunmuş ve bu tavsiye büyük bir zaferin kazanılmasını sağlamıştır. Bir seferinde General Chao Yün, Kun-sun Chao'nun mağlubiyetinin kesin gibi gözüktüğü kritik bir anda ufak bir ordu ile çıkagelmiş. Chao Yün'ün olağanüstü kişisel görünüşü, Kung-sun Chao'nun ordusunun girişmeye cesaret edemediği şeyi birkaç dakika içinde başarmıştır. Liderler kuşatılmış şehirlere bir anda girerler veya olayların beklenmedik şekilde geliştiği en acil zamanlarda hızla oraya varırlar. Dağ geçitlerinde veya ağaç arkalarında saklanmış güçleri kurtararak uygun bir zamanda ortaya çıkmaya hazırdırlar. Böyle olayların ille de tarihi olması gerekmez ama büyük ihtimalle dünya tarihindeki benzerlerinden daha çok dinleyiciye ulaşmış rolleriyle bu olağanüstü dramaya katkıda bulunurlar. Bu özet, bütün sahneleri tarif edilecek olsa bir kitabın tümüyle tahsis edilmesi gereken *San Kuo Chih*'in oldukça yetersiz bir sunumudur.

Tang hanedanından Kuo Ai, Kuo Tzu-i'nin oğluydu. Yedi erkek ve sekiz kız çocuğu olan geniş bir ailenin çocuklarından birisiydi. Babasının büyük erdem sahibi biri olmasından dolayı İmparator Tai kızını Kuo Ai ile evlendirdi. Bu çok yüksek bir onurdu; Kuo Ai'nin babasının zaten Fêng-yang prensliğine yükseldiği düşünüldüğünde uygun bir olay olarak değerlendirildi. Genç çift pek iyi geçinemedi. Genç adam imparatorun tahtına sahip olmasını babasının marifeti olarak görüp övünürken, genç kadın sürekli prensesliğine vurgu yapıyordu. Bir gün Kuo Ai, karısına babası bir imparator olduğu için gururlanabileceğini fakat kendi babasının istese kolaylıkla imparator olabileceğini söylemiştir. Kız bu söyledigine çok kızmış ve kocasına birtakım çirkin sözler söylemiştir. Bunu üzerine kocası suratına iki defa tokat atmıştır. Kız öfkeyle babasına gidip olanları anlatmış ve kocasını sadakatsizlikle suçlamıştır. Gerekçe olarak da babası Kuo Tzu-i hakkında söylediklerini göstermiştir. İmparator olayı çok sakın bir şekilde ele almış ve girmiş oldukları ağız dalaşının muhtemelen gençliklerinden dolayı olduğunu söylemiş. Kız meseleyi babasına anlatırken Kuo Tzu-i zincire bağladığı oğlu

Kuo Ai'yle yanlarına gelmiş. Kuo Tzu-i, imparatorun kızına gösterdiği saygısızlıktan dolayı oğluna yargısız infaz uygulanmasını talep etmiş. İmparator bunu yapmayı kabul etmemiş ve yüce gönüllülükle herkesten af dilemiştir.

Diğer teatral kıssalar Yo Fei ve karısının çevresinde gelişir. Yo Fei, babasının ölümünden sonra annesi tarafından yetiştirilmiştir. Annenin oğluna gösterdiği özeni tasvir ederek dramatize edilen birçok olay vardır. Anne, evladı için iyi bir eş seçmiştir ve oğlu evlendikten sonra ulusal sınavlarda en yüksek dereceyi elde etmiştir. Kuzeyden gelen istilacıları geri püskürtme görevine gönüllü olduktan sonra asılsız suçlamaların kurbanı olmuştur. Mahkûm olunca ailesinden ayrı kalmak zorunda kalmıştır. Annesi sayesinde yerleştiği daha önceki kamu görevindeki Yo Fei'nin erdemini öven birçok şarkı oyunlara dahil edilmiştir. Yo Fei evine döndüğünde karısına annesinin nerede olduğunu sorar. Karısı ona annesinin zamanını küçük oğlunu eğitmek ve Buda'ya tapmak olmak üzere ikiye ayırdığını söyler. Annesini görmek için aceleyle yanına gider ve ona kamptan ayrılmasının tek sebebinin onu görme arzusu olduğunu söyler. Annesi ise tek dileğinin oğlunun imparatora sadık kalması olduğunu söyler. Annesi ve karısı, Yo Fei'yi evde tutma duygusu ve onun ülkesine hizmet etmesini arzulama arasında ikilemde kalır. Zaman, imparatorun Nü-chên Tatarları tarafından tutsak alındığı ve başkentin düşman tarafından işgal edildiği bir dönemdir. Yo Fei imparatoru kurtarmak için gitmek ister ama annesi için yapması gerekenler onu gitmekten alıkoyar. Annesi bu düşüncesinden dolayı ona karşı çıkarak gitmesi gerektiği konusunda ısrar eder. Oğlunu yolcu etmeden önce sırtına şu anlama gelen dört karakterin dövmesini yapar: "Ülkene tam sadakat ile hizmet et." Yo Fei, muhtemelen hiçbir zaman geri dönmeyeceğini onlara söylemesine rağmen annesinin ve karısının iyi dileklerini alarak görevine gider.

Talihsiz Ming İmparatoru Chung Chêng'in (MS 1427-1444) son günleri heyecan verici olaylarla doluydu. Bunlardan bazıları

Yo Fei

“Chun Chêng’in Feryadı” (*Ch’ung Chêng T’an*) isimli ünlü trajedide dramatize edilmiştir. İmparator ve ailesi arasında 9 Nisan 1944’te isyancı Li Tzu-chêng tarafından Pekin’de tutsak olması ile sonuçlanan vahim günleri anlatan sahneler çarpıcı ayrıntılarla tasvir edilir. İmparator, on yedi yıllık hükümdarlığı sırasında hepsi de birliklerinin bastırmada yetersiz kaldığı isyanlarla biten, imparatorluğun başına gelen (kıtıklıklar, su baskınları, veba, kuraklık, yangın) felaketleri anımsar. Saray bahçesine girerek acı acı ağlayan imparatoriçeye bakar fakat imparatorun sıkıntılı yüz ifadesini görünce kendi duygularını bastırıp onu rahatlatmaya çalışır. Konuşurlarken top gümbürtüleri ve atların kişnemeleri şehre saldıran askerlerin bağırmalarıyla birbirine karışmaktadır. Oğulları içeri girer ve imparator iç karartıcı düşüncelere boğulmuş bir vaziyette onu annesiyle birlikte bırakarak oradan ayrılır. Çok geçmeden karısı ve oğlunun uzun bir zamandır orada olmadığını fark eder ve onları aramaya başlar. Sonra, imparatoriçenin kendisini bir kuyuya attığını öğrenir. İmparatoriçesinin ölümünün acısını yaşarken güzel ve genç kızı çabucak onun yanına gelir. İmparator kızına şöyle söyler: “Bu isyancıların ellerine düşmenize nasıl müsaade edebilirim?” Kızına sımsıkı sarıldıktan sonra onu kendi kılıcıyla öldürür. Daha sonra bir hizmetkârına kendisiyle birlikte Kömür Tepesi’ne (en uygun ismiyle Umut Tepesi veya Ching Shan) gelmesini ve yazı malzemeleri getirmesini emreder. İmparator kısmen resmi kıyafetlerini çıkarıp başı açık, ayakları çıplak bir şekilde tepenin doğu tarafının yarısına kadar tırmanır. Burada son sözcüklerini yazar: “İsyancılar imparatorluğu ele geçirdiler. Atalarımın nasıl yüzleşeceğim? Bana istediğinizi yapabilirsiniz ama benim masum halkıma zarar vermeyin.” Bu yazdığını cebine koyar, ipek kemerini gevşetir, dalına kemerini asmak için bir köknar ağacına tırmanarak kendisini asar. Muzaffer Li Tzu-chêng, imparatorun kendisini astığı yere götürüldüğünde cesedin aşağı indirilmesini ve saygı ile muamele görmesini emreder. Li, ölü imparatorun cesedinde bulunan sayfayı okuduğunda şöyle bir yorum yapar: “Halkımı seven bir imparatordu.”

Farklı hanedanların kuruluşunda göze çarpan karakterlerin çevresinde dönen birçok olay örgüsü vardır. Bu tarihi oyunlar, kısmen didaktik olan modern olay örgüleriyle zıtlık gösterir. Böyle oyunlara bir örnek olarak aşağıda “Söğüt Kopuzu”nun (*Liu Ssu Ch'in*) bir özetini veriyoruz. Bu oyun Çin’de son iki nesildir bir hayli popülerdir.

Li Chi, varlıklı bir tüccardır. Karısı ölünce Po Tung isimli oğlu ve Kwei Chi isimli kızıyla baş başa kalır. Yang San-chun isimli bir kadınla ikinci evliliğini yapar. Li Chi’nin uzak bir eyalete iş seyahatine gitmesi gerekir. O yokken karısı, şehrin varlıklı çapkını Tieng Wang ile sevişir. Bir gün adamın oğlu Po Tung, bu adamı üvey annesinin odasından çıkarken görür ve onu öfkeyle suçlayarak döve döve evden kovar. Üvey anne öfkesinden kudurur ve kız kardeş Kwei Chi ile yaşlı bakıcısı Po Tung’un yardımına geldiklerinde, kadın kızı pirinç öğütmeye, oğlanı ise yakıt toplamaya gönderir.

Kwei Chi ve yaşlı bakıcı, Po Tung’u tepelere kadar takip ederler. Kwei Chi, ağabeyine bir an önce gidip babalarını araması için yalvarır. Yol masrafları için küpelerini ve ziynet eşyalarını ona verir. Ağabeyine dokunaklı bir veda ettikten sonra Kwei Chi gözden kayboluncaya kadar onu izler ve sonra yaşlı bakıcısının gözü önünde üvey annesine dönmektense ölmeyi yeğleyeceğini söyleyerek nehre atlar. Bakıcı kalbinde zalim Yang San-chun’a karşı intikam duygularıyla yas içinde eve döner.

Ne var ki Kwei Chi boğulmamıştır. Zira nehrin su tanrısı onu derinliklerden çıkararak kollarında taşımıştır. Aynı gün emekli bir memur olan Liu Hsiao-hsiang ve karısı Wang Hanım, büyük bir yelkenliyle nehirde geziyorlardır. Su tanrısı, Kwei Chi’yi tekneye yakın bir şekilde yüzeye getirmiştir ve kız kurtarılarak tekneye alınır. Yaşlı çift, Kwei Chi’nin acıklı hikâyesinden öyle çok etkilenmiş ve kızın güzelliğinden öyle büyülenmişlerdir ki çocukları olmayan çift, kızı kendi kızları olarak benimsemeye karar verir.

Po Tung'un kaderi ise pek iç açıcı değildir. Bütün parası bitene kadar her yerde babasını bulmak için dolanır. Bitap düşmüş ve cesareti kırılmış halde bir manastıra sığınır. Yaşlı başrahip onu yardımcı olarak kabul eder. Eyaletin valisi bir gün manastıra gelerek tanrılar için tütsü yakar. Po Tung'un görünüşünden o kadar etkilenir ki onu evlatlık edinmeyi ister, başrahip çocuğun valiyle gitmesine memnuniyetle izin verir. Vali, Po Tung'un devlette yüksek makamlara gelebilmesini sağlayacak bir şekilde öğrenim göreceğinin sözünü verir.

Bu sırada Li Chi'nin evinde üzücü hadiseler olmuştur. Yaşlı bakıcı, sorumluluğundaki çok sevdiği kızın kendisini boğduğunu gördükten sonra eve döner ve olanlardan Yang Sanchun'u suçlar. Kadın ve aşâğılık aşığı tarafından ölünceye kadar dövülür. Kısa süre sonra yeni bir karışıklık baş gösterir. Kwei Chi'nin nişanlısı evlilik için son görüşmeleri yapmak üzere eve uğrar. Yan San-chun onu eve davet edip kütüphanede bekletir ve sonra Tien Wang'la bir komplo kurar. Bu plana göre nişanlıyı evi ateşe verdikleri gece yarısına kadar orada tutacaklardır. Ne var ki Chao Chung orada beklerken yaşlı bakıcının hayaleti belirip aşâğılık üvey annenin zavallı Kwei Chi'nin sözde ölümü ve nişanlısının hayatına karşı düzenlediği komplo gibi yaptığı bütün kötü işleri ona anlatır. Chao Chung ilk başta inanmasa da sonra ikna olur ve kaçır. Gerçekten acınacak haldedir, zira babası onu çok fakir bir halde bırakarak ölmüştür. Yazıcı olarak geçimini sağlamaya çalışıp elindeki üç kuruş parayı da çaldırmıştır. Nihayetinde dilencilik yapmaya başlamış ve Kwei Chi'yi evlatlık olarak alan emekli asker Liu Hsiao-hsiang'ın kapısına gelir. Liu zekâsından etkilenir ve Chao Chung'un babasının en yakın arkadaşlarından birisi olduğunu öğrenir. Böylece Liu, Chao Chung'u hemen ailesine kabul edip edebi şöhreti elde edebilmek adına çalışması için her türlü fırsatı sunar.

Chao Chung'un sıkıntıları artık sona ermiştir ama kalbi hâlâ Kwei Chi'yi kaybetmenin acısıyla doludur. Söğüt kopuzunu sık sık eline alıp acısını ve yalnızlığı hakkında kendi kendine

şarkı söyler. Bir gün kopuzu bahçede bırakır ve elbette ki henüz görmediği Kwei Chi bulur. Kız, sevgilisi tarafından bir evlilik işareti olarak ona verilen kopuzu hemencecik tanır ve kendisini evlatlık olarak alan annesine ve babasına koşarak bu kopuzun nasıl burada olduğunu sorar. Sorularına karşılık olarak nişanlısı Chao Chung'tan bahseder. Evlatlık anne babası hayret verici tesadüften dolayı çok sevinirler ve Kwei Chi'den uyumaya gitmesini rica edip Chao Chung'u çağırırlar. Chao geldiğinde yaşlı Liu Hsiao-hsiang, Chao Chung ve kızları arasında bir evliliğin ayarlanabileceğinden bahseder. Chao Chung onlara Kwei Chi ile nişanlı olduğundan bahsedip başka bir eş istemediğini söylemiştir. Bunun üzerine Kwei Chi'yi çağırırlar. Bu iki gencin birbirlerini tekrar bulduklarındaki şaşkınlık ve memnuniyet tarif edilemez noktadadır. Hemen evliliklerini planlamaya başlarlar ve büyük şenlikler gerçekleşir.

Ne var ki oğlu ve kızı için işler yolunda giderken zavallı yaşlı babaları Li Chi, korkunç günler geçirmektedir. Uzun yolcudan bütün kazandıklarını iki eşkiyaya kaptırarak evine beş parasız bir şekilde döner. Eve ulaştığında karısından oğlunun ve kızının korkunç bir hastalıktan öldüğünü öğrenir. Adam onların yasını tutarken bir hizmetçi yanına gelerek karısının sadakatsizliği ve çocuklarının kaderi hakkındaki gerçekleri anlatır. Yan San-chun, hizmetçinin suçlamalarına kulak misafiri olur, suç ortağı Tien Wang'ın yanına kaçar. Birlikte en ahlaksız komployu kurarlar. Zavallı hizmetçiye döve döve öldürüp cesedini Li Chi'nin odasına koyarlar ve sonra T'ien Wang, sulh yargıcının ofisine gidip Li Chi'yi kıza tecavüz edip onu öldürmekle suçlar. Li Chi sulh yargıcının huzuruna getirilir. Zavallı yaşlı itiraf edinceye kadar işkence görür ve hapse atılır.

Bu sırada Chao Chung sınavlarından ustalıkla bir şekilde geçip Pao Chin ve Kwei Chi'nin eski evinin olduğu bölgeye sulh yargıcı olarak atanır. Karısıyla birlikte yeni görev yerine ulaşırlar. Kızı onun acılarından bihaber hemen yanında mutlu mesut yaşarken zavallı yaşlı Li Chi, hapishane hücrelerinde işkence

görmektedir. Tanrı Tai Po, bir gece insaf ederek Li Chi'nin sözcüklerini ve inlemelerini kızının kulaklarına iletir. Kız rüya gördüğünü düşünmüştür ertesi sabah soruşturma yaparak hapsedilip acı çeken öz babası hakkındaki gerçeği öğrenir. Kendisini tanımasın diye kılık değiştirerek babasının yanına gider. Haksız suçlama hakkındaki hüznü hikâyesini ve üvey annesinin suçunu dinler. Kwei Chi derhal kocasına giderek babasını serbest bırakmasını ister. Kocasını yaşlı adam yazılı bir itirafta bulunduğu için bir şey yapamayacağı ama yeni valinin buraya ulaşacağını ve davayla onun ilgilenilebileceğini söyler. Bu ihtimale rağmen bir güçlük söz konusudur. Oğlunun yokluğunda yaşlı adam için kim savunma yapacaktır? Kwei Chi, ağabeyi orada olmadığı için onun yerine savunmayı kendisinin yapacağını söyler. Chao Chung böyle bir davranışın bir sulh yargıcısı olarak kendisini utandıracağını söyleyerek karşı çıkınca Kwei Chi, babasının namını korumak adına hiçbir makama tenezzül etmeyeceğini ve Gök'e çıkacağını veya yeryüzünün derinliklerine sürüneceğini söyler. Babasına olan bağlılığı kocasını son derece etkiler ve sonuçları ne olursa olsun ona yardım edeceğine söz verir.

Vali şehre vardığında mahkeme salonuna giderek ilk davayı ister. Kwei Chi huzuruna getirilir ve valiye ifadesini verir. Vali okumaya başlayınca şiddetle irkilerek Kwei Chi'ye bakar; daha sonra mahkemenin boşaltılmasını ister ve Kwei Chi içerideki bir odaya yönlendirilir. Vali, kızı takip ederken kız valinin uzun zamandır kayıp olan ağabeyi Po Tung'un ta kendisi olduğunu fark eder. Sulh yargıcısı olan kocası oraya gelip bu mutlu sahneye tanıklık eder ve babaları Li Chi derhal çağırılır. Li Chi, ailesine kavuşur ve hikâyeleri mutlu sonla tamamlanır. Aşağılık Yang San-chun ile onun ortağı ise darağacında hak ettiklerini bulurlar.

On Beşinci Bölüm

Budist Mitler

Budizm Çin'e Orta Asya'dan İmparator Ming Ti'nin hükümdarlığı döneminde MS 67'de girmiştir. Matanga ve Gobharana isimli iki Budist rahibin yanlarında Budist kitaplarıyla beyaz bir atın üzerinde geldikleri söylenir. O zamanlar başkent olan Lo-yang'a yerleşirler ve imparator onlar için şehrin doğusunda Çin'in ilk manastırını inşa eder. Bu manastıra "Beyaz At Manastırı" (Pai Ma Ssu) adı verilir. Alandaki binalar müteakip hanedanlar döneminde çok defa onarılmıştır. Budizm Çin'de yavaş bir şekilde gelişmiştir. Neredeyse tamamı yabancı olan Budist rahipler zamanlarını kitapların tercümesine harcamışlardır. Budizm, Çin hanedanı döneminde, MS üçüncü yüzyılın son çeyreğinde, imparatorluk himayesi altında gelişme göstermeye başladı. Doğu Çin hanedanından An Ti'nin hükümdarlığı sırasında Fa Hsien; kitapları, tasvirleri ve yadigarları kurtarmak için o meşhur yolcuğunu yaptı. Çin hanedanlığını Liu Sung takip etti (MS 420) ve bu hanedan döneminde Budizm daha hızlı bir şekilde yayılmaya fırsatı buldu. Liang hanedanının kurucusu Wu Ti (MS 502-550) bu yeni inancın yayılmasına yardımcı oldu ve keşiş yeminleri edip toplum önünde Budist öğretiler hakkında

vaazlar vererek örnek teşkil etti. Onun döneminde Buda'nın yirmi sekizinci halefi olan Hindistan başrahibi Bodhidharma deniz yoluyla Çin'e gelip Kanton'da karaya çıktı. İmparator tarafından Nanking'de çok iyi karşılandı ve seyahatine, genellikle Toba hanesi olarak bilinen Kuzey Wei hanedanı tarafından yöneltilen bölgeye doğru devam etti. Burada Sung Dağı'ndaki Shao Lin Tapınağı'na girdi. Bu tapınakta on yıl boyunca yüzü duvara dönük bir şekilde tefekkür ederek oturdu. Bir Mahayana Okulu olan Zen Budizminin kurucusuydu. Bu ekol sonradan Çin'de Budizmin en önemli ve en yaygın mezhebi haline gelmiştir. Öğretisi, Lao Tzu'nun *Tao Te Ching*'deki ahlaki öğretilerinin neredeyse her parçasıyla örtüşmekteydi ve sofü münzevilerinin yöntemleri Tao'nun ilk takipçileri olan zahitlerinkiyle benzeşmekteydi. Mahayana öğretilerinin Çin'in ilk dönemlerindeki liberal düşünürlerin öğretileriyle olan benzerliği, Budist öğretilerin daha sonradan ülke genelinde hızlıca yayılmasının başlıca sebebidir. Bu din, köken olarak yabancı olarak kabul edilmişse de gerçekte öğretilerinin olabildiğince Çin'e özgü olduğu iddia edilmiştir. Daha sonraki yüzyıllarda bu dinin yabancı unsurları MS 446'da Tsui Hao'nun Chang-an'daki bir Budist tapınağında gizli bir silah stoku bulduğunda olduğu gibi sıkıntı çıkmasına sebep olmuştur. Bu yüzden Budizm yasaklanmış, rahipler öldürülmüş ve tapınaklar yakılmıştır. Sekizinci ve onuncu yüzyılda tekrar şiddetli eziyetlerle karşılaşmışlardır. Bu muhalefetler süresince Mahayana mezhebinin öğretilerinin Tao takipçilerinin düşünce üzerine kurulu riyazetiyle olan yakın benzerliği, Çin'in ulusal yaşantısında bir yer bulmasını sağlamıştır. Taoizmin Tang hanedanlığından imparator Tai Tsung'un yönetimi altında örgütlü bir din olarak yükselişinden sonra Budizmin Mahayana kolu ile Taoizmin müesses yapısı arasında pek fark olmadığı görülmüştür. Taoizm, Budizmin örgütlenme yöntemlerini büyük ölçüde benimsemiş ve Budizm yabancı özelliklerini terk etmiştir. Böylelikle üç din (San Chiao) ülke genelinde resmi olarak tanınmıştır: Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm.

Her ne kadar insanlar arasında yaygın olarak biliniyor olsalar da Budizme özgü bütün mitler kökenleri itibarıyla yabancı oldukları ve Çin'e özgü olarak kabul edilmediği için önceki bölümlerde Budizmle ilgili mitlerden bahsedilmedi. Çin'e özgü kökeni olan diğer Budist mitlerinin çoğunun Taoizmle ortak yanları vardır. En ünlü mitolojik anlatılardan birisi Yüan Chuang'ın maceralarıyla ilgilidir. Yüan Chuang, Budist kitaplarını aramak için Hindistan'a giden, yedinci yüzyılda yaşamış bir rahipti. Döndüğünde Pien Chi'ye seyahatlerinde yaşadıklarını yazdırttı ve anlatısı çoğunlukla on altı yıl süren seyahati sırasında gezdiği çeşitli ülkelerin tasvirlerinden oluşmaktaydı. Bu kitap, *Ta Tang Hsi Yu Chi* (Tan Hanedanında Batı Seyahatleri) adını taşımaktadır. Yüan hanedanı döneminde ünlü Taocu Chiu Chu-chi, İmparator Cengiz Han tarafından Hindistan'a gönderildi ve öğrencisi Li Chih-chang ona eşlik etti. Döndüklerinde Li, seyahatlerini ve rahip Yüan Chuang'ın önceki ziyaretinde başına gelen mucizevi olayları yazmıştır.

Li'nin kitabının başlığı daha eski bir kitaptan alınmıştır: *Hsi Yu Chi*. Bu ikinci kitap mucizevi olaylarla doludur. Her ne kadar Taocu bakış açısıyla yorumlanmış olsa da hepsi Budist rahip Yüan Chuang'la ilişkilidir ve bu sebepten Budist mitleri başlığı altında sınıflandırılmaktadır. Kitabın ilk bölümü, Yüan Chuang'ın fevkalade soyağacı hakkında bir izaha ayrılmıştır.

Hai-chow şehrinde yaşayan Chên Kuang-jui isminde genç bir öğrenci varmış. Chang-an'ın merkezinde yarışma tarzında bir sınavın yapılacağını duyunca gidip şansını denemeye karar vermiş. Sınav sona erdiğinde Chên birinci olmuş. Kısa süre sonra Kiang Chow'a yargıç olarak atanmış. Yaşlı annesi ve baş hâkim Wei Chêng'in kızı olan eşini yanına alarak atandığı yere gitmiş. Birkaç gün yolculuk yaptıktan sonra yaşlı annesi öylesine yorulmuş ki bir konakta dinlenmek için durmuşlar. Sabah Chênü yaşlı bir balıkçıdan annesinin hoşuna gideceğini düşünerek bir sarı sazan balığı satın almış. Balığı taşıırken balığın gözlerini kapattığını fark etmiş ve eski bir deyişi hatırlamış: Gözlerini ka-

pamış bir balık görüldüğü gibi değildir. Bu yüzden derhal balığı nehre geri atmış. Konakta birkaç gün kaldıktan sonra fark etmiş ki annesi hâlâ seyahat edebilecek durumda değilmiş. Görev yerine ulaşması gerektiğinden annesi için bir ev satın alarak onu rahat ettirmiş, karısıyla birlikte yoluna devam etmiş.

Ch'ang Kiang nehrine geldiklerinde nehrin karşı tarafına geçmek için bir tekne tutmuşlar. Liu Hung isimli teknecilerden biri Chên'in güzel karısına âşık olmuş ve arkadaşlarından birinin yardımıyla adı bir plan tezgahlamış. Hava kararınca kadar beklemiş, kimsenin olmadığı bir yere geldiklerinde Chên'e ve hizmetkârına saldırmak onları öldürüp cesetlerini nehre atmışlar. Genç kadın kendisini kocasının peşinden nehre atmaya çalışmış ama Chên'in kıyafetlerini giyip, göreve atanma mektubunu gasp eden Liu Hung onu engellemiş. Kiang Chow'a doğru yola koyulmuşlar. Chên'in cesedi nehrin en dibine kadar batmış. Burada gece nöbetinin ruhlarından birisi onu bulmuş ve Ejderha Kralı'na haber vermiş. Ejderha, cesedin huzuruna getirilmesini emretmiş ve Chên'i hemen tanımış; zira Ejderha, Chên'in suya geri attığı balığın vücudunun içindeymiş. Ejderha derhal Chên'in hayaleti ve ruhunun sığındığı tapınaktan kendisine getirilmesini emretmiş. Chên'in hayaleti, Ejderha Kralı'nın huzurunda belirdiğinde ve hain cinayeti ayrıntılarıyla tarif ettiğinde Ejderha, Chên'e olan minnettarlığından bahsetmiş hayaletin kendi koruması olmasını rica etmiş. Bedenini dikkatlice sarıp Chên'i hayata döndürmenin uygun zamanı gelinceye kadar muhafaza etmiş. Kiang Cho'a gidiş yolunda Chên'in karısı başlangıçta kendisini öldürmeyi kafasına koymuş ama sonra hamile olduğu için çocuğunu doğurana kadar beklemesi gerektiğine karar vermiş. Çocuk erkek olursa babasının intikamını alabileceğini düşünmüş. Kiang Chow'a vardıklarında hain Liu, Chên'in yerine yeni yargıç olarak kabul edilmiş. Zamam geldiğinde Chên'in karısı bir erkek çocuk doğurmuş. Liu Hung çocuğu görünce hemen öldürülmesini emretmiş ama çocuğun annesi ertesi güne kadar beklemesi için yalvarmış. Ertesi sabah kolunu ısırp kanıyla be-

Bir Münzevinin Dağ Kulübesi

beğın kıyafetleri üzerine çocuğın ve ailesinin ismiyle niçin nehere bırakıldığını yazmış. Daha sonra gelecekte onu tanıyabilmesi için çocuğın sağ ayağının küçük parmağından ufak bir parça koparıp çocuğu dikkatli bir şekilde sarıp nehrin kenarına bırakmış. Tam çocuğu bırakmak üzereyken bir kalas yüzerek gelmiş. Gök'e dualarına cevap verdiği için teşekkür ederek çocuğu kütüğe bağlayıp akıntıya bırakmış. Kalas yüzerek uzaklaşmış ve en sonunda Chin Shan manastırının önünde durmuş. Burada başrahip bir çocuk ağlaması duymuş ve dışarı çıkıp onu kurtarmış. Çocuğın kıyafetinin üzerindeki yazıyı okuyarak dikkatlice bir kenara koymuş ve çocuğu manastıra getirmiş. Çocuk on sekiz yaşına geldiğinde bir Budist rahibi olmuş ve Yüan Chuang adını almış. Nihayetinde yaşlı başrahip onun buraya geliş hikâyesini anlatmış ve bebek kıyafetlerinin üzerine kanla yazılı karakterleri göstermiş. Yüan Chung derhal annesini aramak için izin istemiş ve başrahip izni vermiş. Annesini Kiang Chow'da bulup kendisini tanıtmış. Annesi oğlunun mucizevi dönüşünden dolayı çok sevinmiş. Daha sonra anne, Yüan Chuang'a dedesini (yaşlı başyargıç Wei) aramasını gerektiğini söylemiş. Liu Hung ve ortağının cezalandırılmasını sağlamak üzere plan yapmışlar. Yüan Chuang derhal başkentin yolunu tutmuş. Kral hikâyeyi dinlediğinde Liu Hung'un hainliğine ve çok uzun zaman önce gerçekleştirdiği hilekârlığına öyle çok öfkelenmiş ki, iki suçlunun derhal tutuklanıp ceza alması emrini vermiş. Başyargıç ve Yüan Chuang, Kiang Chow'a kralın emirlerini yerine getiren birliklerle geri dönmüşler. Liu Hung cinayet mahallinin yakınlarındaki nehir kıyısına götürülürken, suç ortağı Li Ku dövülerek binlerce parçaya ayrılmış. Burada kalbi ve karaciğeri sökülerek yakılmış ve maktul Chên'in ruhuna kurban verilmiş. Bu olayın bilgisi derhal Ejderha Kralı'na iletilmiş. Ejderha Kralı, Chên'in hayaletini çağırıp ona katilin hak ettiğini bulduğunu, karısıyla oğlunun nehrin sahilinde onun adına kurban feda ettiklerini ve o gün onlara dönebileceğini söylemiş. Sonrasında Chên'e güzel hediyeler verip ruhlarından birine Chên'in vücudunun salınarak nehrin ağzına kadar taşınmasını ve orada ruhunun geri kon-

masını emretmiş. Chên'in karısı, nehrin kenarında kocasının ölümüne ağlar ve ağıt yakarken aniden onlara doğru yüzen bir ceset görmüş. Kenara doğru gelince uzun zamandır kayıp olan Chên'in cesedi olduğunu fark etmiş. Cesedi karaya çekmişler ve böyle muhteşem bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini merak ederken ceset aniden hareket etmeye başlayıp ayağa kalkmış. Sonra Chên, gözlerini açınca karısıyla oğlunun şaşkınlığını ve neşesini görmüş.

Kendisi de olduğu yeri fark edince aynı şekilde hayrete düşmüş ama kısa sürede bütün hikâyeyi öğrenmiş. Şehrin her tarafında Chên Kuan-jui'nin yeniden dirilmesinin şerefine büyük şenlikler yapılmış ve Kral, Chên'in eğitime ilgili yüksek bir mevkiye getirilmesiyle yakından ilgilenmiş. Oğlu Yüan Chuang ise Chin Shan manastırına geri dönmüş.

Budizm mümkün olan her şekilde kendisini Çin düşüncesine benimsetmiştir. Tapınaklarını Çin mimarisine kabul ettirmiştir. Hükümetin, devlet yapısında bir örgütlenme şekli olarak Budizmi dayatmasını sağlamıştır. Büyük manastırları için kırsal kesimleri seçmiştir ve yavaş yavaş günümüzde, elbette ki üstün gelmezse, rakip olan ve aslında "beş dağ" (*wu yo*) diye bilinen ünlü dağlarda dört büyük merkeze genişlemiştir. Dört Budist dağı şunlardır: 1) Ningpo yakınında Chehkiang sahilleriyle aynı ismi taşıyan bir ada üzerindeki Pu-to, 2) Anhui eyaletindeki Chiu-hua Wuhu'nun güneybatısındadır, 3) Shansi eyaletindeki Wu-tai ve 4) Siçuan eyaletindeki O-mei. Budizm, Çin'de zaten mevcut olan ruhani varlıklara yakarıp onları onurlandırarak kurucusunun öğretisinden ayrılmıştır. Bu öğreti ile asıl ilişkisi, meditasyon uygulamasındaki ısrarı sayesinde varlığını sürdürmüştür. Meditasyon uygulaması, Çin'de Budizmin gelişinden önce pekâlâ biliniyordu ve "Çarelerin Efendileri" (*fang shih*) ismiyle eski zamanlardan beri uygulanmaktaydı. Bu insanlar Zhou hanedanınca tanınmış ve Çin hanedanında sayıları epeyce artmıştır. Bu insanlar tüm zamanlarını ruh çağırma, şeytan çıkarma, sihirli sözler gibi büyü uygulamalarına

adayan münzevilerdi. Budizm insanları kendi ruhban sınıfı için iyi bir örnek olarak gördü ve ikamet ettikleri yerleri tapınakları için model olarak aldı.

Budizm ve Taocu dinde doruğa ulaşan Liberal Okul'un öğretileri arasında hiçbir zaman bariz bir ayrım olmamıştır. Bu halk için geçerli olduğu gibi bilge yazarlar için de geçerlidir. Taoizmin coşkulu bir destekçisi olan Sung hanedanından İmparator Hui Tsung (MS 1100 1126) bile Buda'ya "Yüce Bilginin Altın Ölümsüzü" (Ta Chio Cin Hsien) unvanını bahşetmiştir. Dolayısıyla Buda'yı imparatorluk yetkisini kullanarak Taocu panteona dahil etmiştir. Çinliler pek çok olayda Hindistan'dan gelen Budist ilahları kendilerine uygun hale getirmişlerdir. Tarihi Buda, Sakyamuni, bir nilüfer çiçeği üzerinde oturmuş meditasyon halindeyken veya Uykucu (O-fo) olarak tasvir edildiğinde Nirvana'ya ulaşmak üzereyken temsil edilir. Semavi Buda en iyi O-mi-to-fo (Amitabha) diye bilinir ve ismi tespih çekilirken zikredilir. Gülen Buda (Maitreya) Mi-lê-fo, kendi başına olduğu bir sınıfın koruyucu ilahıdır. Bodhisattvalar veya daha alt sınıftan ilahlar arasında en önemli olanı merhamet tanrıçası Kuan Yin'dir. Bir Çin efsanesinde MÖ yedinci yüzyılda yaşayan bir kralın kızı olarak bahsedilir. Buna rağmen Tang hanedanı öncesinde bu ilah erkek bir figür olarak kabul görmekteydi. Kuan Yin'e tapınma tamamen Çinlilerin etkisiyle gelişmiştir ve Çinli bir ilahe olarak değerlendirmek yerinde olabilir. İlişkilendirildiği bir diğer müridi, Ta-shih-chih ve tarihi Buda'yla birlikte Kutsal Üçlü Üçlemesi'ne (San Shêng) yerleştirilir. Üç önemli mürit daha vardır: Genellikle bir fil üzerinde olan Wên-shu (Man-jusri), bir aslan üzerindeki Pu-hsien ve Cehennemin Yüce Hükümdarı olan ve yetkisi altında on iki tane Cehennem Kralı bulunan Ti-tsang. Azizlere (Lo-han) ve pirlere ilaveten Çin düşüncesine de benimsetilmiş başka koruyucu tanrılar da vardır. Bu tanrılar arasında en çok bilineni Wei To'dur. Kendisi bir savaşçıdır. Kimi zaman ellerinde tuttuğu kılıcıyla kimi zamansa ellerini kıvrıp dua ederken tasvir

edilir. Bu koruyucu tanrılar arasında ulusal savaş tanrısı olan Kuan Ti (Kuan Yü) de bulunur. Her yerde Çin Budizminden alınan formlar üzerine kurulu Çin'in geleneksel âdetlerinin ve inançlarının kalıplaşmış etkisini görmek mümkündür.

Budizme özgü geleneğin yerel inançlarla yayılımını en iyi gösteren, İnci İmparatoru Yü Ti tarafından Budizmi incelemek amacıyla kendisine teklif edilen Batı ziyaretini danışmayı arzu ettiği memurlarını bir araya getirmek için verilen şenlikle ilgili *Shên Hsien T'ung Chien*'deki anlatılardır. Yü Ti, belirgin bir biçimde Çin zihniyetinin yerli bir ürünüydü, aynı zamanda Budizme özgü algıların kalın katmanıyla sarmalanmıştı. Memurlarını topladığı yer otuz üçüncü cennet salonuydu. Buda'dan talimat alabilmek için oraya yapılacak ziyareti planlamasında memurlarından yardım istemişti. Ağız birliğiyle ona verdikleri cevap günümüzde çok yaygın olan Budist ve Taocu düşüncenin karışımının özetini içeriyordu. Şöyle demişlerdi: “Yedi nesildir ölümsüzlerin ilkelerini özümsemeye çalışıp onlardan ayrılmayan herkes bir ölümsüz haline geldi. Siz çoktan bu yüce şerefe nail oldunuz ama batıya gidebilmek için önce çalışmalarınızı dokuz nesil boyunca sürdürmeniz gerekli olacaktır. Kendinizi yaşamın ve ölümün ıstıraplarından tamamen arındırmak istiyorsanız yeniden dirilmek, bir keşişin hayatını örnek alıp yararlı özellikler sergilemek ve nihayetinde bir Buda olmak zorundasınız. Aksi takdirde arzunuz kemale ermez.” Yü ti, birtakım tecessümlerden geçerek insan oldu ve nihayetinde Budist cennetine kabul edildi. Burada Buda tarafından eğitilme fırsatına nail oldu. Bu, Budist ve Taocu öğretilerin birbirinden ayrılmasının pek güç olduğunu ve kaynaşmalarını gösteren ilginç ayrıntılarla dolu uzun bir anlatıdır.

Çin halkı, yalnızca daha önceki algılayışlarına tam anlamıyla uyan Budist fikirlerini benimsemiştir. Eski Çin dini, gerek muhafazakâr gerekse liberal versiyonlarında dünyevi meselelerin iyileri ödüllendiren kötülerini cezalandıran üstün güçler tarafından denetlenip kontrol edildiğini kabul eder. Atalarına

tapınma biçimleri ruhun ölümden sonraki varlığının devam ettiğine dair inançlarını göstermektedir. Dolayısıyla Çinlilerin; cennetlerin, cehennemlerin, ödüllerin ve cezaların bulunduğu Budizme özgü öğretiyi ve ruhların reenkarnasyonu veya göçünü kabul etmeleri kolay olmuştur. Budizm, ruhların eziyetten kurtuluşu için bir aracı haline gelmiştir. Bir ruhun öte dünyadaki kaderinin bu dünyadaki dualar tarafından belirlenir olması, has Budist öğretilerle benzeşmiyor olsa da sanki tamamen gelenekselmişçesine halk arasında gelişme imkânı bulmuştur. Budizmin insanların öte dünyayla ilişkisi üzerindeki vurgusunun çok etkili olduğu şüphesizdir. Şartlardaki bir değişim veya yaklaşmakta olan ölümle yüzleşme, iyi eğitilmiş ve yüksek makamlardaki kimselerin bile ilgisini Budizmin öğretilerine ve onun törenlerine çekmektedir. İnsanların Budist tapınaklarının dış kaynaklı pek çok örfüne bağlılıklarına rağmen Çin halkının, Budizme özgü öğretinin saf fikirlerini pek az paylaştıkları akıldan çıkarılmamalıdır. Böyle törenlere, bir tarafta devlet merasimleri tarafından temsil edilen, diğer tarafta Taoizme içkin olan, kendi yerel dinlerinin genel ilkelerini uygulamak için riayet ederler. Çin, Budist bir ulus olarak değerlendirilemez.

On Altıncı Bölüm

Eleştiriler

Mitler her zaman kolay bir şekilde yayılmamıştır. Konfüçyüs, “Ruhani varlıklara saygı duyabilirsiniz ama onları uzağınızda tutun, burası hikmet alanıdır,” demiştir. Doğaüstü olan her şeye karşı bu agnostik tutum, Konfüçyüsçü öğretinin özü olarak değerlendirilebilir. Bu öğreti insanı bilinen dünyanın sınırları içerisinde kısıtlayarak insanın sorumluluğunun içini boşaltmıştır.

Sui hanedanından Wang Tung (MS 583-616), mitlerin her şekline muhalefet eden birisiydi. Konfüçyüs’ün öğretilerini savunarak *Tso Chuan* (Bahar ve Güz Yıllıkları) üzerine yorum yazan Tso-chiu Ming’i, kitabına efsaneleri dahil ettiği için eleştirdi. Aynı sebepten Ssu-ma Chien’in “Tarih” (*Shih Chi*) adlı eserini ve kitabın Pan Ku tarafından yazılan eklerini ayıpladı. Fên Shan merasimi geleneğine kuşkuyla yaklaşan ilk kişi oydu. Bu merasim yetmiş iki eski imparator tarafından icra edilmekteydi. Wu Huai ile başlayıp Hsi, Shang ve Zhou hanedanları boyunca devam etmişti. Wang Tung dürüst bir karaktere ve sıradışı bir zekâya sahipti. On dokuz yaşında başkent Chang-an’a bir seyahat yaptı ve imparatora “Barış İçin On İki Plan”ı (*tai-ping shih-êr*

tsê) sundu fakat önemsenmedi. Masalları eleştiren ilk kişilerden birisi olduğuna inanılsa da kendisini anlayan olmamıştır. Her ne kadar İmparator Tai Tsung'un yüksek saygıyla kabul ettiği söylene de Wang Tung'un ölümden sonra iktidara gelen Tang hanedanı onun uyarıcı nitelikteki yazılarına önem vermemiştir. Bununla birlikte hemen ondan sonra gelen nesilleri ne denetlemişler ne de Çin'in uzun tarihindeki mitlerin en bereketli kaynağı olmasına engel olmuşlardır.

Wang Tung'un öncü çalışması, Sung hanedanına kadar hak ettiği takdiri görmedi. *Wên Hsien Tung Kao*'nun yazarı Ma Tuan-lin, Wang Tung'un çalışmasını övmüştür. Ma, usta bir eleştirmendi. Bütün eski çağ çalışma alanlarını mitlerden arındırma umuduyla gözden geçirdi ve inandığı hayırsever otokrasi için örnekler buldu. Sung hanedanı zamanında birçok eleştirel çalışma kaleme alınmıştır ama bunlardan hiçbirisi Ma Tuan-lin'inki kadar önemli olamamıştır.

Mitler hakkında eğlendirici olduğu kadar ağır eleştiriler de Tang hanedanından Han Yü'ye (MS 768-824) aittir. 819'da İmparator Hsien Tsung, Shensi eyaletinde Fêng Hsiang'daki bir tapınakta yadigâr olarak korunan Buda'nın parmak kemiklerinden birine sıradışı bir şekilde saygı duyulmasını önerdiğinde, denetçi pozisyonundaydı. Bu kemik, bir kutu içinde tutuluyordu ve yalnızca otuz yılda bir açılabilirdi fakat açıldığında imparatorluğa büyük refah getirecekti. İmparator bu kemiğin başkente kadar getirtilmesini ve özenle hazırlanmış görkemli bir merasimle sarayda açılmasını emretmişti. İmparator'un peşinden giden en üstten en alta kadar bütün sınıflardan insanlar yadigâra hediyeler sundular. Tek elli Han Yü, o zamanın şartları düşünülecek olursa destansı olarak değerlendirilmesi gereken bir güçle gösteriye karşı çıkmıştır. Han Yü itirazında, Budizmin Çin'e Han hanedanlığı döneminde giren yalnızca barbarlara özgü bir batıl inanç olduğunu ifade etmiştir. Budizmin gelişmeden önce, eski dönemin imparatorları son derece güzel zamanlar yaşıyorlardı. İmparatorluk huzur içindeydi ve insanlar halinden

memnundu. Yeni öğretinin gelişinden kısa süre sonra düzensizlik ve yıkım baş gösterdi. İmparatorluk ufak beyliklere ayrıldı ve hanedanlar kısa ömürlü olmaya başladı. Hükümdarlar Budist öğretiye ne kadar bağlı oldularsa kendilerine ve ülkeye o kadar felaket getirdiler. Tang hanedanının ilk imparatoru tahta çıktığında asıl amacı Budizmi yasaklamaktı ama vezirleri onu bunu gerçekleştirmekten alıkoymuşlardır. Han Yü'nün onur kırıcı sözleri şöyleydi: “Siz şimdiki imparatorumuz tahta geldiğinizde ben, şerefli atanızın teklifini uygulayacağınız yönünde büyük beklentiler içerisindeydim. İnsanların Budist veya Taocu rahip olmalarını engellemek için beyannameler çıkarttığınızda memnun olmuştum. Bu övgüye layık eyleminizin üzerinden yalnızca birkaç yıl geçti ve şimdi eski düşüncelerinizle taban tabana zıt bir noktadasınız. Buda'nın bir kemiğinin başkente getirtilmesi için bir sürü rahibi görevlendirdiniz. Biliyor olmanız gerekir ki bu yaptığınız size hayır getirmeyecek. Bunu insanları müreffeh bir yıl beklemeye sevk edeceği umuduyla ve hatta belki de onları eğlendirme amacıyla yapmış olmalısınız. Halk sizin niyetinizi yanlış anlayıp Buda'ya içten bir hürmet gösterisi olarak yaptığınız şeyi yanlış yorumluyor. Kısa süre içinde insanlarınizi devlete olan asli görevlerini ihmal ederek bu sahte dinin bütün sakıncalı ritüellerini yerine getirirken bulacaksınız. Ölmüş bir insanın kemiğine böylesi bir saygı gösterisinde bulunmak saçmalaktır. Cenaze ritüellerinin usulüne uygun yapıldığı eski zamanlarda cesede dokunulmasına izin verilmezdi fakat şimdi vezirlerinizi ölmüş bir kişinin kemiği gibi mide bulandırıcı bir nesneye el sürmeleri için cesaretlendiriyorsunuz. İnsanları böyle utanç verici hezeyanlara karşı uyarmak maksadıyla yaptığınızdan vazgeçmeli, tiksindirici kemiği bir nehre atmalı veya yakmalısınız.”

Vezirlerden bazıları, Han Yü'nün hükümdarına böyle yersiz bir şekilde hakaret etmesinden dolayı ölüme mahkûm edilmesi gerektiğini söylediler. İmparator daha akli başında davrandı ve Han Yü'yü bir hayli uzak Kanton eyaletindeki Chao-chou'nun valiliğine atadı. Han Yü sonradan bir bildiride burayı “havanın

sıtma mikroplarıyla ve zehirle dolu olduğu tayfunların ve timsahların mekânı” olarak tarif etmiştir. İmparatorun nefret edilesi haremağası Cheng Tsui’nin etkisinde kaldığı trajik yıllar boyunca burada kalmış ve vaktinin büyük bir kısmını ölümsüzlük iksirini araştırarak geçirmiştir. Genel kanaat imparatorun oğlu ve halefi olan Mu Tsung gibi, bu iksirlerden biriyle zehirlendiği yönündedir. Han Yü’nün imparatoru uyardığı felaketler, bu sadık ve korkusuz vezir hayattayken gerçekten meydana gelmiştir.

Han Yü, keskin gözlem yeteneğinin yanı sıra nefis bir mizah duygusuna sahip birisiydi. Yerel temsilcisi olduğu imparatorluk iktidarı adına timsahlara karşı yasal bir beyanname yayımladı. Bu, imparatorun heveslerinden dolayı görevlilere gösterilen müsamahaya karşı sinsi bir hamleydi. Timsahlara hitap eden beyanname MS 820’de yayımlandı. Onlara valilik görevine geldiğinden beri hoşgörölü davranışlarını hatırlattı. Bu yaptığı bütün yılanları, sürüngenleri ve zehirli hayvanları defetmekte tereddüt etmeyen eski kralların yaptıklarıyla zıtlık içeren bir uygulamaydı. “Siz timsahlar, yiyecek yağmaladığınız ve ürettiğiniz sahil sularında sinsi sinsi dolaşmaya cesaret edebilmeniz tek sebebi bu yerin imparatorun oturduğu başkentten bu kadar uzak olmasıdır. Bense mutlak güce sahip imparatorun tam zamanında atanan temsilcisiyim ve bu bölgede yaşayan insanlarla ilgilenmekle yükümlüyüm. Üst düzey sorumluluk sahibi olduğum makamımda siz timsahlar tarafından tehdit edilmeme göz yummayacağım. Üç gün içinde rahat rahat yiyebileceğiniz on binlerce balığın olduğu Büyük Okyanus’un yolunu tutacaksınız. Üç gün içinde arzu edilebilir bir yere ulaşamazsanız bu süreyi beş ve hatta yedi güne kadar uzatacağım. Bu sürenin bitiminde bu sularda varlığınızdans dolayı acı çekmeyeceğim. Emirlerime itaat etmezseniz görevlilerimden en uzman olanları seçip yaylar ve zehirli oklarla geleceğiz. Böylece türünüzün kökünü tamamen kazıyacağız.”

Bu, Han Yü’nün içinde yaşadığı çağın saflığının ayırt edici bir özelliğiydi. Ciddiye alan birkaç çağdaşı insan dışında kimse

bu beyanı üzerine yorum yapamamıştır. Bunlardan bir tanesi, emirlerin yayımlanmasını müteakiben kuvvetli bir fırtınanın birkaç gün kırıp geçirdiğini ve bu süre zarfında timsahların tamamen defedildiğini ciddi bir üslupla belirtmektedir. Tang hanedanı döneminde yaşayan insanların etkisine girdiği esrarengiz güce daha iyi bir kanıt olamazdı. Han Yü'nün timsahlarla ilgili yaptığına benzer bir icraat Sung hanedanından Hu Yin (Öl. 1151) tarafından kanunlaştırılmıştır. Olay, Chao-chou'daki aynı şehirde meydana gelmiştir. *Sung Shih*'de (Sung Hanedanı Tarihi) Hu Yin, Chao-chou'nun valisiyken rahiplerin iddia ettiğine göre bölgenin refahını kontrol etme gücüne sahip olan büyük bir yılanın gizemli güçlerinden haberdar olur. Valiliğin eski çalışanları yılanı saygı duymaya alışkınlarımış fakat Hu Yin rahipleri tarafından iddia edilen bu aldatıcı savları açığa çıkarmaya kararlıymış. Yılanı resmi makamına çağırıp ona şöyle söylemiş: “Ruhani bir güçsen kendini üç gün içinde değiştir yoksa süre dolduğunda seni öldüreceğim.” Değişim gerçekleşmemiş ve Hu Yin, söylediğini yaparak yılanı öldürüp aldatıcı rahipleri cezalandırmıştır.

Batıl inançlara karşı çıkışla ilgili başka örnekler de verilebilir fakat bunlar, Çince kitapların içinde doldurulduğu mucizevi müdahaleleri teyit eden örneklerin içinde kaybolacaklardır. Her ülkede olduğu gibi batıl inançların karşısında olan zeki insanlar, içinde yaşadıkları çağda azınlık olarak kalırlar. Fakat cesur eleştirilerinin değeri, sonraki nesiller tarafından hak ettiği saygıyı bulur. Modern bilimsel bilginin artışıyla, inançların insanlar üzerindeki etkisi yavaş yavaş azalacak ve öncü eleştirmenlerin çalışmaları gitgide değer kazanacaktır.

Mitolojiler tamamen hayal ürünü müydü, yoksa başka dünyaların hikâyeleri miydi?

Birçok farklı kültürün ve coğrafyanın mitolojisini tek tek ele alacak dizimizin üçüncü kitabı, dünyaya birçok konuda ilham veren ve zengin bir içeriği olan

Çin mitolojisi.

Çin mitolojisi, tarih, efsane ve mitin birleşimi olarak kabul edilir. Çin mitolojisinde yaratılış mitleri tarihi olaylarla bir araya gelir, söylenceler ve gerçekler iç içe girer. Öyle ki bazı imparatorlar mitolojik kahramanlara, bazı efsaneler de gerçeğe dönüşmüştür. Haliyle yazar Çin mitolojisini, efsanelerini, kahramanlarını, ejderhalarını ve imparatorlarını anlatırken Çin'in tarihini, inanışlarını ve kadim kültürünü de ele alıyor.

Mitoloji

24

ISBN 978-605-7605-26-9

9 786057 605269

www.mayayayinlari.com

f /mayakitap

t /mayakitap

@mayakitap